

WALDEMAR DANIELEWICZ, MIROSŁAW SKWIOT

MONOGRAFIE MORSKIE

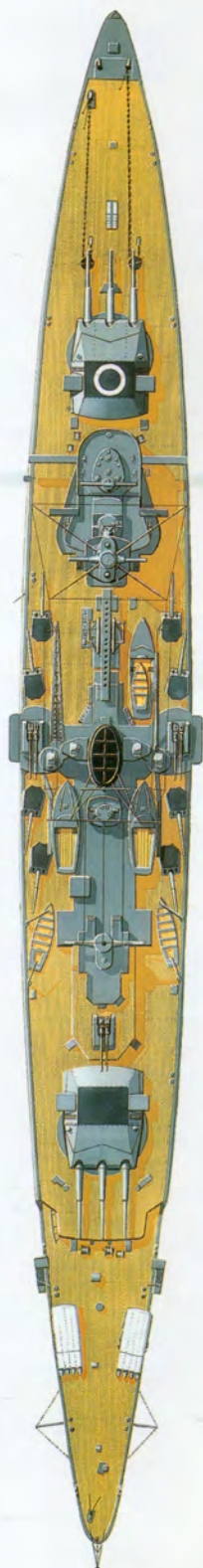
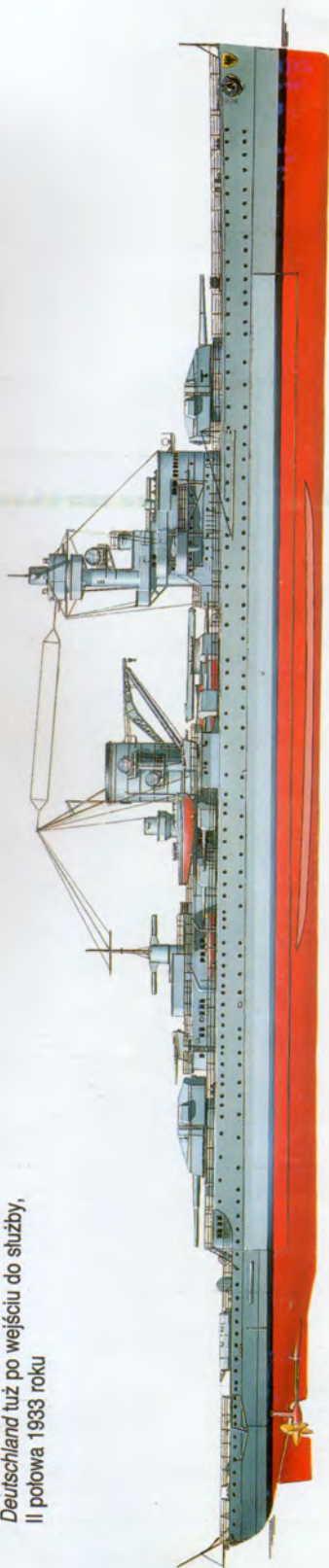

PANCERNIKI KIESZONKOWE cz. I

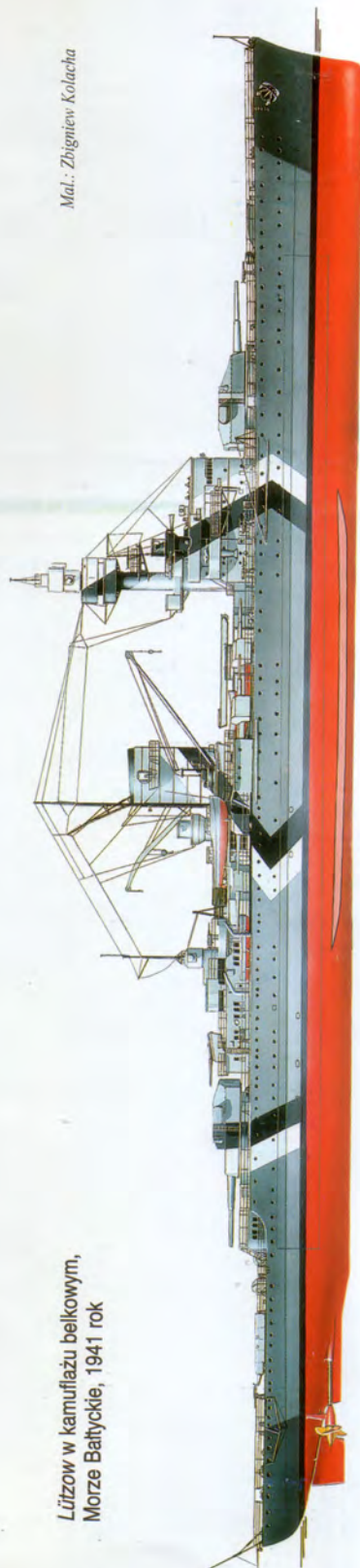
DEUTSCHLAND / LÜTZOW

Deutschland tuż po wejściu do służby,
II połowa 1933 roku

Lützow w kamuflażu belkowym,
Morze Bałtyckie, 1941 rok

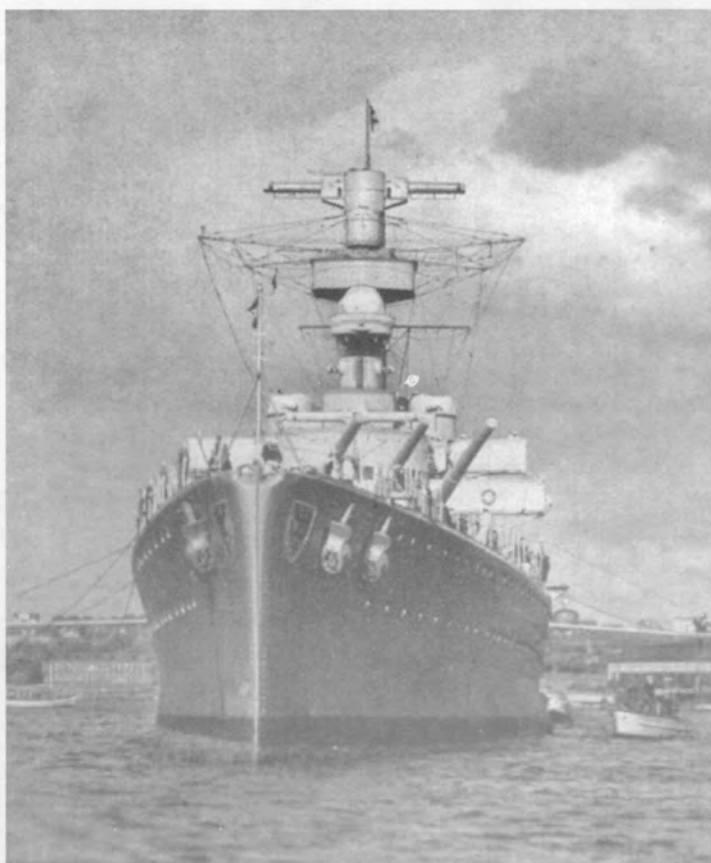

Mal.: Zbigniew Kolacha

MONOGRAFIE MORSKIE

WALDEMAR DANIELEWICZ, MIROSŁAW SKWIOT

PANCERNIKI KIESZONKOWE cz. I DEUTSCHLAND/LÜTZOW

TRADE & PERSONAL ORDERS

ORDER BY FAX OR BY POST

TEL./FAX (+48-22) 619 60 51

AJaKS

ul. Lubelska 30-32

03-802 WARSZAWA

POLAND

2 WAYS OF PAYMENT

- CREDIT CARD: VISA, MASTERCARD, EUROCARD, AMERICAN EXPRESS
- INTERNATIONAL MONEY ORDER

Please ask for order form with available titles and prices

COPYRIGHT — © AJ-PRESS, 1997

Wszelkie prawa zastrzeżone. Żadna część tej publikacji nie może być kopiowana w żadnej formie ani żadnymi metodami mechanicznymi i elektronicznymi, łącznie z wykorzystaniem systemów przekazywania i odtwarzania informacji bez pisemnej zgody właściciela praw autorskich.

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system or transmitted in any form by any means electrical, mechanical or otherwise without written permission of the publisher.

Specjalne podziękowania dla p. Siegfrieda Breyera za udostępnione materiały ikonograficzne, wykorzystane w opracowaniu monografii dotyczącej pancernika *Deutschland*.

Wir danken auf dieser Stelle Herr Siegfried Breyer für Fotomaterial und Erlaubnis für Reproduktion (Marine Arsenal).

Podziękowania dla Marka Cieślaka z Sopotu za pomoc przy opracowywaniu kalendarium okrętu.

Autorzy

Jeśli posiadacie ciekawe zdjęcia samolotów, broni lub okrętów różnych państw, szczególnie z okresu wojen lub konfliktów zapraszamy do współpracy przy przygotowywaniu następnych publikacji wydawnictwa AJ-PRESS. Oryginały zdjęć zostaną zwrócone. Prosimy o kontakt w celu omówienia szczegółowych warunków.

If you have any photos of aircraft, armor or ships of any nation, particularly wartime snapshots, please share them with us and take part in preparing next AJ-PRESS books. All photos will be copied and returned to the owner. Please contact us to get further information about financial terms.

Na okładce: Ciężki krążownik *Lützow* podczas operacji „Regenbogen” („Tęcza”), skierowanej przeciwko konwojowi JW-51B, 30 grudnia 1942 roku.
Mal. Grzegorz Nawrocki

Strona tytułowa: Pancernik *Deutschland* zacumowany do boi w Zatoce Kilońskiej.

Źródło zdjęć: Siegfried Breyer (MARINE ARSENAL), Muzeum w Kilonii, Tadeusz Klimczyk, Marian Krzyżan, AJ-PRESS, zbiory własne Autorów.

Od Wydawcy

W MONOGRAFIACH LOTNICZYCH w przygotowaniu jest obecnie druga część monografii *Ju 188/Ju 388*, jeszcze obszerniejsza niż ta pierwsza z 17 stronami planów *Ju 388*! Ponadto w ostatnim czasie ukazały się monografie poświęcone niemieckiemu myśliwcowi rakietowemu *Me 163 Komet* (nr 35), dwie części monografii polskiego myśliwca *PZL P.11* (nr-y 36 i 37) oraz druga część monografii *Me 262 Schwalbe* o rekordowej objętości 104 stron!

Ponadto dostępne są jeszcze następujące nr-y ML: nr 18 — II cz. monografii niemieckiego myśliwca *Fw 190 A/F/G/S*, nr 19 — *Ju 87 Stuka*, nr 24 — *Gloster Gladiator*, nr 25 i 26 — obie części monografii *P-47 Thunderbolt*, nr 27 — *IAI Kfir*, nr 32 — *Ar 234 Blitz*, oraz nr 33 — *Ju 188/Ju 388* — cz. I.

W bieżącym roku ukaże się również nieco wznowień. Już ukazało się drugie wydanie monografii *Fw 190D/Ta 152* (nr 21) nieco zmienione (wymieniona „rozkładówka” z barwnym kamuflażem *Fw 190 D-9*). U schyłku lata, w ślad za wydaniem czeskim, ukaże się druga edycja — poprawiona i znacznie rozszerzona — *F4U Corsair* (nr 11). Trwają również prace nad całkowicie nową trzyczęściową publikacją poświęconą myśliwcowi Messerschmitt *Bf 109*. Pojawi się również kilka tytułów przetłumaczonych na inne języki — czeski i angielski.

W KAMPANIACH LOTNICZYCH ukazała się ostatnia publikacja pt. *Nowa Gwinea 1942*. Na razie w sprzedaży jest jeszcze nr 9 — *Sowieckie lotnictwo morskie 1941—1945*.

Informuję, że na rynku pojawiły się „konkurencyjne” KAMPANIE LOTNICZE, wydawane przez inne wydawnictwo, które, nie zważając na to, że nazwa ta jest zgłoszona do ochrony przez AJ-PRESS w Urzędzie Patentowym RP, próbuje się nieuczciwie „podpiąć” pod moją serię. Sprawa została skierowana do sądu.

W MONOGRAFIACH MORSKICH ukazały się opracowania dotyczące brytyjskiego krążownika liniowego *Hood* oraz japońskich pancerników *Nagato* i *Mutsu*. W przygotowaniu znajduje się druga część monografii poświęconej niemieckim pancernikom „kieszonkowym”. Powinna się ona ukazać jeszcze latem tego roku. Miło mi poinformować, że zostało reaktywowane czasopismo dla modelarzy plastikowych FANATYK PLASTIKU. Jest ono na razie kwartalnikiem. Po reaktywacji ukazały się numery: 16, i ostatnio — 17. Dystrybucję FANATYKA PLASTIKU prowadzi firma AJaKS.

Jeszcze raz informuję, że sprzedaż wysyłkową publikacji AJ-PRESS prowadzi firma AJaKS w Warszawie, ul. Lubelska 30-32, tel./fax. (0-22) 619 60 51. Wydawnictwo AJ-PRESS wstrzymuje wszelkie przedpłaty na swoje publikacje. Sprzedaż na przedpłaty proszę uzgadniać z firmą AJaKS.

Adam Jarski

AJ-PRESS

P. O. Box 28

81-209 GDYNIA 9

tel: (0-58) 23 70 16, 0601 31 18 77

fax: (0-58) 23 70 16

e-mail: ajpress@polbox.com.pl

Redaktor naczelny serii: Adam Jarski

Rysunek na okładce: Grzegorz Nawrocki

Plansze barwne: Zbigniew Kolacha, Arkadiusz Wróbel

Rysunki: Mirosław Skwiot

Projekt graficzny okładki i strony tytułowej: Adam Jarski — AJ-PRESS

Redaktor: Dariusz Józefowicz, Katarzyna B. Zielińska

Korekta: Katarzyna B. Zielińska

Opracowanie składu: Adam Jarski, Katarzyna B. Zielińska — AJ-PRESS

Druk:

Drukarnia Oruńska

Gdańsk, ul. Świętokrzyska 47, tel (0-58) 39 93 15

Dystrybucja krajowa: „AJaKS”

Warszawa, ul. Lubelska 30-32

tel./fax (0-22) 619 60 51

Dystrybucja zagraniczna: „AJaKS”

Warszawa, ul. Lubelska 30-32

tel./fax: (+48-22) 619 60 51

POLAND

„INTERMODEL”

267 24 Hostomice, Nadražni 57

tel./fax: (+420) 0316 58 48 25

CZECH REPUBLIC

„AIRCONNECTION”

6389 Chaumont Cres.

Mississauga, ON

L5N 2M7

phone: (+1) 905 826-7460, fax: (+1) 905 826-6764

CANADA

ISBN 83 - 86208 - 74 - 0

OD REICHSMARINE DO KRIEGSMARINE

W dniu 9 listopada 1918 roku przestało istnieć cesarstwo niemieckie, a dzień później zwycięskie państwa alianckie ogłosiły wstępne warunki, nakazujące Niemcom wydanie wszystkich zdolnych do wyjścia w morze okrętów podwodnych i rozbrowienie pozostałych. Ponadto internowaniu uległy następujące ilości jednostek: 6 krążowników liniowych, 10 pancerników, 8 krążowników oraz 50 niszczycieli i torpedowców. Okręty te zostały rozbrowione i miały oczekiwać w stanie pogotowia na przejście do portów alianckich. Rozbrojenie dotyczyło również wszystkich pozostałych niemieckich okrętów nawodnych. Niemieckie Dowództwo Floty uległo rozwiązaniu 31 grudnia 1918 roku.

Pancernik *Deutschland* w okresie 1934/35.

W styczniu powołano Urząd Marynarki (Marineamt), którego szefem został admirał Ritter von Mann Tiechler. Sprawował on swą funkcję bardzo krótko, a jego następcą został wiceadmirał Rogge. Dnia 10 marca 1919 roku rozpoczęła swoją działalność Centralna Rada Marynarki (Zentralrat der Marine), powstała z lewicowych rewolucyjnych rad marynarskich. Jednak oficjalnie Kaiserliche Marine przestała istnieć dopiero 28 marca 1919 roku, kiedy to powołano do życia vorläufigen Reichsmarine (tymczasowa Marynarka Rzeszy). Reichstag zatwierdził

ustawę w dniu 16 kwietnia. Pierwszym szefem admiralicji (Admiralität) tymczasowej Reichsmarine został kontradmiral von Trotha.

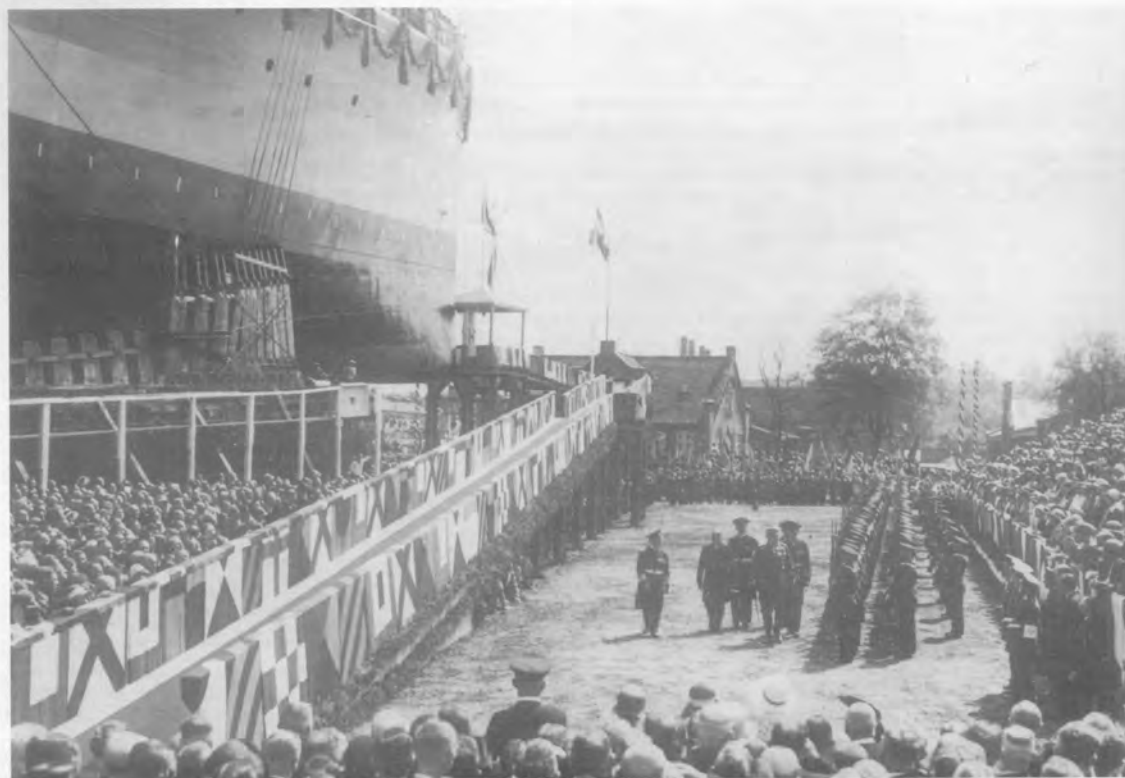
Tymczasowa Reichsmarine podlegała prezydentowi Rzeszy, który był naczelnym dowódcą sił zbrojnych, i któremu podlegał szef admiralicji. Do zadań marynarki miało należeć: wykonywanie czynności policyjnych na wodach przybrzeżnych, tralowanie pól minowych, ochrona rybołówstwa i marynarki handlowej. Tymczasem w dniu 21 czerwca 1919 roku — tuż przed podpisaniem Traktatu Wersalskiego —

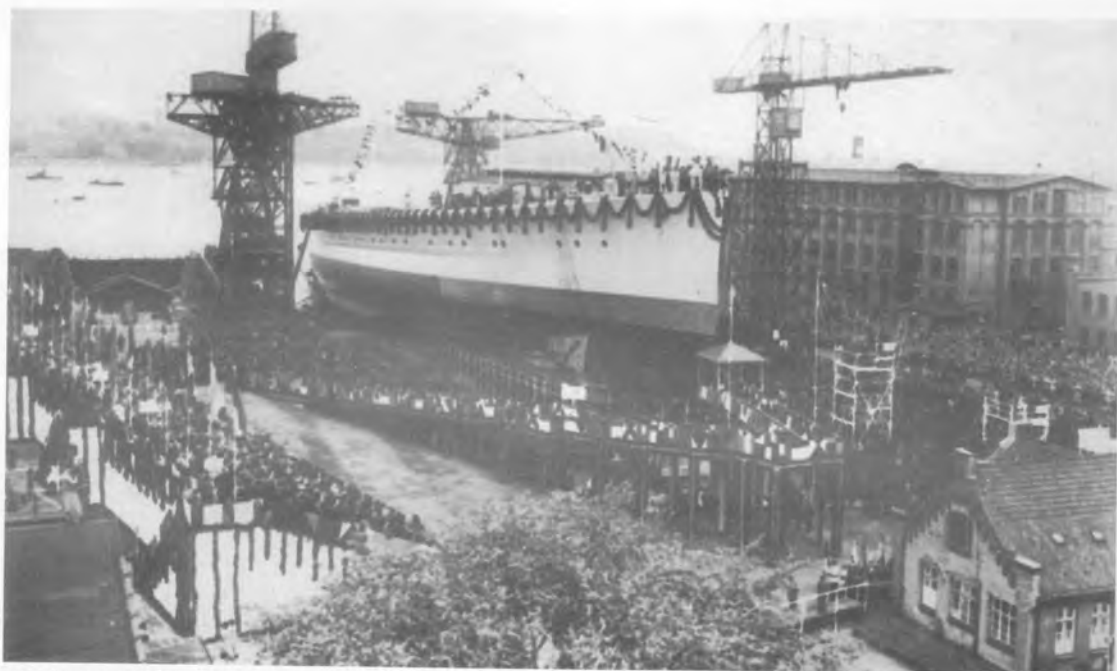
Pancernik *Deutschland* na pochylni nr 2 stoczni Deutschen Werke AG w Kiel w trakcie przygotowania do wodowania w dniu 19 maja 1931 roku.

Powyżej i poniżej: Kolejne ujęcia pancernika *Deutschland* na pochylni stoczni Deutschen Werke AG w Kiel w trakcie przygotowania do wodowania w dniu 19 maja 1931 roku. Widoczna jest trybuna honorowa.

go — ulega samozatopieniu flota internowana w brytyjskiej bazie Scapa Flow. Tydzień później Niemcy podpisują postanowienia Traktatu Wersalskiego. Zgodnie z jego artykułami Niemcy mogły zatrzymać: sześć pancerników typu *Deutschland* lub *Lothringen*, sześć lekkich krążowników oraz po dwanaście kontrtorpedowców i torpedowców lub równą ilość okrętów wybudowanych dla ich zamiany. Ponadto Niemcom nie wolno było budować lub naby-

wać za granicą okrętów wojennych za wyjątkiem tych, które miały zastąpić jednostki w służbie czynnej. Tonaż nowozbudowanych jednostek nie mógł przekraczać:

pancerniki	10.000 ton,
lekkie krążowniki	6.000 ton,
kontrtorpedowce	800 ton,
torpedowce	200 ton.

Ograniczono ponadto stan osobowy marynarki do 15.000 marynarzy, w tym 1500 oficerów i tzw. oficerów pokładowych.

Postanowienia traktatu zaczęły obowiązywać od 10 stycznia 1920 r. Wtedy też rozpoczęła się demobilizacja oficerów służby czynnej. Wywołało to niezadowolenie w kręgach, które uważały Traktat za akt zdrady narodowej i haniebę. 13 marca doszło do tzw.

Powyżej i poniżej: Moment wodowania pancernika *Deutschland*.

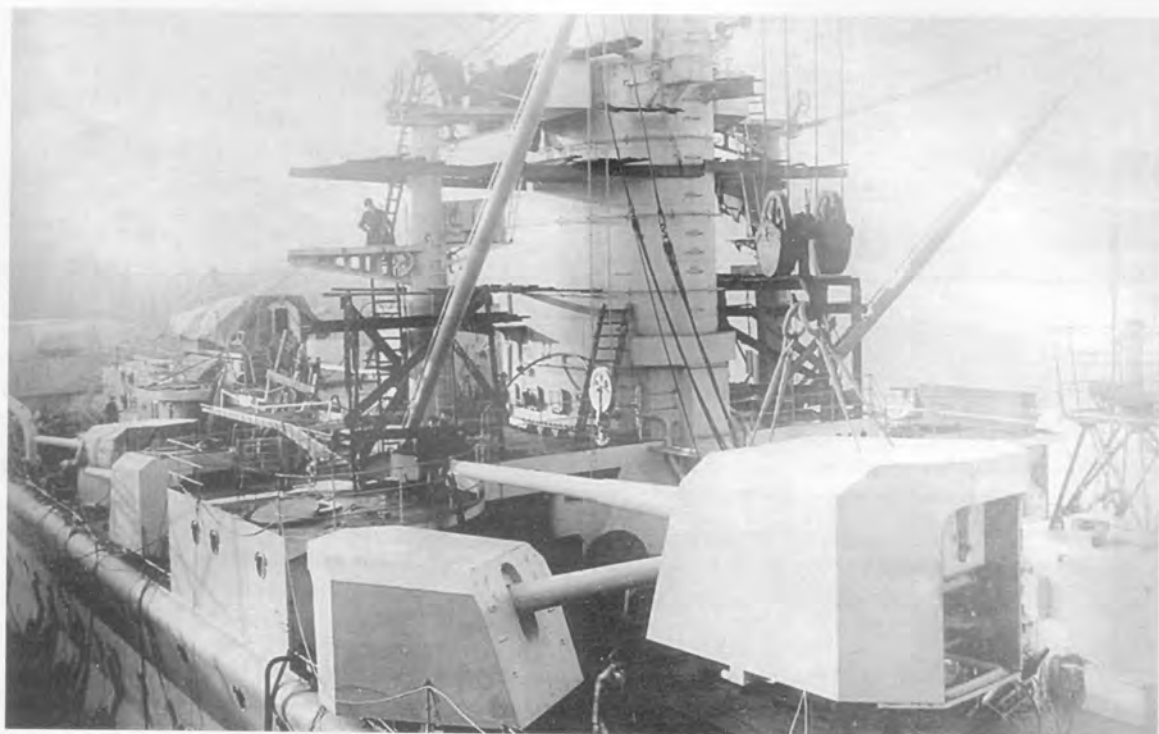
Prace wyposażeniowe na pancerniku w 1932 roku.

puczu Kappa, w którym udział wzięła 2. brygada marynarki kapitana Ehrhardta. Pucz nie powiódł się i 17 marca został opanowany. Zdymisjonowano admirała von Trotha, a jego miejsce zajął kontradmirał Michaelis. W listopadzie powstało kierownictwo marynarki (Marineleitung), a nowym jej dowódcą został admirał Paul Behncke. 31 grudnia 1920 r. skasowaniu uległa nazwa tymczasowa, zaś oficjalną nazwą nie-

mieckiej marynarki została Reichsmarine. Po sprzeciwie ze strony admiralicji nie przyjęto ustawy o nowej banderze, która miała posiadać barwy republiki, a więc pasy pionowe w barwach: czarnej, czerwonej i złotej. Ostatecznie, zatwierdzono nowy projekt bandery mający obowiązywać od 1 stycznia 1922 r. Banderą posiadała pasy pionowe: czarny, biały i czerwony. W lewym górnym rogu widniały barwy republi-

ki, czyli pasy w kolorach czarnym, czerwonym i złotym z dodaniem godła żelaznego krzyża. Stopniowo zaczęto też przywracać okręty do służby. I tak w 1922 roku Reichsmarine składała się z:

- 2 pancerników: *Hannover* i *Braunschweig*,
- 5 krążowników: *Berlin*, *Arcona*, *Hamburg*, *Medusa* i *Thetis*,
- dwóch flotylli torpedowców i czterech flotylli trałowców oraz innych jednostek pomocniczych.

Do końca 1924 roku wcielono jeszcze pancernik *Elsass*, zaś w rezerwie znajdowały się pancerniki *Preussen* i *Lothringen* oraz krążownik *Nympe*.

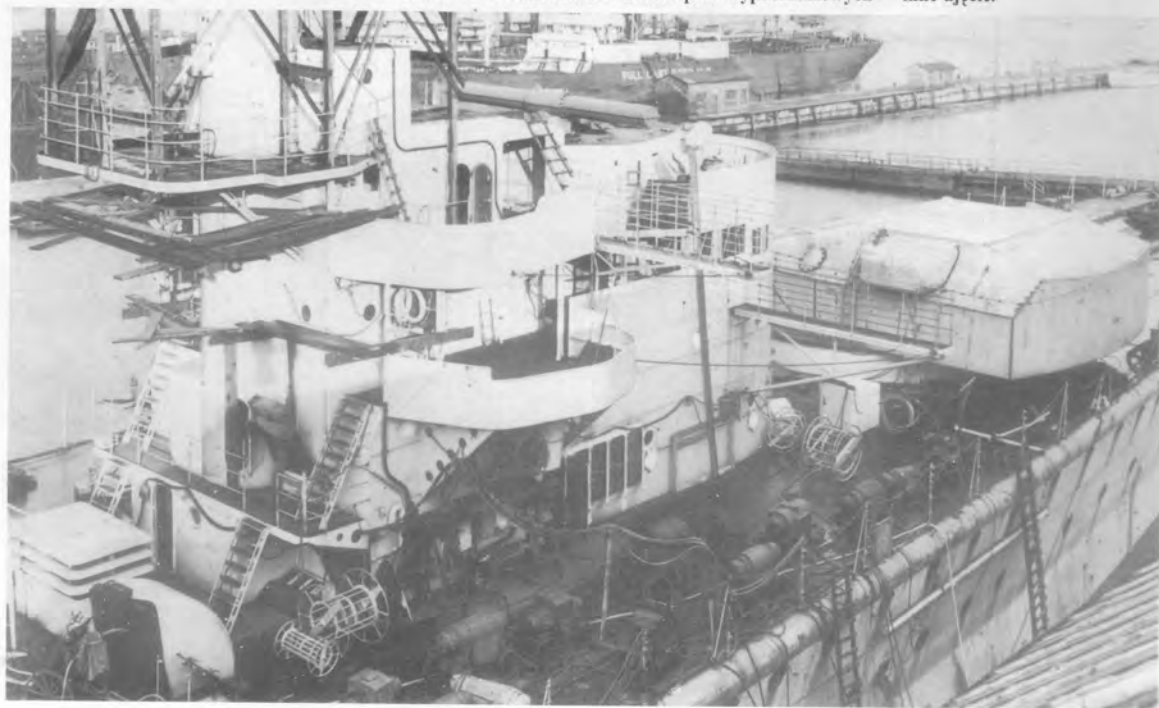
W październiku 1924 roku nastąpiła zmiana szefa Marineleitung — stanowisko to objął adm. Hans Zenker. 7 stycznia 1925 roku został zwodowany pierwszy krążownik, który otrzymał nazwę *Emden*. Miał on zastąpić krążownik *Niobe*, zbudowany jesz-

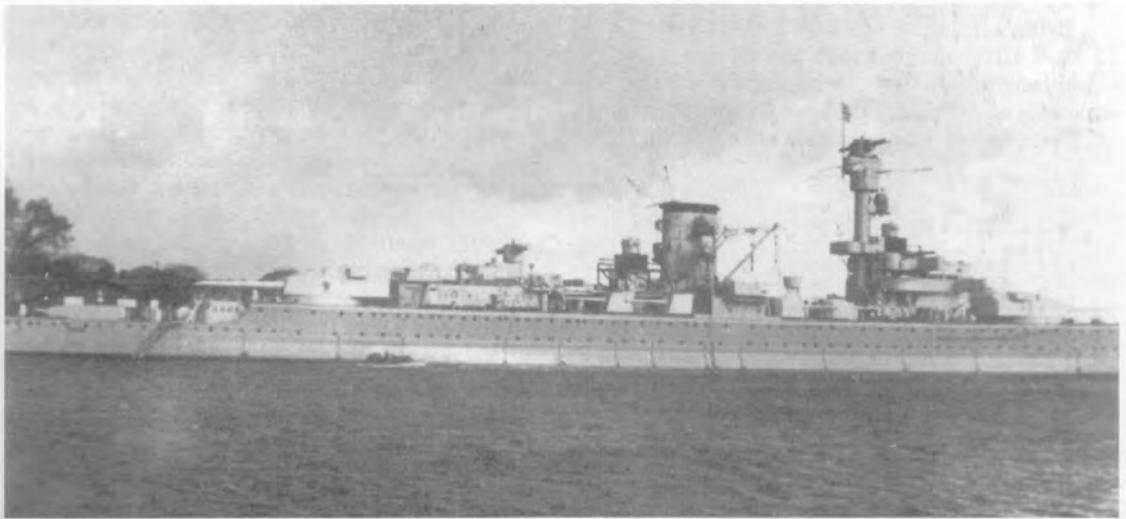
Prace wyposażeniowe przeprowadzane na pancerniku w 1932 roku. Na pierwszym planie moment instalowania działa kalibru 150 mm.

cze w 1898 r. *Emden* został uzbrojony w 8 pojedynczych dział kalibru 15 cm i 4 wyrzutnie torpedowe. Posiadał on lekki pancierz, jego prędkość wynosiła 29 węzłów, a wyporność 5600 ton. Od tej daty następuje sukcesywny rozwój Reichsmarine. W tym sa-

mym roku przemianowano stanowisko głównodowodzącego sił morskich (Oberbefehlshaber der Seestreikräfte) na dowódcę floty (Flottenchef), którym został admirał Mommsen. Rok później powstały torpedowce klasy *Möwe*.

Pancernik *Deutschland* w trakcie prac wyposażeniowych — inne ujęcie.

Pancernik *Deutschland* sfotografowany przy nabrzeżu stoczni marynarki w Wilhelmshaven w 1934 roku.

W 1927 roku zostają zwodowane kadłuby dwóch lekkich krążowników typu „K” (*Königsberg* i *Karlsruhe*), a rok później trzeci, który otrzymuje nazwę *Köln*. Miały one zastąpić stare krążowniki (*Thetis*, *Medusa* i *Arcona*). Krążowniki typu „K” posiadały wyporność 6000 ton i uzbrojone były w 9 dział kalibru 15 cm (3 x III) i 12 wyrzutni torpedowych kal.

53,3 cm (4 x III). Prędkość okrętów wynosiła 32 węzły. W latach 1927–1928 zbudowano kolejną serię torpedowców, typu *Wolf*. Rok 1928 przyniósł zatwierdzenie budżetu na budowę tzw. „pancernika A”, który miał być następcą pancernika *Preussen*. Nastą-

Widok części dziobowej pancernika z wieżą działową „A” na pierwszym planie tuż po wejściu okrętu do służby, koniec kwietnia 1933 roku.

piła też zmiana na stanowisku głównodowodzącego marynarką, którym został admirał Erich Raeder.

W lutym 1929 roku nastąpiło położenie stępki pod „pancernik A” nazwany później *Deutschland*. Rok później przeniesiono siedzibę Marineleitung z Wilhelmshaven do Kilonii. Natomiast w październiku 1931 roku oddano do eksploatacji krążownik *Leipzig*, który zastąpił krążownik *Nymphe*.

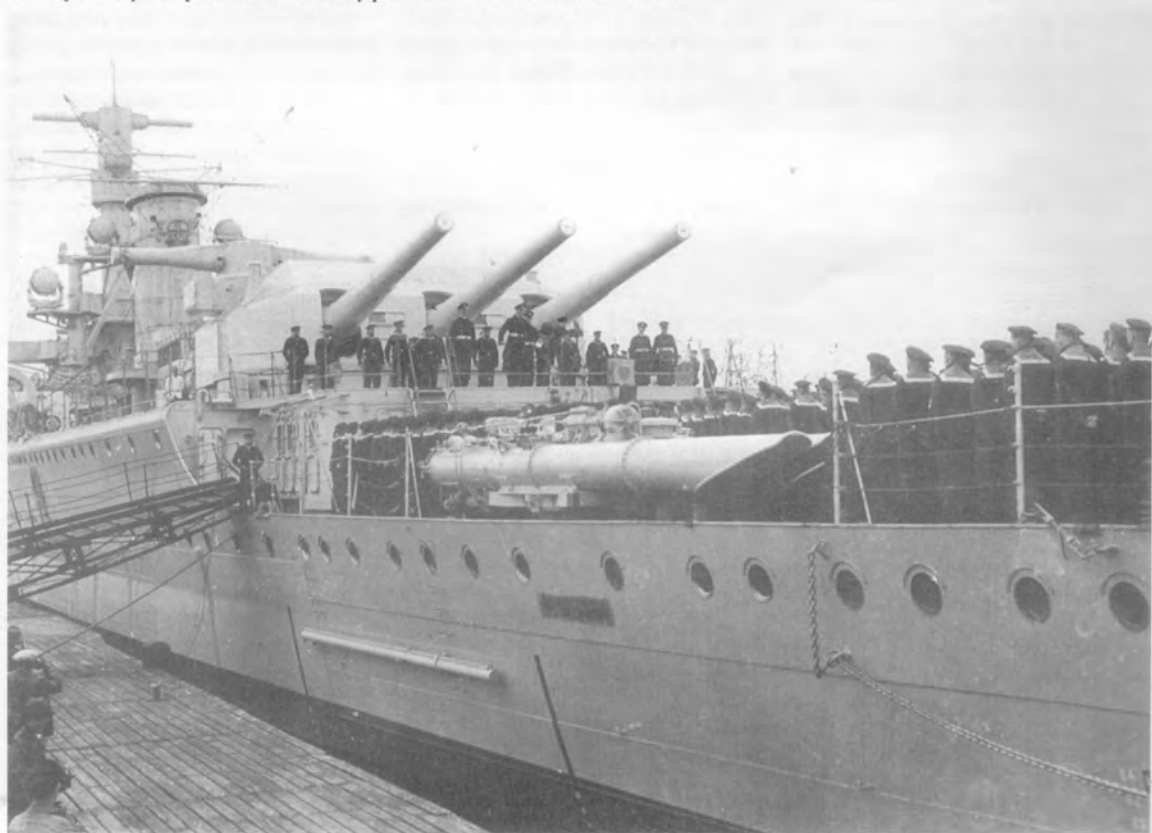
W marcu 1933 roku nowy kanclerz Rzeszy A. Hitler wydaje dekret o nowej banderze Reichsma-

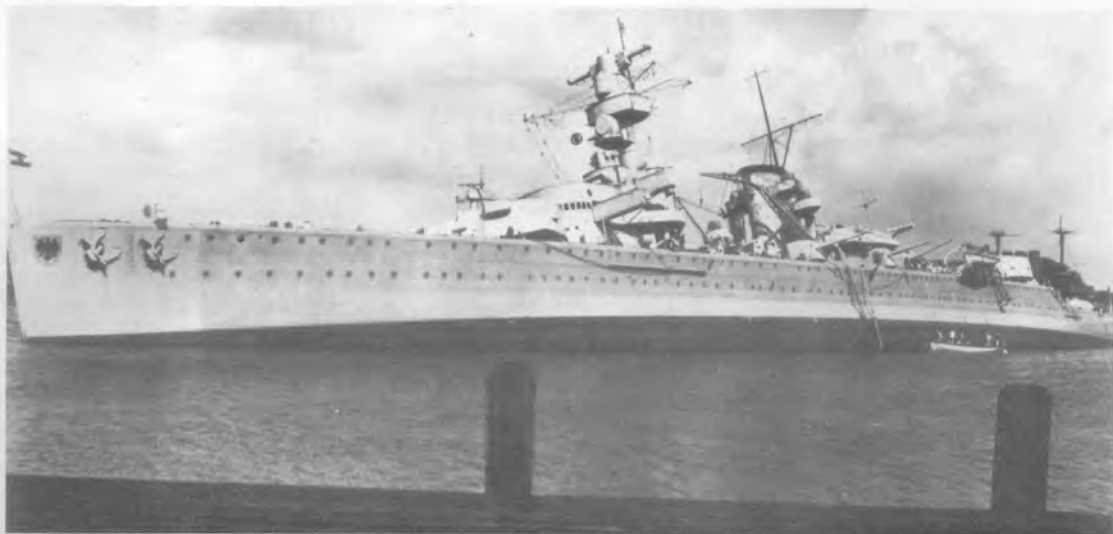

Powyżej: Pancernik w trakcie prób silników głównych zainstalowanych na okręcie w październiku 1928 roku. Na drugim planie widoczny jest okręt artyleryjski *Bremse*, który miał zainstalowane silniki główne podobnego typu.

Poniżej: Uroczystość przekazania do służby pancernika w dniu 1 kwietnia 1933 roku.

Pancernik po wejściu do służby w trakcie przeprowadzania prób stateczności w basenie stocznym Wilhelmshaven.

rine. Zlikwidowane zostają barwy republiki w górnym prawym rogu. W czerwcu tego samego roku następuje wodowanie drugiego pancernika — *Admiral Scheer*. W następnym roku stocznice niemieckie otrzymują zlecenie na budowę dwóch pancerników oznaczonych „D” i „E”, znacznie większych od pancerników typu *Deutschland*, a także rozpoczyna się budowa serii niszczycieli typu *Leberecht Maass*. Przełomowy, jeżeli chodzi o rozbudowę sił morskich, jest rok 1935. W marcu wchodzi ustawa o odbudowie niemieckich sił zbrojnych, a już w kwietniu rozpoczyna się budowa zabronionych Traktatem Wersalskim okrętów podwodnych typu „A”. W dniu 12 maja Reichstag zatwierdza nową nazwę niemieckiej marynarki — Kriegsmarine.

Zmieniono również nazwę Marineleitung (Kierownictwo Marynarki) na Oberkommando der Kriegs-

marine (Naczelne Dowództwo Marynarki Wojennej). 18 czerwca zostaje podpisana niemiecko-brytyjska umowa morska, ustalająca tonaż flot w stosunku 35:100. Natomiast 7 listopada niemieckie okręty podnoszą nową banderę wojenną zwaną Hakenkreuzflagge.

W październiku 1936 roku zwodowany zostaje pancernik *Scharnhorst* a w grudniu bliźniaczy *Gneisenau*. W następnym roku przystąpiono do budowy niszczycieli typu *Diether von Roeder*. Okręty niemieckie biorą też udział w blokadzie Hiszpanii podczas trwającej tam wojny domowej. W roku 1938 zwodowany zostaje ciężki krążownik *Prinz Eugen* oraz lotniskowiec *Graf Zeppelin*.

W 1939 roku nastąpiło wodowanie dwóch pancerników: *Bismarck* — w lutym, i bliźniaczego *Tirpitz* — w kwietniu.

Pancernik *Deutschland* tuż po zainstalowaniu katapulty w trakcie prób z wodnosamolotem He 60 o oznaczeniu D-IPEN.

W latach 1939—1945 w trakcie działań wojennych Kriegsmarine straciła większość swoich okrętów nawodnych i podwodnych. Niepowodzenia tych pierwszych spowodowały zmianę na stanowisku głównodowodzącego. Wielkiego admirała Readera zastąpił w styczniu 1943 roku dotychczasowy dowódca okrętów podwodnych K. Dönitz, który po śmierci Hitlera w maju 1945 roku został prezydentem Rzeszy i mianował z kolei głównodowodzącym Kriegsmarine generała-admirała von Friedburga.

Podczas wojny niemieckie okręty podwodne zatopiły około 2.780 statków o łącznym tonażu przekraczającym 14 mln ton. Straty Kriegsmarine wyniosły około 785 zatopionych U-Bootów (ok. 30.000 marynarzy) w wyniku działań wojennych, natomiast w maju 1945 roku samozatopiono około 221 okrętów podwodnych. Straty w okrętach nawodnych były następujące:

- 6 pancerników,
- 4 ciężkie krążowniki,
- 4 lekkie krążowniki,

Moment wystrzału z wieży dziobowej pancernika *Deutschland*.

- 6 okrętów obrony plot.,
- 3 okręty artyleryjskie,
- 8 krążowników pomocniczych,
- 26 niszczycieli,
- 75 torpedowców,
- 4 okręty bazy,
- 146 ścigaczy,
- 119 trałowców,
- 163 kutry trałowe i wiele innych.

Zakończenie działalności niemieckiej Kriegsmarine nastąpiło ostatecznie 9 maja 1945 roku, zaś 23 maja został aresztowany wielki admirał Karl Dönitz i członkowie Oberkommando der Kriegsmarine. Głównodowodzący Kriegsmarine von Friedburg popełnił samobójstwo. Ocalałą część floty Kriegsmarine — 1794 okręty — rozdzielono pomiędzy USA, Wielką Brytanię i ZSRR. Z tej liczby Stany Zjednoczone otrzymały 593 okręty, Wielka Brytania — 545 okrętów i Związek Sowiecki — 656 okrętów. Później USA i Wielka Brytania przekazały 36 okrętów Francji i 17 okrętów Danii. Pozostałe okręty, które nie zostały podzielone pomiędzy aliantów, zostały zatopione lub złomowane.

PRACE PROJEKTOWE

Po zakończeniu I wojny światowej flota niemiecka — ograniczona postanowieniami Traktatu Wersalskiego — mogła zatrzymać między innymi osiem pancerników, w tym dwa w rezerwie. Po podpisaniu przez pięć mocarstw morskich w Waszyngtonie w 1922 roku tzw. Traktatu Waszyngtońskiego, zezwolono Niemcom na zastąpienie ich nowymi okrętami, które jednak nie mogły przekroczyć 10.000 ton wyporności. Spowodowało to spore trudności przy projektowaniu pancernika, który mógłby się zmierzyć z kilkakrotnie większymi okrętami tej klasy innych mocarstw. Około 1924 r. przystąpiono do opracowywania okrętu mającego zastąpić stary pancernik *Preussen*, będący wówczas w rezerwie. Opracowano dwie koncepcje okrętu noszącego tymczasowo nazwę *Ersatz Preussen*. Pierwsza przewidywała wybudowanie pancernika obrony wybrzeża, silnie opancerzonego i uzbrojonego, ale powolnego lub słabiej opancerzonego lecz szybszego.

Powstały dwa warianty, które zakładały:

	Projekt A	Projekt B
pancerz	250 mm	250 mm
uzbrojenie	4 x 380 mm	6 x 305 mm
prędkość	18 węzłów	od 18 do 21 węzłów

Druga koncepcja była zupełną nowością w budownictwie okrętowym, przewidywała bowiem wybudowanie okrętu łączącego w sobie cechy krążownika i okrętu liniowego. Jego atutem w walce z krążownikami miało być silniejsze uzbrojenie i pancierz, natomiast nad okrętami liniowymi miał górować prędkością. Projekt zakładał zbudowanie okrętu wyposażonego w sześć dział kalibru 280 mm, 8 dział kalibru

120 mm, o pancierzu do 100 mm i prędkości do 28 węzłów. Jego długość miała wynosić 188 m, szerokość 20,7 m, a zanurzenie 5,5 m. Jako napęd planowano zastosować silniki Diesla o mocy 54.000 KM.

Początkowo, zarówno ówczesny szef Reichsmarine admirał Zenker jak i dowódca Rejonu Bałtyk wiceadmirał Erich Reader odnosili się dość sceptycznie do drugiej koncepcji i opowiadali się raczej za wersją B pierwszego projektu. Jednak niespodziewanie 11 czerwca 1927 roku adm. Zenker zmienił zdanie, optując za wybudowaniem okrętu przedstawionego w drugiej wersji, przy czym poparli go dowódca floty wiceadmirał Mommsen, dowódca Rejonu Morza Północnego wiceadmirał Bauer i dowódca Rejonu Bałtyk wiceadmirał Reader, który był wcześniej zagorzałym przeciwnikiem drugiej koncepcji. Okręt został sklasyfikowany jako Panzerschiff (pancernik),

choć z pancernikiem miał on niewiele wspólnego. Początkowo projektowano budowę dwóch okrętów tego typu określanych jako Panzerschiff A i B, a później, bo w 1929 roku, zaplanowano budowę trzeciego okrętu tego typu.

Pomimo, że opracowany projekt był, jak na tamte czasy, dość nowatorski i przedstawiał poważne osiągnięcia w dziedzinie techniki wojenno-morskiej, niewiele brakowało, a nie zostałby w ogóle zrealizowany.

Podczas planowania budżetu dla Reichsmarine na rok 1928, zawierającego kwotę 9,3 mlnRM jako pierwszą ratę na budowę pancernika, w izbie wyższej niemieckiego parlamentu (Reichsrat) 17 grudnia 1927 roku nie zatwierdzono budowy pancernika ze względu na trudną sytuację finansową Rzeszy. Następnie sprawa trafiła do izby niższej (Reichstag),

Ćwiczenia średniej artylerii na pancerniku *Deutschland* na Bałtyku.

Pancernik *Deutschland* po wejściu do służby w 1933 roku. Okręt nie jest jeszcze w pełni wyposażony, brak m. in. wyrzutni torpedowych na rufie.

gdzie wśród przeciwników budowy okrętu znaleźli się posłowie SPD (Niemiecka Partia Socjalistyczna) i KPD (Niemiecka Partia Komunistyczna). Uważali oni, że Niemcy potrzebują wielu innych rzeczy, nie zaś pancerników. Polemiki i przedstawianie kolejnych „za i przeciw” trwały praktycznie przez cały 1928 rok, choć 27 marca 1928 r. Reichstag projekt przyjął. Jednakże — obawiając się ponownego odrzucenia projektu przez Reichsrat — wstrzymano się z głosowaniem do jesieni. Cała lewicowa prasa roz-

pętała olbrzymią kampanię, określając budowę pancernika tytułami „Kinderspeisung statt Panzerkreuzer” (jedzenie dla dzieci zamiast pancernika). Ostatecznie jednak — na skutek memoriału ministra obrony generała Grönera, w którym uzasadniał on konieczność niezwłocznej realizacji projektu potrzebą ochrony komunikacji morskiej z Prusami Wschodnimi w wypadku wojny z Polską i Francją, oraz przy słabym sprzeciwie opozycji — wniosek został zatwierdzony.

***Deutschland* na morzu w 1937 roku po powrocie z wód hiszpańskich, z charakterystycznym trójbardym malowaniem wieży „A”.**

Ostatecznie zatwierdzony projekt przewidywał wybudowanie okrętu o następujących parametrach:

- długość konstrukcyjna w linii wodnej — 181,7 m;
- długość całkowita — 185,7 m;
- szerokość całkowita — 20,5 m;
- zanurzenie konstrukcyjne — 5,77 m;
- nośność 10.000 ton;
- napęd — 8 silników Diesla o łącznej mocy maksymalnej 54.000 KM;
- prędkość maksymalna — 27 węzłów;
- uzbrojenie:
 - 6 x 280 mm w dwóch wieżach po trzy armaty;
 - 8 x 150 mm;
 - 5 x 88 mm (plot.);

4 x 37 mm (plot.);

6 wyrzutni torpedowych 550 mm.

Budowę pancernika „A” zlecono stoczni Deutschen Werke AG w Kilonii, gdzie otrzymał numer budowy 219. Położenie stępki nastąpiło 5 lutego 1929 roku, a 19 maja 1931 r. odbyło się wodowanie okrętu, któremu prezydent Rzeszy feldmarszałek von Hindenburg nadał nazwę *Deutschland*.

PRZEBIEG SŁUŻBY BOJOWEJ OKRĘTU

A. Okres międzywojenny 1933—1939.

1929

5 lutego — Położenie stępki na pochylni nr 2 pod pancernik „A” — *Ersatz Preussen* w stoczni Deutschen Werke w Kilonii.

1931

19 maja — Uroczyste wodowanie kadłuba okrętu w obecności prezydenta Rzeszy Hindenburga, kanc-

Widok lewej burty pancernika w dniu 21 maja 1933 roku w trakcie wplywania do Wilhelmshaven jeszcze z pojedynczymi działami kalibru 88 mm.

lerza Rzeszy Bruninga i około 60.000 osób. Podczas przemówienia kanclerza okręt zaczął nagle zsuwać się z pochylni na skutek za wcześniej puszczonego stoperów przytrzymujących kadłub. Powstało duże zamieszanie na trybunie honorowej, ale w ostatniej chwili prezydent Hindenburg zdołał zwolnić przycisk aparatu, wyrzucający butelkę szampana, która zdążyła rozbić się o dziób okrętu, i nadać mu imię *Deutschland*.

5 listopada — Przy pomocy holowników pancernik odbył pierwsze próby na uwięzi.

1932

wrzesień — Montaż na pancerniku wież artylerii głównej.

listopad — Dokowanie okrętu i montaż śrub napędowych.

1933

18/19 stycznia — Pierwsze samodzielne próby okrętu na morzu.

8 lutego — Ponowne wyjście w morze na próby.

27 lutego — Pancernik wypłynął na kolejne próby, „przeszedł” Kanał Kiloński (wówczas Kanał Cesarza Wilhelma) i zawinął do Wilhelmshaven. Po pobraniu amunicji okręt odcumował i odpłynął do Cuxhaven. Na *Deutschlandzie* znajdowali się pracownicy stoczni i część załogi. W Cuxhaven na okręt przybyła komisja ze stoczni Marinewerft, po czym okręt wyszedł w rejon Helgolandu celem odbycia prób wszystkich

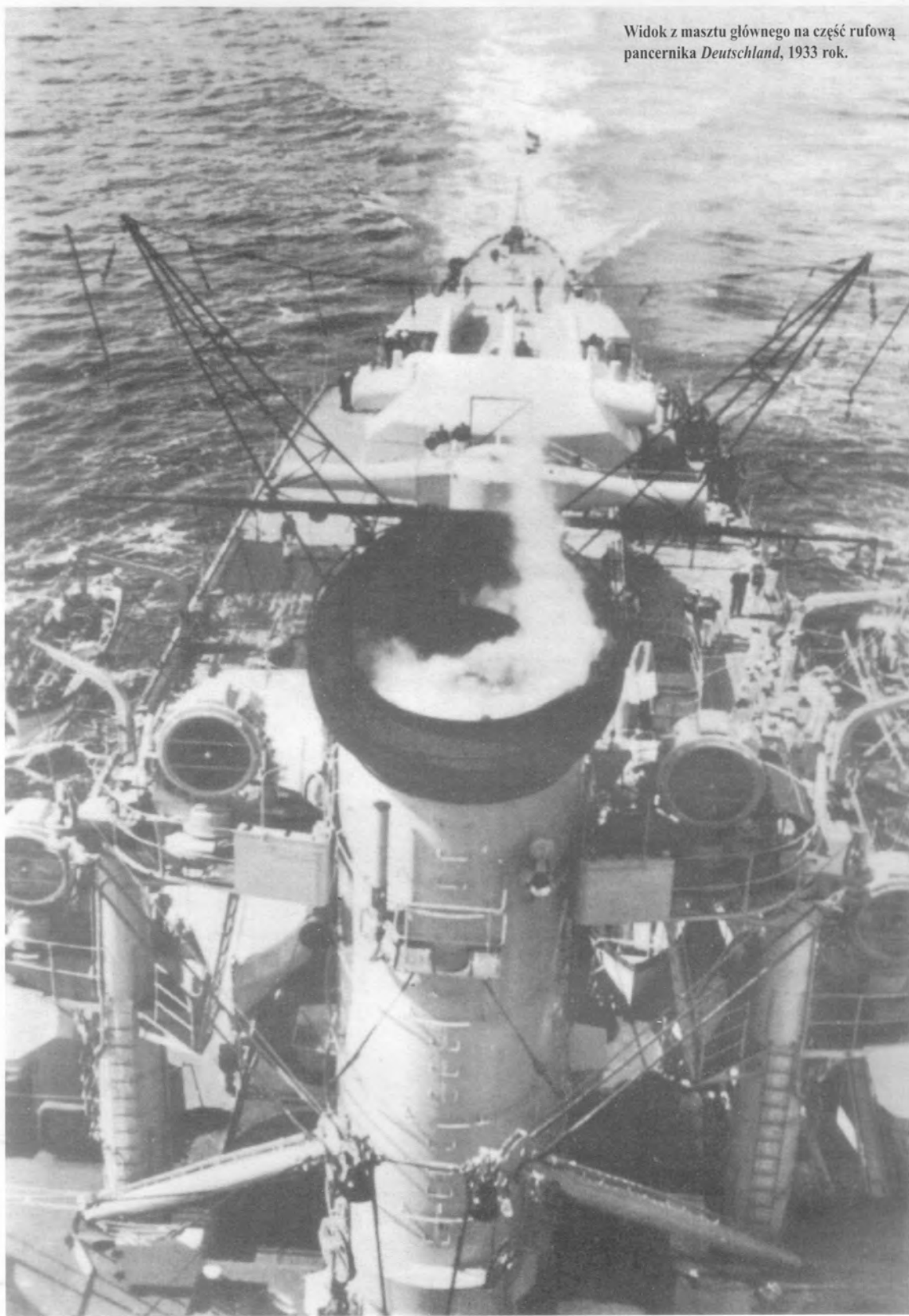
Pancernik *Deutschland* oddaje salut armatni w Zatoce Kilońskiej w maju 1933 roku.

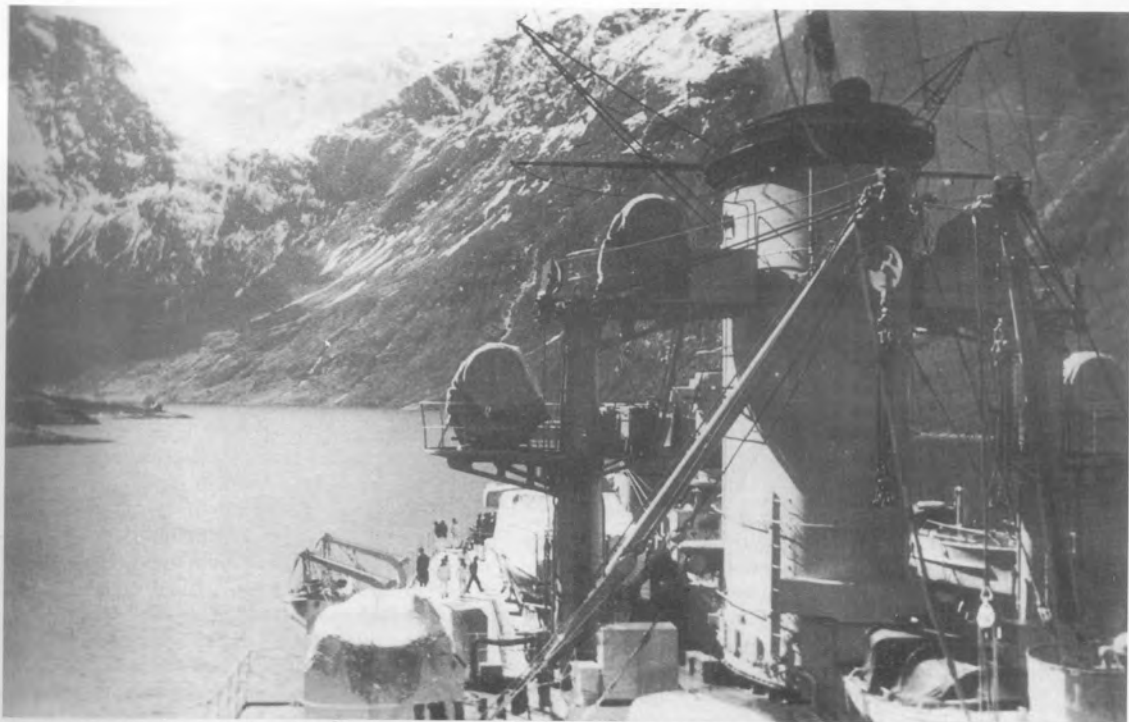

Pancernik *Deutschland* w porcie hamburskim
w 1935 roku.

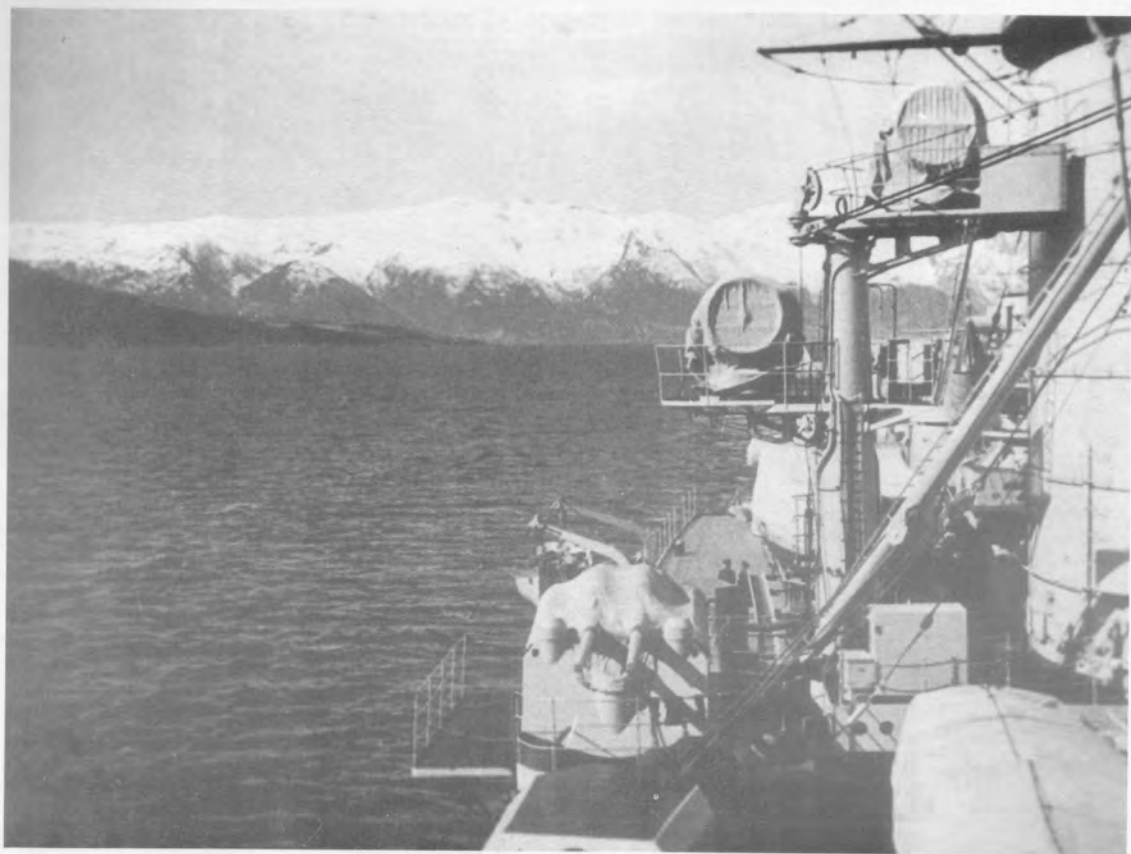

Widok z masztu głównego na część rufową
pancernika *Deutschland*, 1933 rok.

Powyżej i poniżej: Pancernik *Deutschland* na wodach norweskich w kwietniu 1934 roku. W trakcie tego rejsu na pokładzie okrętu znajdował się kanclerz Rzeszy Adolf Hitler.

Pancernik *Deutschland* w trakcie parady morskiej w 1935 roku.

urządzeń oraz strzelań artyleryjskich i torpedowych.

28 lutego — Rano okręt powrócił do Cuxhaven. Po pomyślnych próbach został oficjalnie przejęty od stoczni przez marynarkę. O godz. 22.00 wyszedł w morze udając się do Wilhelmshaven. W drodze odbyły się dalsze próby urządzeń.

1 kwietnia — Podniesienie bandery w Wilhelmshaven i przekazanie okrętu do służby.

maj — *Deutschland* wyszedł w morze celem szkolenia załogi i odbycia ćwiczeń. Na okręcie znajdowało się jeszcze 100 osób personelu fabryki MAN, usuwających usterki silników. Następnie powrócił na redę i stanął na kotwicy rzeki Jade, gdzie okręt opuścił naczelny dyrektor stoczni Marinewerft w Wilhelmshaven — kontradmirał Massman. Pancernik ponownie

wyszedł w morze, obierając kurs na Skagerrak. W trakcie rejsu odbyło się szkolenie załogi. Po przejściu Wielkiego Bełtu *Deutschland* zacumował na redzie Kilonii, a następnie wziął udział w paradzie morskiej. W dniu 23 maja okręt wizytował nowy kanclerz Rzeszy — Adolf Hitler, po czym *Deutschland* udał się w swój pierwszy rejs. Trasa obejmowała wybrzeża Norwegii, następnie Wyspy Owce oraz Islandię, a po przejściu tzw. Drogi Duńskiej nastąpił powrót na Morze Północne.

czerwiec — *Deutschland* zacumował w stoczni Marinewerft w Wilhelmshaven, gdzie usunięto zauwa-

żone usterki. Następnie wypłynął ponownie na próby silników głównych, podczas których wynikły z nimi kłopoty. Okręt powrócił do Wilhelmshaven gdzie usunięto wykryte usterki. Ponownie wyszedł na Bałtyk w dniu 6 czerwca, na tzw. milę pomiarową znajdującą się koło Pillau (Bałtyjsk), gdzie osiągnięto prędkość 28,2 węzła. Po próbach pancernik odbył trening artyleryjski amunicją ćwiczebną do okrętu-celu *Baden*.

lipiec—listopad — Intensywne szkolenia załogi w ćwiczeniu alarmów oraz obsługi urządzeń i mechanizmów.

Śródkręcie pancernika *Deutschland* po modernizacji w 1935 roku, obejmującej instalację katapulty dla wodnosamolotu, dźwigu oraz niewielką zmianę struktury nadbudówki.

10 grudnia — *Deutschland* osiągnął pełną sprawność bojową i podporządkowany został dowódcy okrętów liniowych.

1934

styczeń—marzec — Szkolenie i ćwiczenie załogi w sprawności bojowej.

10 kwietnia — Pancernik wypłynął z Kilonii na wody norweskie. Na pokładzie znajdowali się kanclerz Rzeszy A. Hitler, minister Reichswery gen. pułk. von Blomberg, dowódca wojsk lądowych von Fritsch i dowódca Reichsmarine adm. Reader. W trakcie rejsu Adolf Hitler otrzymał zapewnienie, że wojsko i marynarka poprze go w jego sporze z szefem SA Röhmem.

14 kwietnia — Powrót do Kilonii.

maj — Udział pancernika *Deutschland* w manewrach floty przeprowadzonych na wodach Morza Bałtyckiego.

9 czerwca — *Deutschland* — wraz z lekkim krążownikiem *Köln* — odbywa rejs szkoleniowy, połączony z ćwiczeniami artyleryjskimi na Atlantyku na wysokości Madery.

23 czerwca — Powrót okrętów do Wilhelmshaven.

sierpień — Okręt złożył oficjalną wizytę w szwedzkim porcie Göteborg.

wrzesień — *Deutschland* wziął udział w jesiennych manewrach floty.

1 października — Pancernik, na pokładzie którego znajdował się dowódca okrętów liniowych kontradmirał Carls, udał się w rejs do Szkocji, gdzie odwiedził Leith, a następnie powracił do Wilhelmshaven.

listopad—grudzień — Pobyt okrętu w stoczni, gdzie specjaliści usuwali usterki.

1935

21 lutego — *Deutschland* opuścił stocznię Marineverft w Wilhelmshaven.

22 lutego — *Deutschland* ponownie został okrętem flagowym.

14 marca — Okręt wypłynął w rejs, którego trasa wiodła do Brazylii i Trinidadu.

19 kwietnia — Powrót do Wilhelmshaven — w trakcie 32-dniowego rejsu okręt przebył 12.286 Mm.

maj — Udział w manewrach floty.

czerwiec — Przebudowa okrętu, która między innymi objęła: zamontowanie katapulty dla wodnosamolotu, zastąpienie bomu na lewej burcie dźwigiem kratownicowym, wymianę wyrzutni torpedowych z kalibru 550 mm na 533 mm, zmianę struktury i układu nadbudówki głównej. Ponadto dobudowano górną platformę masztu, zmodernizowano system kierowania ogniem artylerii i zmieniono wysięgnik anten na kominie. Wymieniono 3 pojedyncze działa artylerii plot. kalibru 8,8 cm na 6 podwójnych tego samego kalibru. Zamontowano również dwa dalmierze SL 2.

październik — *Deutschland* w towarzystwie pancernika *Admiral Scheer* udał się na wspólne ćwiczenia. W trakcie rejsu okręty odwiedziły porty Gran Canaria i Palma.

listopad—grudzień — 9 listopada nastąpił powrót okrętu z ćwiczeń i przejście do stoczni. Przegląd stoczniowy, usuwanie usterek.

1936

styczeń—maj — Okręt przeprowadził intensywne próby i ćwiczenia.

29—31 maja — Udział w paradzie floty na redzie Kilonii z okazji rocznicy bitwy jutlandzkiej. Podczas uroczystości nastąpiło odsłonięcie pomnika poświęconego poległym w latach 1914—1918 marynarzom niemieckim.

6 czerwca — *Deutschland* wraz z bliźniaczymi jednostkami *Admiral Scheer* i *Admiral Graf Spee* wypłynął z Kilonii na ćwiczenia zespołowe. Rejs wiodł przez Kanał La Manche do Zatoki Biskajskiej, gdzie *Admiral Graf Spee* opuścił zespół i udał się na Wyspy Kanaryjskie, zaś dwa pozostałe okręty skierowały się ku zachodnim wybrzeżom Anglii. Po opłynięciu Szkocji jednostki powróciły na Morze Północne.

19 czerwca — Pancernik odwiedził Kopenhagę.

24 czerwca — Okręt zacumował w Wilhelmshaven.

Pancernik Deutschland w widoku od rufy.

28 czerwca — Wyjście na Morze Bałtyckie w celu odbycia ćwiczeń w strzelaniu artylerii ciężkiej, średniej i plot. Odbyły się także ćwiczenia w strzelaniu torpedami.

23 lipca — Przebywający w okolicach Helgolandu okręt otrzymał rozkaz powrotu do Wilhelmshaven. Tam, w ciągu 12 godzin, musiał pobrać ostrą amunicję, prowiant, paliwo i być w stanie pełnej gotowości bojowej.

24 lipca — *Deutschland* i *Admiral Scheer* zostały skierowane na wody hiszpańskie w ramach międzynarodowej akcji, mającej na celu zapewnienie ochrony i ewakuację własnych obywateli mieszkających w Hiszpanii, w związku z toczącą się tam wojną domową pomiędzy wojskami rządowymi, a rebeliantami gen. Franco. Na *Deutschlandzie* znajdował się dowódca niemieckich sił morskich na Hiszpanię, kontradmirał R. Carls.

26 lipca — Pancernik przebywał w tych dniach na wodach Zatoki Biskajskiej, gdzie miał operować w rejonie portów San Sebastian, Bilbao i Santander. Główne zadania okrętu to obserwacja wydarzeń i ewakuacja obywateli niemieckich, którzy docierali do wymienionych portów.

30 lipca — Postój w porcie La Coruna, gdzie wydano paliwo torpedowcowi *Leopard*.

31 lipca — Okręt otrzymał rozkaz wymalowania na wieżach artylerii głównej barw narodowych Niemiec (czarne, białe i czerwone pasy) dla łatwiejszej jego identyfikacji.

1 sierpnia — W eskorcie torpedowców *Luchs* i *Leopard* pancernik zawiązał do Kadyksu.

3 sierpnia — *Deutschland* wypłynął na redę portu Cetau i manewrując uniemożliwił ostrzelanie portu okrętom republikańskim w składzie: pancernik *Jaimé I* i dwa lekkie krążowniki *Libertad* i *Valdes*.

20 sierpnia — Na wodach Cieśniny Gibraltarskiej, 6,5 Mm od brzegów Hiszpanii, okręty republikańskie (lekkie krążowniki *Libertad* i okręt podwodny *B 6*) zatrzymały strzałami niemiecki frachtowiec *s/s Kamerun*, kierujący się do portu Kadyks, choć z dokumentów wynikało, że portem przeznaczenia jest Genua. Statek przeprowadzono przez cieśninę na Atlantyk i pozostawiono. Po oddaleniu się okrętów republikańskich *Deutschland* odnalazł frachtowiec, który w jego eskorcie udał się do Lizbony w celu rozładunku. Następnie pancernik udał się na poszukiwanie następnego zatrzymanego przez okręty republikańskie statku (*s/s Wighbert*) i po odnalezieniu eskortował go do Lizbony.

25 sierpnia — *Deutschland* opuścił wody hiszpańskie i udał się do Niemiec.

31 sierpnia — Pancernik zacumował w porcie Wilhelmshaven.

wrzesień — Okręt wziął udział w manewrach floty w Niemczech.

1 października — Wypłynięcie okrętu do Hiszpanii.

5 października — *Deutschland* zacumował w hiszpańskim porcie Cadiz (Kadyks).

Zdjęcie pancernika Deutschland po instalacji nowego dźwigu kratownicowego.

8 października — *Deutschland* wpłynął do portu Alicante.

21 listopada — Okręt powrócił do Wilhelmshaven.
1937

31 stycznia — *Deutschland* opuścił Kilonię i udał się do Hiszpanii. Koło przylądka Kap Negro na pancernik zaokrętował się głównodowodzący siłami morskimi w Hiszpanii kontradmirał von Fischel.

20 marca — Pancernik opuścił wody hiszpańskie i udał się do Niemiec. Kontradmirał von Fischel przejął dowództwo kontradmirałowi Böhmowi.

24 marca — Pancernik powrócił do Wilhelmshaven, gdzie przeszedł planowy remont w stoczni Kriegsmarine Werft.

kwiecień — Remont pancernika w Wilhelmshaven. 20 kwietnia wchodzi w życie podpisana przez Wielką Brytanię, Niemcy, Francję, Włochy, Portugalie i ZSRŚ umowa o podziale na strefy i punkty kontrolne wybrzeży Hiszpanii w celu zapobieżenia dostaw broni dla obu walczących stron. Niemcom przypadła strefa nr 4 — 10-milowej szerokości pas wód przybrzeżnych, ciągnący się od przylądka Gata do przylądka Oropesa (pół-zach. Hiszpania).

10 maja — *Deutschland* wypłynął ponownie do Hiszpanii.

14 maja — Okręt przybył do Hiszpanii; dowództwo sił morskich przejął kontradmirał von Fischel zaokrętowany na pancerniku.

24 maja — Podczas postoju na redzie portu Palma na Majorce, w trakcie pobierania paliwa z tankowca *Neptun*, samoloty republikańskie zaatakowały port i miasto. Okręt nie odniósł uszkodzeń, bomby trafiły

natomiast okręty włoskie oraz wybuchły blisko torpedowca *Albatros*.

28 maja — Pancernik przepłynął do portu Ibiza na wyspie o tej samej nazwie.

29 maja — O godz. 18.40 sygnalista z pancernika zauważył cztery niszczyciele i dwa krążowniki (*Libertad* i *Mendez-Nunez*) z floty republikańskiej, które pojawiły się w pobliżu Ibizy. Ogłoszono alarm bojowy i rozpoczęto wybieranie kotwic. Chwilę później, o godz. 19.00, od strony rufy nadleciały dwa samoloty republikańskie typu SB-2. Ogłoszono alarm przeciwcwlotniczy, ale było już za późno. Samoloty z wysokości 1000 m zbombardowały stojący w porcie pancernik. Dwie ze zrzuconych bomb detonowały blisko okrętu, a dwie trafiły w pokład pancernika. Pierwsza trafiła w osłonę dział 15 cm na prawej burcie, raniąc wielu marynarzy, a jej odłamki przebiły zbiornik paliwa samolotu i spowodowały zapalenie się benzyny. Pożar ogarnął wodnosamolot oraz barkas koło kantyny i pomieszczeń bosmańskich. Spowodował także wybuch amunicji dział 15 cm, znajdującej się w magazynkach na burcie. Druga z bomb, które trafiły w pokład, przebiła go koło masztu na wysokości 116 wręgi okrętu po prawej burcie i wybuchła w pomieszczeniach załogi, mającej akurat wolny czas — zginęło 23 marynarzy, a 83 zostało ciężko lub lekko rannych. Z liczby tej zmarło jeszcze 11 osób.

Zniszczeniu uległy pomieszczenia pomiędzy 94, a 145 wręgą. Szybko rozprzestrzeniający się pożar zagroził także zbiornikom paliwa i oleju. Utrudniało

to załozde uruchomienie pomp ppoż. Zniszczeniu uległ szpital okrętowy i przyległa apteka; rannych przenoszono na mesy oficerskiej, a ciała poległych składano na pokładzie rufowym. Maszynownia nr 3 była ogarnięta dymem, lecz mimo to załoga pozostała na swoich stanowiskach. W elektrowni nr 4, na skutek wydzielania się gazu, załoga zmuszona była pracować w maskach przeciwgazowych. Na pomoc przybył torpedowiec *Leopard*, który rozpoczął gaszenie pożaru. Na pancerniku uruchomiono pompy i do akcji przystąpiły drużyny awaryjne i sanitarne. O godz. 19.30 sytuację opanowano. Okręt podniósł kotwicę i udał się na spotkanie koło Formontery z siostrzanym okrętem *Admiral Scheer*, na którego pokład przeniósł się kontradmirał von Fischel.

30 maja — Pancernik przybył do Gibraltaru, gdzie przekazał 20 ciężko rannych do szpitala, a załoga we własnym zakresie dokonała niezbędnych napraw.

31 maja — Z okrętu przekazano na ląd następnych 34 rannych członków załogi.

1 czerwca — O godz. 17.00 odbył się uroczysty pogrzeb poległych marynarzy pancernika, których pochowano na cmentarzu w Gibraltarze. Salut honorowy oddały: holenderski okręt podwodny *O 13*, amerykański niszczyciel *Kane*, turecki niszczyciel *Kecatepe* i dwa niszczyciele brytyjskie.

2 czerwca — Na polecenie Hitlera przeprowadzono rozmowy z władzami brytyjskimi w sprawie ekshumacji poległych marynarzy i przewiezienia ich na pokładzie pancernika do Niemiec. Okręt nadal pozostawał w Gibraltarze.

Jedno z efektownych ujęć pancernika od prawej burty, wykonane w październiku 1935 roku po przeprowadzonej modernizacji w Wilhelmshaven.

11 czerwca — Trumny z ciałami poległych członków załogi zostały po ekshumacji przekazane przez Brytyjczyków na pancernik, który opuścił port wojenny i stanął na redzie portu handlowego.

15 czerwca — Pancernik opuścił Gibraltar i skierował się do Wilhelmshaven.

16 czerwca — O godz. 19.00 *Deutschland* wpłynął do Wilhelmshaven i zacumował przy moście Gazellebrücke. O godz. 20.00 z pokładu okrętu przemawiał jego dowódca komandor Fanger i dowódca floty wiceadmirał Carls. Po przemówieniach, o godz. 21.30 rozpoczęły się uroczystości żałobne.

17 czerwca — Uroczysty pogrzeb z udziałem Adolfa Hitlera i innych wysokich rangą przedstawicieli rządu. Przejście okrętu do stoczni, gdzie dokonano remontu i przebudowy, między innymi nowej platformy dla reflektorów przy kominie. Montaż na okręcie prototypowego urządzenia radiolokacyjnego *Seetakt* wraz z anteną.

5 października — Wyjście z Wilhelmshaven do Hiszpanii z nowym głównodowodzącym sił morskich w Hiszpanii kontradmirałem Marschallem.

8 października — Przybycie do El Ferrol. Patrole w rejonie portów El Ferrol, Kadyks, Gibraltar, Tanger, Algeciras, Ceuta i Melilla.

14 listopada — *Deutschland* stanął na kotwicy w Zatoce Gaeta koło Neapolu, skąd załoga odbywała wycieczki na Capri, Amalfę i Taorminę.

grudzień — Na Święta Bożego Narodzenia i Nowy Rok okręt wszedł do Neapolu.

1938

styczeń — Powrót na wody hiszpańskie.

8 lutego — Dowódca sił morskich w Hiszpanii został kontradmirał von Fischel, zaś *Deutschland* — okrętem flagowym dowódcy pancerników.

11 lutego — Powrót do Wilhelmshaven. Pobyt w stoczni, podczas którego wymieniono fundamenty silników w pomieszczeniach siłowni I i IV, ponieważ stwierdzono w nich pęknięcia.

24 lipca — Okręt ponownie udał się do Hiszpanii, gdzie przebywał do 15 sierpnia.

22 sierpnia — Okręt wziął udział w wielkiej paradzie morskiej z okazji wodowania ciężkiego krążownika *Prinz Eugen*.

20 września — W związku z tzw. Kryzysem Sudeckim *Deutschland* otrzymał rozkaz wyjścia na Atlantyk. W ramach mobilizacji na jednostkę zaokrętowani zostali dodatkowo II oficer artylerii plot., III oficer radio, III oficer-lekarski i oficer artylerii, a także oficerowie przeznaczeni na dowódców oddziałów przy-

zowych. Od maja 1933 roku do jesieni 1938 pancernik przebył 130.000 Mm.

22 września — *Deutschland* zacumował w hiszpańskim porcie Vigo, który stał się jego bazą na czas oczekiwania na dalsze rozkazy.

27 września — Pancernik opuścił Vigo i udał się w kierunku Wysp Kanaryjskich i Azorskich. W trakcie rejsu otrzymał uzupełnienie zapasów ze statków zaopatrzeniowych *August Schultze* i *Samland*. Później doszło do spotkania z brytyjskim krążownikiem liniowym *Hood*, który przez pewien czas podążał za *Deutschlandem*, ten jednak zawsze ustępował mu z drogi.

3 października — Wejście do portu Kadyks.

6 października — Wyjście z Kadyksu wraz z dwoma okrętami podwodnymi — *U 27* i *U 30*.

9 października — Zespół zacumował w Santa Cruz na Wyspach Kanaryjskich.

11 października — Powrót do Kadyksu.

13 października — *Deutschland* wpłynął do Tangeru (Maroko).

15 października — Okręt przybył do Gibraltaru, skąd w towarzystwie siostrzanego okrętu *Admiral Graf Spee* odpłynął do Niemiec.

20 października — Wpłynięcie do Wilhelmshaven i przegląd w stoczni. Okręt otrzymał ukośny okap kominowy.

7–12 grudnia — *Deutschland* odbywał ćwiczenia na Bałtyku jako okręt-ceł.

Powrót pancernika *Deutschland* z ciałami marynarzy poległych podczas nalotu w Ibizie, 16 czerwca 1937 roku.

6–26 lutego — Okręt udał się na ćwiczenia artyleryjskie na Atlantyk, po zakończeniu których odwiedził porty hiszpańskie Teneriffa, Palma i El Ferrol.

19 marca — Pancernik wszedł w skład floty mającej dokonać zajęcia Kłajpedy.

21 marca — Na stojącej w porcie Swinemünde okręt przybył A. Hitler, który zaokrętował się na pancerniku. Po południu flota, składająca się z 3 pancerników, 2 lekkich krążowników, niszczycieli, torpedowców i trałowców, opuszcza Stettin i Swinemünde i kieruje się do Memel (Kłajpeda).

23 marca — *Deutschland* rzuci kotwicę na redzie portu Memel.

28 marca — Powrót okrętu do Niemiec.

1 kwietnia — Udział w paradzie floty w Wilhelmshaven z okazji wodowania pancernika *Tirpitz*.

17 kwietnia — *Deutschland* brał udział w manewrach floty na Atlantyku, a następnie odwiedził porty hiszpańskie: Malaga, Granada i Vigo.

16 maja — Okręt zacumował w Wilhelmshaven.

12–16 czerwca — Udział w manewrach floty na Morzu Bałtyckim.

lipiec — Na pancerniku zamontowano radar typu FuMO 22 z anteną, którą umieszczono na gólowicy dalmierza 10,5 m.

22 sierpnia — Pancernik otrzymał w miejsce dotychczasowego wodnosamolotu Heinkel He 60 dwa wodnosamoloty Arado Ar 196.

23 sierpnia — Na okręt zamustrowało pięciu dodatkowych oficerów rezerwy jako dowódcy oddziałów przyzwoch, a także dodatkowi marynarze o specjalności radiowej i radiolokacyjnej. Pancernik pobral amunicję bojową.

24 sierpnia — O godz. 14.30 *Deutschland* zgłosił pełną gotowość do wyjścia i godzinę później wypłynął z Wilhelmshaven na Północny Atlantyk w rejon przyładka Kap Farvel na Grenlandii. Od godz. 19.00 na pancerniku obowiązywały wachty bojowe.

25 sierpnia — O godz. 17.00 na okręcie ogłoszono pełną gotowość bojową.

26 sierpnia — Od godz. 04.00 na pancerniku powrócono do wacht normalnych.

28 sierpnia — *Deutschland* minął Cieśninę Duńską.

30 sierpnia — Spotkanie ze zbiornikowcem *Westerwald* w pozycji 57°N i 37°W, gdzie nastąpiło zaopatrzenie. Pancernik obiera kurs na Grenlandię.

B. Rozpoczęcie działań wojennych.

31 sierpnia — O godz. 18.00 na *Deutschlandzie* odebrano drogą radiową meldunek takiej treści:

- Wojna przeciw Polsce rozpocznie się w dniu 1 września o godz. 04.45.
- Zachowanie mocarstw zachodnich niepewne.
- W razie ataku mocarstw zachodnich podejmować tylko działania obronne, oczekiwać na oddzielne rozkazy.
- Pancerniki pozostają na Atlantyku, okręty podwodne najpierw pozostaną w pozycji oczekującej; nie podejmować na razie żadnych działań przeciw polskiej flocie handlowej.

1 września — Nadszedł kolejny meldunek radiowy informujący dowódcę pancernika o mobilizacji we Francji i Wielkiej Brytanii oraz, że Włochy pozostaną w konflikcie neutralne.

3 września — *Deutschland* otrzymał następny meldunek o wypowiedzeniu wojny przez Wielką Bry-

tanię i Francję. Od godz. 17.00 na pancerniku obowiązywały wachty bojowe.

5 września — W godzinach rannych na patrol wystartował wodnosamolot pancernika. O godz. 17.00 dowódca rozkazał nadać do dowództwa pancerników zapytanie o wytyczne.

9 września — Nieudana, na skutek sztormowej pogody, próba tankowania paliwa ze zbiornikowca *Westerwald*; zmiana kierunku trasy na północ od Grenlandii.

11 września — Pobranie paliwa ze zbiornikowca i obranie kierunku na południe od Grenlandii.

27 września — Dowódca okrętu Kapitän zur See P. Wennecker otrzymał zgodę na rozpoczęcie działań, mających na celu niszczenie żeglugi brytyjskiej i francuskiej w rejonie Północnego Atlantyku.

3 października — *Deutschland* udał się w rejon Bąsenu Labradorskiego.

5 października — Napotkanie w pozycji 53°20'N i 31°40'W frachtowca bandery brytyjskiej s/s *Stonegate* (5044 BRT), należącego do armatora Turnbull Scott & Co. w Londynie i zatrzymanie go. Po przeokrętowaniu 37-osobowej załogi z zatrzymanego statku na pancernik, frachtowiec został zatopiony ogniem średniej artylerii. Po jego zatopieniu *Deutschland* udał się na północ od Bermudów.

9 października — Zatrzymanie o godz. 15.15 w pozycji 45°N i 43°W statku bandery amerykańskiej s/s *City of Flint* (4.963 BRT, armator US Maritime Commission z Filadelfii). Po stwierdzeniu przez oddział przyzwoch, że statek przewoził ładunek z Nowego Jorku do Dublina i Londynu (oleje smarne, mąka,

Zdjęcie pancernika *Deutschland* z okresu 1935/1936. Widoczna jest załoga ustawiająca się na prawej burcie do parady morskiej.

Powyżej i poniżej: Dwa zdjęcia pancernika *Deutschland*, górne w słuzie III wejścia portu w Wilhelmshaven, 1 czerwca 1933 roku. Dolne zdjęcie przedstawia okręt w słuzie II wejścia w latach trzydziestych.

Fragment nadbudówki dziobowej pancernika *Deutschland* z 1936 roku.

konserwy, asfalt i części maszyn) frachtowiec został obsadzony niemiecką załogą i podniósł niemiecką banderę. Po przeokrętowaniu z *Deutschlanda* załogi z zatopionego statku *Stonegate*, jednostka odplynęła do Niemiec.

12 października — O godz. 15.40 zatrzymano statek bandery norweskiej s/s *Jacob Christensen* (3594 BRT, arm. J. Christensen, Bergen). Po sprawdzeniu dokumentów statek zwolniono.

14 października — O godzinie 09.15 w położeniu 49°05'N i 43°44'W zatrzymano norweski frachtowiec s/s *Lorentz W. Hansen* (1918 BRT) z kompanii D.S.A.K. Songa z Bergen. Po przeokrętowaniu 21-osobowej załogi na pancernik statek próbowano zatopić przez zdetonowanie ładunków wybuchowych. Ponieważ przewoził on w ładowni drewno, które utrzymywało go na wodzie, zniszczono statek ogniem artylerii i jedną torpedą. O godz. 15.10 zatrzymano norweski zbiornikowiec *Konigsdal* (9959 BRT, armator Moltzau & Christensen, Oslo). Po sprawdzeniu ładunku i dokumentów statek został zwolniony. Przeokrętowano nań załogę zatopionego rano frachtowca.

15 października — Patrolujący wodnosamolot z pancernika dostrzegł statek, którym okazał się frachtowiec bandery japońskiej.

16 października — *Deutschland* opuścił rejon Nowej Funlandii i skierował się na wschód.

18–20 października — Silny sztorm dochodzący do 12° w skali Beauforta spowodował, że spotkanie ze zbiornikowcem *Westerwald* nie doszło do skutku. W wyniku sztormu uszkodzony został wodnosamolot, kuter i dinghy na prawej burcie.

22 października — Nawiązanie kontaktu radiowego z *Westerwaldem*.

25 października — Pobieranie paliwa i żywności ze zbiornikowca *Westerwald* trwało dwa dni.

29 października — Stwierdzono uszkodzenia silników głównych; pancernik otrzymał zgodę na powrót do Rzeszy.

4 listopada — Napotkanie dwóch statków bandery holenderskiej i norweskiej, które — po sprawdzeniu dokumentów — zwolniono.

7 listopada — *Deutschland* dopłynął do Cieśniny Duńskiej.

8 listopada — Przejście cieśniny; okręt skierował się w kierunku wyspy Jan Mayen.

10 listopada — Okręt znalazł się w pobliżu wyspy.

14 listopada — Pancernik *Deutschland* spotkał u wybrzeży Norwegii eskortę złożoną z niszczycieli *Friedrich Eckholdt* i *Friedrich Ihn*. Później dołączyły jeszcze niszczyciele *Bruno Heinemann* oraz *Erich Steinbrick*.

15 listopada — Okręty minęły o godz. 06.00 latarniowiec *Rugard* i weszły na Wielki Belt. Na wysokości latarniowca *Fehmarn Belt* do zespołu dołączył niszczyciel *Anton Schmidt*. Na osobiste życzenie kanclerza Rzeszy pancernik *Deutschland* miał zmienić nazwę na *Lützow*.

16 listopada — Pancernik cumował w Gotenhafen (Gdynia), gdzie dowódca został poinformowany o zmianie nazwy okrętu i swoim awansie do stopnia kontradmirała. Ponadto załoga odtąd miała nosić na czapkach wstążkę z napisem *Kriegsmarine* zamiast *Panzerschiff Deutschland*.

21 listopada — O godzinie 14.00 *Lützow* opuścił Gotenhafen (Gdynię). Okręt skierował się do Wilhelmshaven.

22 listopada — Okręt o godz. 01.50 stanął na kotwicy na redzie Schillig, gdzie dołączył do zespołu składającego się z lekkich krążowników *Leipzig* i *Köln* oraz niszczycieli *Bernd von Arnim*, *Karl Galster*, *Friedrich Ihn* i *Bruno Heinemann*. Zespół skierował się w rejon Skagerraku, celem zwalczania alianckiej żeglugi. Zespołem dowodził kontradmirał Lütjens. W drodze do zespołu dołączyły torpedowce 6. Flotylli.

25 listopada — Pancernik stanął na kotwicy na redzie portu w Wilhelmshaven.

26 listopada — *Lützow* podniósł kotwicę i po prześluzowaniu wszedł do portu, gdzie zacumował przy nabrzeżu A-4.

28 listopada — *Lützow* udał się do Kiel (Kilonii), a następnie do Gotenhafen (Gdynia).

grudzień — Pobyt w stoczni Danziger Werft w Gdańsku. W trakcie remontu załogę zakwaterowano na statku *Pretoria*, który był przed wojną luksusowym liniowcem.

1940

21 stycznia — Próby stoczniowe na Zatoce Gdańskiej (Danziger Bucht) po remoncie okrętu w grudniu poprzedniego roku.

31 stycznia — *Lützow* pobiera amunicję bojową.

15 lutego — Data oficjalnego wejścia okrętu do służby z rezerwy. Przeklasyfikowanie z okrętu pancernego (Panzerschiff) na ciężki krążownik (Schwere Kreuzer).

16–27 lutego — *Lützow* stacjonuje w Gotenhafen, odbywa też na Zatoce Gdańskiej ćwiczenia wyszt-

kich rodzajów artylerii, a także próbnе strzelanie z wyrzutni torpedowych.

12 marca — Krążownik opuścił Gotenhafen i udał się do Swinemünde (Swinoujście).

14 marca — *Lützow* wpłynął do Kiel i został wydokowany w doku B w stoczni Deutschen Werke AG celem wymiany uszkodzonych śrub napędowych. W tym czasie powstał plan wysłania okrętu na południowy Atlantyk w celu zwalczania alianckich flotylli wielorybniczych.

4 kwietnia — Krążownik opuścił stocznię i stanął przy nabrzeżu A-4 w Wilhelmshaven. Zgodnie z planem miał on wejść w skład II grupy, przeznaczonej do zajęcia Trondheim w Norwegii w ramach operacji *Weserübung Nord*, jednak kłopoty z jednym z silników pomocniczych nie pozwoliły mu na przyłączenie się do grupy.

7 kwietnia — Zaokrętowanie oddziałów Wehrmachtu przeznaczonych do opanowania Oslo. *Lützow* wraz z ciężkim krążownikiem *Blücher*, lekkim krążownikiem *Emden*, torpedowcami *Möwe*, *Albatros* i *Kondor* oraz I. Flotyllą trałowców wchodzi w skład V grupy, biorącej udział w operacji *Weserübung Nord*, mającej za cel opanowanie i zajęcie Norwegii. Dowódcą grupy był kontradmirał Oskar Kummetz zaokrętowany na *Blücherze*. Grupa V miała za zadanie opanowanie fortyfikacji w Oslofjordzie i zajęcie stolicy Norwegii Oslo. Po wykonaniu tego zadania *Lützow* miał się przedostać na Atlantyk i zwalczać żeglugę aliancką. Połączenie *Lützowa* z pozostałymi

Po lewej: Widok dziobowej części pancernika w dniu 29 maja 1937 roku z charakterystycznym malowaniem wieży "A" z okresu wojny domowej w Hiszpanii.

Poniżej: Pancerniki *Admiral Scheer* oraz *Deutschland* (w tyle) na wodach hiszpańskich, prawdopodobnie w maju 1937 roku.

Pancernik *Deutschland* z charakterystycznym malowaniem wieży "A" z okresu wojny domowej w Hiszpanii, 1936 rok.

okrętami stacjonującymi w Świnoujściu miało nastąpić w Zatoce Kilońskiej. Wieczorem krążownik opuścił Wilhelmshaven i udał się do Kilonii.

8 kwietnia — Krążownik przybył do Kiel i stanął na kotwicy. Po połączeniu się z grupą okręty skierowały się na północ idąc w szyku: *Blücher*, *Lützow*, *Emden* i torpedowce. Trasa grupy to Belt Langelandski, Wielki Belt, Kattegat, Skagerrak i Oslofjord.

O godz. 19.06 na wysokości Skagerraku ogłoszono alarm w związku z zauważeniem przez *Blüchera* torpedy. Sprawcą zamieszania był brytyjski okręt podwodny *Triton*, który wystrzelił 10 torped w kierunku niemieckich okrętów. Około godz. 23.25 nasłuch radiowy na *Lützowie* przejął norweski rozkaz o wygaśnięciu światła na wodzie i lądzie u wybrzeży Norwegii. Informację tę podano do dowódcy grupy z propozycją przeczekania do świtu na przejście przez Drobak. Kontradmiral Kummetz propozycję zignorował. O godz. 24.00 do grupy dołączyła 1. Flotylla kutrów trawowych typu R-17.

9 kwietnia — W nocy grupa wpłynęła do Oslofjordu, gdzie torpedowce po krótkiej walce zatopiły norweski patrolowiec *Pol III*. O godz. 03.00 od zespołu odłączyły się torpedowce *Kondor* i *Albatros* oraz dwa trawowce i udały się do Horten w celu opanowania tamtejszej bazy. Odtąd na czele płynął *Blücher*, a za nim *Lützow* i *Emden*. O godz. 05.00 zespół został wykryty przez Norwegów i o godz. 05.18 bateria dział kalibru 28 cm twierdzy Oscarsborg otworzyła ogień. Pierwsze salwy były celne i trafiły *Blüchera* w nadbudówkę pomostu zabijając obsadę stanowiska dowodzenia artylerii plot.; druga salwa trafiła w hangar wodnosamolotu wzniciając pożar. Dwa pozostałe krążowniki ostrzelały norweskie baterie kalibru 28 cm w Oscarsborg. Podczas wymiany ognia *Lützow* otrzymał z odległości 1800 m trzy trafienia z norweskiej baterii. Pierwszy pocisk trafił w wieżę „A” artylerii głównej, uszkadzając zasilanie w energię elektryczną; czterech członków załogi zostało lekko rannych. Drugi pocisk trafił na wysokości 135 wręgi w przedziale XIII i detonował — odłamki uszkodziły szpital i salę operacyjną, a także izolatkę oraz przebiły ściany w pomieszczeniach sąsiednich. Na miejscu zginęło dwóch żołnierzy z oddziałów desantowych, a lekarz okrętowy i sześciu żołnierzy zostało ciężko rannych. Pożar ogarnął szpital. Trzeci pocisk trafił w stronę wewnętrznej dźwigi na lewej burcie, a odłamki raziły wszystko w promieniu 26 metrów. Uszkodzona została platforma wokół komina wraz z reflektorami i dwa wodnosamoloty. Poza tym zapaliła się amunicja przeciwlotnicza, co doprowadziło do wybuchu. Przy działach Bb 15 cm

Pancernik *Deutschland* w Wilhelmshaven w 1936 roku z charakterystycznym oznakowaniem wieży "A" stosowanym podczas przeprowadzania operacji na wodach hiszpańskich.

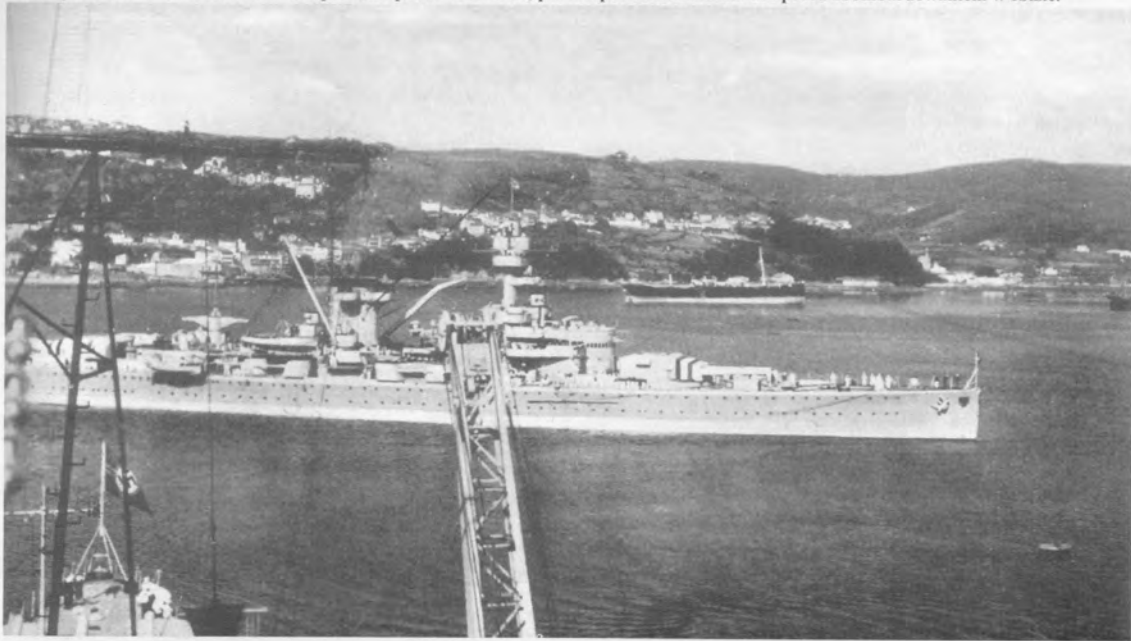

Deutschland w 1937 roku.

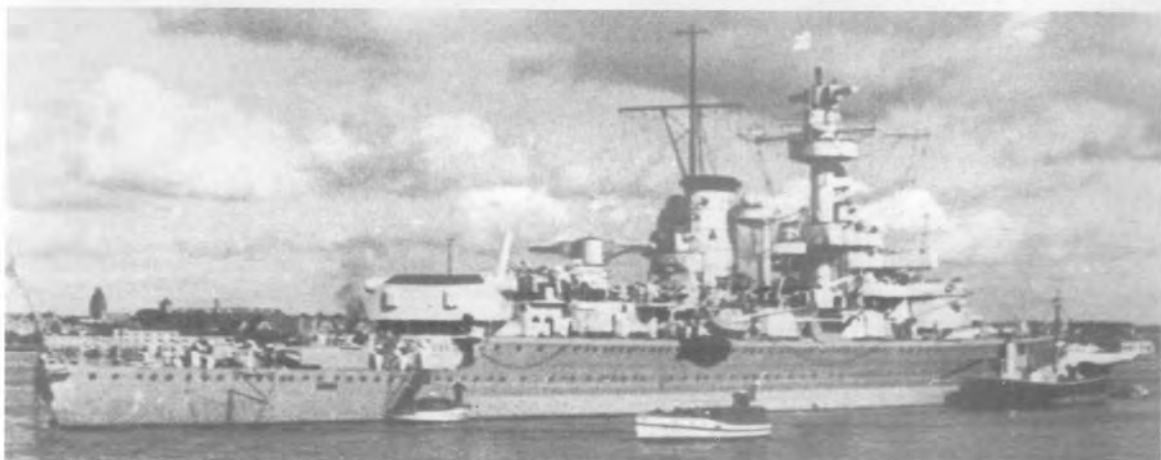
Powyżej: *Deutschland* w stoczni Marinewerft w Wilhelmshaven w 1933 roku.

Poniżej: Pancernik *Deutschland* w hiszpańskim porcie La Palma, prawdopodobnie na kilka dni przed zbombardowaniem w Ibizie.

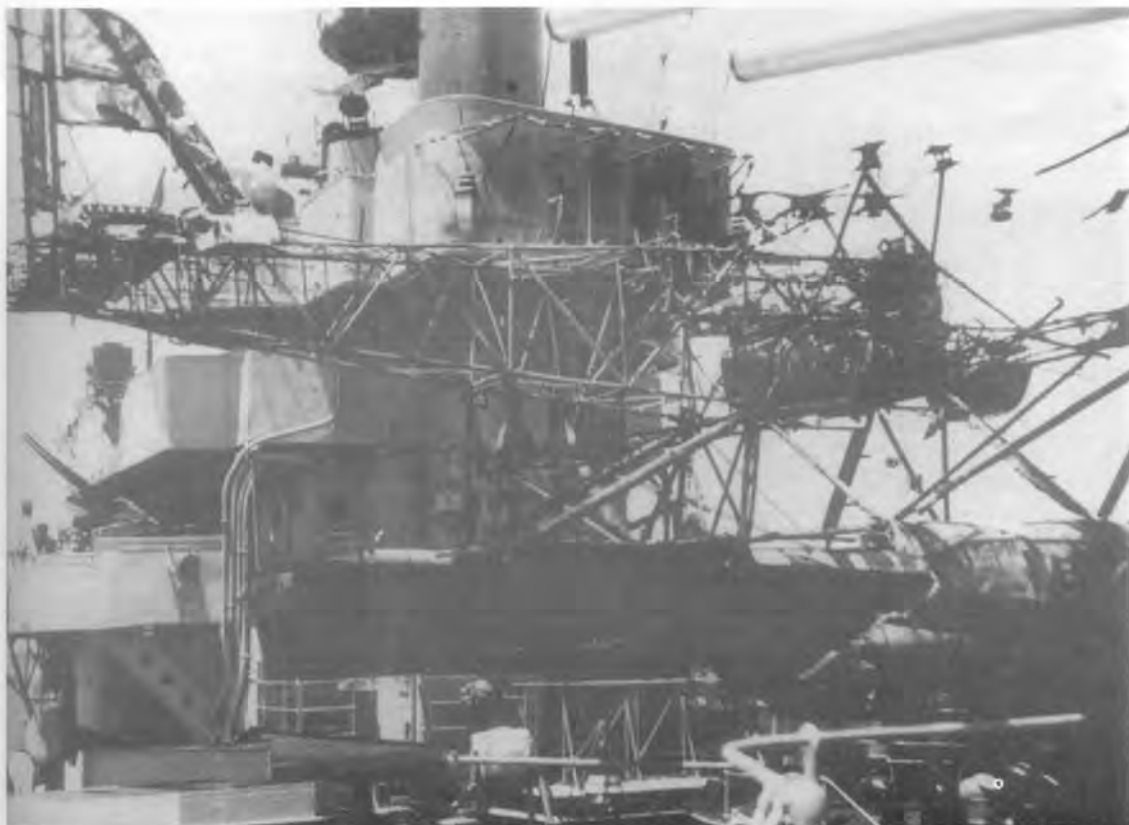
Powyżej: *Deutschland* wypływający ze Swinemünde (Świnoujścia) latem 1936 roku. Widoczne są charakterystyczne pasy w ówczesnych barwach narodowych Niemiec, namalowane 31 lipca 1936 roku przed wyjściem na patrolowanie wód hiszpańskich w okresie wojny domowej.

Powyżej: *Deutschland* na redzie Kilonii w maju 1936 roku w trakcie obchodów dwudziestej rocznicy bitwy pod Skagerrakiem. Wieża „B” jest obrócona i przygotowana do oddania salutu honorowego.

Poniżej: Inne ujęcie wypływającego *Deutschlanda*, tym razem ze Swinemünde (Świnoujścia) jesienią 1937 roku, celem odbycia zaplanowanych ćwiczeń.

zginęło trzech marynarzy, a dwóch zostało rannych, w tym jeden ciężko. Z kolei przy działach IV zostało rannych 7 marynarzy, w tym oficer artylerii. Do akcji ratowniczej przystąpiły drużyny awaryjne, a krążownik prowadził ostrzał z dział kalibru 15 cm. Ogień w przedziale XIII pomiędzy pokładami został ugaszony. Po pięciu minutach wieża „A” przeszła na sterowanie ręczne. Trzydzieści minut później przywrócono zasilanie elektryczne, a godzinę później — hydrauliczne. Po wyjściu z ostrzału dział 28 cm okręty trafiły na ogień dział kalibru 15 cm z Drobak. Krążownik *Blücher* został kilkakrotnie trafiony, a po jego wyjściu spod ostrzału baterie przeniosły ogień na *Lützowa*. Płynący dalej *Blücher* został o godz. 05.32 trafiony dwiema torpedami z wyrzutni Kaholm i dwie godziny później zatonął. O godz. 05.43 *Lützow* przerwał ogień i wraz z *Emdenem* wycofał się do Horten, zaś do akcji przystąpiło niemieckie lotnictwo i piechota, atakując norweskie punkty oporu od strony lądu. W godzinach popołudniowych *Lützow* ostrzeliwał stanowiska norweskie w Kaholm. O godzinie 19.00 Niemcy zdobyli Drobak.

10 kwietnia — Rano zostało zdobyte Kaholm, a o godzinie 11.45 *Lützow*, *Emden* i torpedowiec *Möwe* wpłynęły do Oslo. W południe okręt wizytował generał Engelbrecht — dowódca wojsk desantowych. O godz. 15.40 *Lützow* udał się w drogę powrotną do Niemiec.

11 kwietnia — O godz. 01.29 znajdujący się 10 mil na północny wschód od Skagen *Lützow* został trafio-

Szczątki spalonego wodnosamolotu He 60 po ataku lotnictwa hiszpańskiego na pancernik.

ny w rufę torpedą, wystrzeloną z brytyjskiego okrętu podwodnego *Spearfish*. Wybuch torpedy spowodował nadpęknienie kadłuba na wysokości wyrzutni torpedowych, urwanie steru i uszkodzenie śrub napędowych. Do wnętrza kadłuba dostało się 1300 ton wody. Nastąpił przechyl na prawą burtę. Okręt stracił sterowność, a prędkość spadła do 18 węzłów. *Lützow* wysłał drogą radiową meldunek o storpedowaniu i poprosił o przysłanie eskorty i holowników. O godzinie 01.55 prędkość okrętu wzrosła do 24 węzłów. Po godz. 02.00 — mimo pracy silników — okręt stracił prędkość; stwierdzono brak steru i śrub napędowych. Około godz. 4.00 przyplłynęła eskorta złożona ze ścigaczy i torpedowców *Luchs*, *Seedler*, *Jaguar*, *Falke*, *Möwe* i *Kondor*. Wkrótce potem pojawił się statek *Rugard*, na który przeladowano część wyposażenia i załogi krążownika. Następnie przyplłynęły holowniki *Wotan*, *Sondenburg*, *Seeteufel* i duński holownik *Garm*, które wzięły krążownik na hol płynąc z prędkością 4,5 węzła.

12 kwietnia — O godz. 08.30 przybyły do pomocy następne holowniki — *Norder* i *Thor*. Zaczemowane do burt krążownika kierowały jego ruchami. Dwa razy eskorta ogłaszała alarm podwodny obrzucając akwen wokół krążownika bombami głębinowymi.

13 kwietnia — Pod koniec dnia krążownik *Lützow* wprowadzony został do stoczni Deutschen Werke AG w Kiel (Kilonii).

14 kwietnia — Dokowanie okrętu.

maj—grudzień — Naprawa uszkodzeń i przebudowa w stoczni Deutschen Werke. Okręt otrzymał nową stewę atlantycką. Zdemontowany został herb okrętu i jedna dziobowa kotwica. Wymieniono dział plot. kalibru 8,8 cm na dział kalibru 10,5 cm, zwiększono ilość dział plot. 2 cm z ośmiu do dziesięciu, ale zdemontowano dwa działka kalibru 3,7 cm. Zamontowano nowe śruby napędowe o średnicy 4 m, waly i ster. Okręt szczęśliwie uniknął trafień podczas nalotów samolotów RAF w dniu 2 lipca oraz w nocy 6/7 lipca. Natomiast 9 lipca — podczas kolejnego nalotu na Kilonię — *Lützow* otrzymał trafienie bombą, która uderzyła w prawą burtę na wysokości wieży „A” artylerii głównej, przebiła pokład górny i nie eksplodując ugrzęzła między pokładami. Od 8 sierpnia na krążowniku znajdowała się tylko załoga wachtowa i personel artylerii plot.

5 grudnia krążownik opuścił dok i stanął w basenie stoczniowym.

1941

1—21 stycznia — Remont i przebudowa okrętu, wymiana łuf w wieżach artylerii 28 cm.

22 stycznia — Okręt odbył próby silników.

luty — Dalsze prace remontowe przy artylerii.

21—27 marca — Dostrajanie urządzeń radiowych i radarowych.

28 marca — Próby artylerii i urządzeń kierowania ogniem.

31 marca — *Lützow* wszedł do służby.

Powyżej: *Deutschland* na wodach hiszpańskich — czas wolny załogi.

Poniżej: *Deutschland* 31 sierpnia 1936 roku, przycumowany do dals w Wilhelmshaven. Na zdjęciu widoczny jest retusz, wykonany przez cenzora wojskowego — usunięto herb jednostki w celu utrudnienia jej identyfikacji.

Pancernik *Deutschland* w końcu 1937 roku wpływający do Swinemünde.

kwiecień — *Lützow* przybył do Kilonii, gdzie odbywał próby sprawności urządzeń napędowych, alarmów bojowych, strzelania i manewrowania.

12 czerwca — *Lützow* opuścił Kilonię i udał się do Norwegii w asyście niszczycieli *Z 23*, *Z 24*, *Hans Lody*, *Friedrich Eckholdt* i *Karl Galster*.

Operacja *Sommerreise*

13 czerwca — Okręt został wykryty przez brytyjskie samoloty rozpoznawcze, a następnie zaatakowany

w godzinach wieczornych pod Lindesnes (Ryńska Norweska) przez dwie eskadry brytyjskich bombowców typu Bristol *Beaufort*. W wyniku ataku został trafiony jedną torpedą, która uderzyła w prawą burtę na wysokości 82 wręgi pod stępką przechyłową na grodzi torpedowej. Okręty niemieckie zbyt późno otworzyły ogień, biorąc samoloty angielskie za własne myśliwce *Me 110*. Detonacja torpedy spowodowała poważne uszkodzenia maszynowni I i II oraz

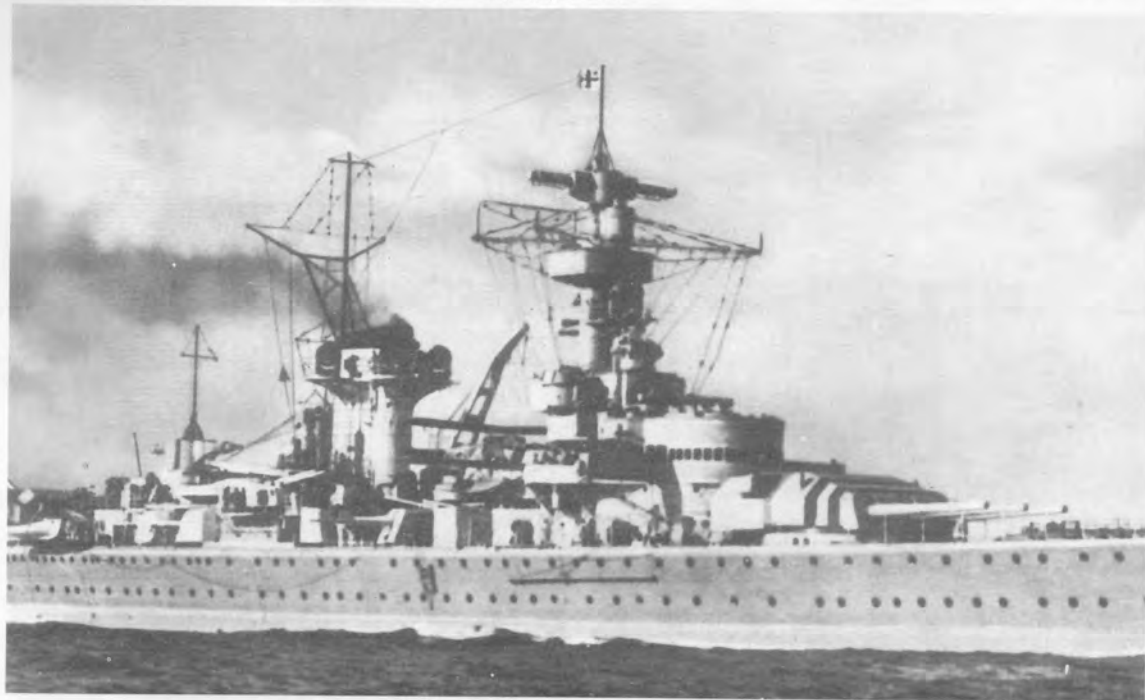
elektrowni okrętowych II i III. Prędkość okrętu spadła do 16 węzłów, przechył zaś wyniósł od 18° do 21°. Okręt zawrócił do Kiel (Kilonii).

15 czerwca — *Lützow* wszedł do doku VI w stoczni Deutschen Werke AG w Kiel.

7/8 września — Krążownik brał udział w odparciu nalotu samolotów RAF-u na stocznice, nie odnosząc uszkodzeń. Kontynuowano remont okrętu.

22 września — Podczas postoju w stoczni zredukowano załogę okrętu, która składała się z pięciu oficerów, 52 podoficerów i 389 marynarzy. Na okręcie

Pancernik *Deutschland* po modernizacji w 1938 roku z nową kapą komina.

przebywa głównie obsługa elektrowni, artylerii plot. i drużyny awaryjne.

30 września — Kolejny nalot samolotów brytyjskich na port, stocznię i bazę marynarki. Okręt szczęśliwie uniknął trafień.

23/24 października — Załoga odpierała kolejne ataki samolotów RAF-u na stocznię.

1942

2—15 stycznia — Trwały końcowe prace na okręcie oraz próby urządzeń i silników.

17 stycznia — Krążownik opuścił stocznię.

18 stycznia — Okręt wyszedł do Kiel, a następnie do Gotenhafen. Na Bałtyku przeprowadzał dalsze próby.

24 stycznia — Okręt przybył do Swinemünde.

2 kwietnia — W stoczni Danziger Werft *Lützow* otrzymuje nowy radar FuMB 4 z anteną *Samos* i drugą antenę radaru FuMO 22.

21 kwietnia — Wizyta głównodowodzącego Kriegsmarine — wielkiego admirała Readera.

***Deutschland* powracający z ciałami marynarzy zabitych w nalocie na Ibizę 29 maja 1937 roku. Zdjęcie wykonano 16 czerwca 1937 roku.**

22—30 kwietnia — Próby urządzeń radarowych i hydroakustycznych z zespołem niszczycieli i okrętów podwodnych. Próbné strzelania artylerii plot.

10 maja — Krążownik wpłynął do Swinemünde.

11—1 maja — *Lützow* wraz z krążownikiem *Leipzig*, niszczycielami *Richard Beitzen*, *Hans Lody*, *Karl Galster*, *Z 27*, *Z 29* oraz torpedowcami *T 14*, *T 18* i samolotami odbył ćwiczenia taktyczne na wodach środkowego Bałtyku. Okrętom towarzyszył zbiornikowiec *Safnitz*. Po zakończeniu ćwiczeń okręty wpłynęły do Swinemünde.

15 maja — Połączenie się z eskortą w składzie 4 niszczycieli (*Hans Lody*, *Richard Beitzen*, *Z 29* i *Z 27*) oraz łamacza blokady (*Sperrbrechers 13*). Okręty skierowały się do Kristiansand (Norwegia).

Operacja *Walzestraum*

17 maja — O godz. 05.20 *Lützow* stanął na kotwicy w fiordzie Kravenesfiord koło Kristiansand.

18 maja — Przejście okrętów do Trondheim.

24 maja — *Lützow*, niszczyciele *Richard Beitzen*, *Z 27* i *Z 29*, torpedowiec *T 7* i statek zaopatrzeniowy *Nordmark* oraz pięć ścigaczy obrały kurs na Narvik. O godz. 23.45 zespół dotarł na miejsce przeznaczenia, gdzie znajdował się bliźniaczy *Admiral Scheer*, niszczyciele *Z 24*, *Z 28* i *Z 30* oraz okręt obrony plot. *Nymphe*, a także statki zaopatrzeniowe.

4 czerwca — Na krążowniku zaokrętował się wiceadmirał Kummetz, dowódca zespołu ciężkich krążowników.

8 czerwca — *Lützow* wraz z krążownikiem *Admiral Scheer* i niszczycielami odbywał ćwiczenia w fiordach Ofot i West.

1 lipca — *Lützow* wraz z ciężkim krążownikiem *Admiral Scheer* i 5 niszczycielami (*Z 24*, *Z 27*, *Z 28*, *Z 29* i *Z 30*) opuścił Narvik w ramach operacji *Rösselsprung*, której celem ma być zniszczenie konwoju PQ 17, i udał się do fiordu Alta.

3 lipca — O godz. 02.42 *Lützow* wszedł na mieliznę w Tjelsundzie i doznał uszkodzeń kadłuba. Do wnętrza kadłuba pomiędzy przedziałami IX–X dostała się

Powyżej: *Deutschland* w szyku torowym za pancernikiem *Admiral Graf Spee*.

Poniżej: Ciężki krążownik *Lützow* po storpedowaniu przez brytyjski okręt podwodny *Spearfish*.

woda, a przechył okrętu na prawą burtę wyniósł od 3° do 5° . Po wyrównaniu przechyłu okręt powrócił do fiordu i stanął na kotwicy. Badający uszkodzenia nurek stwierdził pomiędzy przedziałami X i XI wyrzucie kadłuba oraz pęknięcie blach poszycia.

Ponadto, około jednego metra powyżej stępki, na wysokości przedziałów XIII–XII nurek stwierdził liczne małe dziury, powodujące wycieki paliwa.

6 lipca — Otrzymanie rozkazu dowództwa o przejściu do Trondheim.

Powyżej: Ciężki krążownik *Lützow* po storpedowaniu.

Poniżej: Ciężki krążownik *Lützow* po storpedowaniu przez brytyjski okręt podwodny *Spearfish*, przy nabrzeżu stoczniowym.

8 lipca — O godz. 09.00 *Lützow* wraz z niszczycielami *Z 24, Friedrich Ihn* i torpedowcami *T 7* i *T 15* wypłynął z zatoki Bogen kierując się do Trondheim.

10 lipca — Okręty wypłynęły do Trondheim.

12 lipca — Okręt wypłynął w kierunku Swinemünde (Świnoujście).

19 lipca — *Lützow* po zdaniu amunicji i paliwa został wydokowany w stoczni Deutschen Werke w Kiel w doku Nr VI, gdzie następnie trwała naprawa powstałych uszkodzeń.

23 września — W doku wybuchł pożar, jednak okręt nie doznał poważniejszych uszkodzeń.

27 września — W magazynie amunicji nr VII na krążowniku wybuchł pożar, który został jednak szybko ugaszony.

28 września — Kolejny pożar na skutek zaprószenia ognia w koszu na papiery w jednym z pomieszczeń marynarskich.

3 listopada — Kiedy okręt był już gotowy do opuszczenia doku, wybuchł kolejny pożar na skutek zapalenia się spirytusu w pomieszczeniu żaglowni.

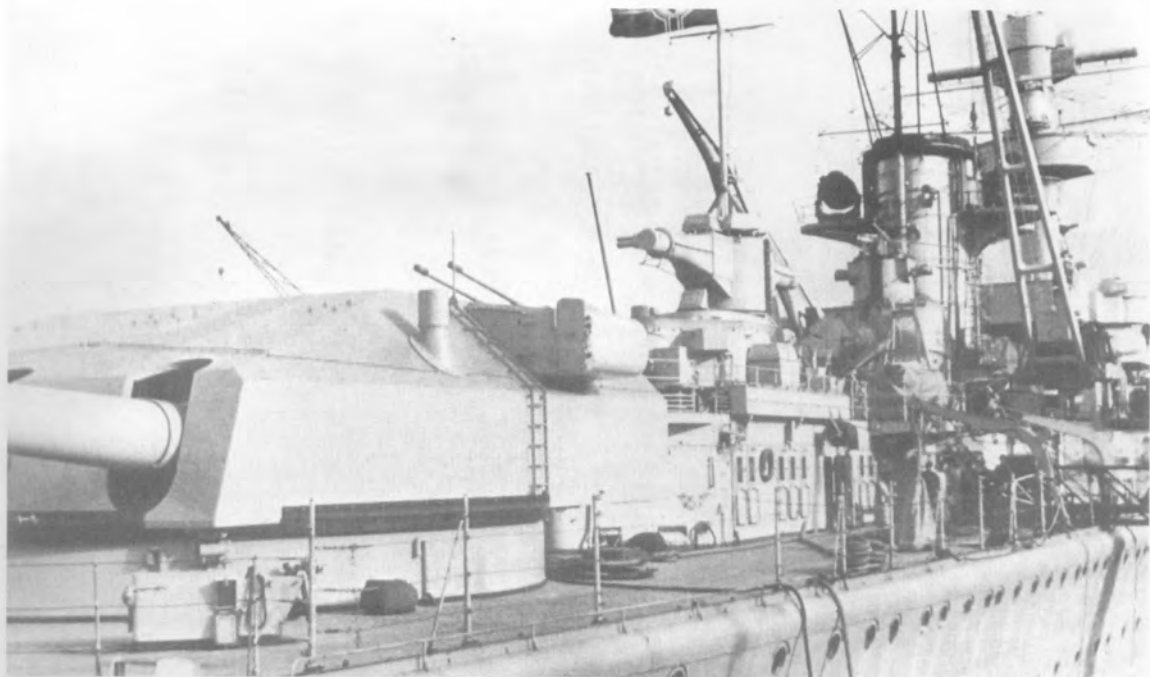
4 listopada — Kolizja wieży „B” artylerii głównej z dźwigiem dokowym.

W trakcie pobytu na stoczni nastąpiła wymiana 33% oficerów, 18% podoficerów i 16% marynarzy. Wielu oficerów wachtowych zostało aresztowanych za niesubordynację.

9 listopada — Krążownik w eskorcie dwóch niszczycieli *ZH 1* i *Karl Galster* wypłynął z Kilonii na wschodni Bałtyk.

Na wysokości przylądka Kap Arkona przeprowadzone zostały alarmy bojowe oraz próby maszyn; następnie okręt wypłynął na milę pomiarową koło Pillau (Bałtyk), gdzie przebywał do 11 listopada.

Powyżej: Pancernik *Deutschland* sfotografowany w dniu 24 sierpnia 1939 roku w Wilhelmshaven.

Powyżej: Ciężki krążownik *Lützow* sfotografowany 7 kwietnia 1940 roku w kanale północnym w drodze do Zatoki Kilońskiej.

Poniżej: Ciężki krążownik *Lützow* w Zatoce Kilońskiej 24 marca 1941 roku.

Powyżej i poniżej: Ciężki krążownik *Lützow* w kwietniu 1941 roku w malowaniu belkowym na redzie Swinemünde.

12 listopada — Okręt wpłynął do Gotenhafen.

1—2 grudnia — Ćwiczenia zespołowe na wodach Zatoki Gdańskiej i środkowym Bałtyku. Oprócz krążownika *Lützow* w ćwiczeniach udział wzięły: ciężkie krążowniki *Prinz Eugen*, *Admiral Scheer* i *Leipzig*, niszczyciele *Z 31*, *Karl Galster* i *Theodor Riedel* oraz torpedowce *T 16*, *T 20*, *T 21* i *T 24*.

8 grudnia — Wieczorem *Lützow* i jego eskorta: niszczyciele *Karl Galster*, *Theodor Riedel* i *Z 31* opuszcza Gotenhafen i obiera kurs na wody norweskie.

Operacja *Prometheus*

10 grudnia — Wieczorem okręty mijają Egersund.

11 grudnia — Cały zespół przebywał na północ od Skagen.

12 grudnia — W godzinach wieczornych okręty stanęły na kotwicach w fiordzie West.

16 grudnia — *Lützow* oraz niszczyciele *Theodor Riedel* i *Z 31* wypłynęły w kierunku fiordu Alta.

17 grudnia — Zespół wpłynął do Altafiord gdzie znajdował się ciężki krążownik *Admiral Hipper* oraz lekkie krążowniki *Nürnberg* i *Köln*.

30 grudnia — Dowodzony przez wiceadmirala Kummetza zespół okrętów składający się z ciężkich krążowników *Admiral Hipper* i *Lützow* oraz niszczycieli 5. Flotyli (*Friedrich Eckoldt*, *Richard Beitzen*, *Theodor Riedel*, *Z 29*, *Z 30* i *Z 31*) wyszedł

Ciężki krążownik *Lützow* sfotografowany na redzie Kilonii w dniu 12 czerwca 1941 roku, przed wypłynięciem do Trondheim.

Ciężki krążownik *Lützow* sfotografowany w styczniu 1942 roku na wodach norweskich.

w morze w ramach operacji *Regenbogen* przeciwko brytyjskiemu konwojowi *JW-51B*. W skład konwoju wchodziło czternaście statków eskortowanych przez 6 niszczycieli i 5 korwet. Jednak na skutek silnego sztormu statki rozproszyły się i nie zdołały się połączyć. Ostatecznie w konwoju znajdowało się tylko dziewięć statków eskortowanych przez niszczyciele *Onslow*, *Orwell*, *Obdurate* i *Obedient*. Za konwojem płynęły korwety *Hyderabad* i *Rhododendron*, a sztyk zamykał niszczyciel *Achates*.

31 grudnia — Rano około godz. 08.20 eskorta konwoju dostrzegła sylwetki okrętów, podążających kursem prostopadłym do konwoju i zidentyfikowanych jako niszczyciele. Około godz. 09.30 niszczyciele niemieckie otworzyły ogień do niszczyciela *Obdurate*, zaś dziesięć minut później *Admiral Hipper* otworzył ogień do niszczyciela *Achates*. Do ataku na ciężki krążownik ruszyły *Onslow* i *Orwell*, a dwa pozostałe — *Obdurate* i *Obedient* — prowadziły wymianę ognia z niemieckimi niszczycielami. Śmiały atak niszczycieli spowodował, że *Admiral Hipper* zmienił kurs o 90° i oddalił się od atakujących brytyjskich niszczycieli. O godz. 10.18 *Admiral Hipper*

zawrócił i otworzył ogień do *Onslow*, który został trzykrotnie trafiony i poważnie uszkodzony. Po wyeliminowaniu *Onslow* niemiecki krążownik przemiął ogień na niszczyciel *Orwell*, który jednak uniknął trafień. O godz. 10.36 *Admiral Hipper* i niszczyciele napotkały trawolowiec *Bramble*, który został zatopiony. Tymczasem *Lützow* i niszczyciele — na skutek złej widoczności — minęły konwój i krążownik zaczął się odeń oddalać. Jednak *Admiral Hipper* ponownie zbliżył się do konwoju i zaczął ostrzeliwać frachtowce, jednak niecelnie. Chwilę później celna salwa krążownika trafiła niszczyciel *Achates*, który stanął w płomieniach. Kolejne salwy uszkadziły niszczyciel *Obedient*. Następnie *Lützow* dokonał zwrotu. Około godz. 11.30 brytyjska korweta *Rhododendron* spostrzegła go i towarzyszące mu niszczyciele i zameldowała o jego wykryciu. W tym samym czasie do krążownika *Admiral Hipper* otworzyły ogień przybyłe na pole walki brytyjskie krążowniki *Scheffield* i *Jamaica*. Już pierwsze salwy trafiły *Admirala Hippera*. Pierwszy pocisk przebił burtę i detonował w maszynie. Następne dwa również trafiły, powodując straty w ludziach. Po tych

trafieniach wiceadmiral Kummertz nakazał przerwać walkę i wycofać się na zachód. Jakiś czas później *Scheffield* trafił w niszczyciel *Friedrich Eckoldt*, który został unieruchomiony i następnie zatopiony. O godz. 11.45 *Lützow* otworzył ogień do konwoju ochranianego przez uszkodzonego *Onslow* i dwie korwety. Znajdujące się pomiędzy konwojem, a zespołem nieprzyjacielskim brytyjskie niszczyciele *Orwell*, *Obdurate* i *Obedient* położyły zasłonę dymną i przystąpiły do pozorowanych ataków torpedowych. Nie chcąc — zgodnie z rozkazem — narażać okrętu, dowódca krążownika wycofał się w ślad za zespołem wiceadmirala Kummerta i powrócił do Altafjord, rezygnując z wykonania operacji *Aurora*.

1943

1 stycznia — Około godz. 00.55 zespół minął trawolowiec *M 328*, służący jako punkt orientacyjny przy wejściu do Lophavet do fiordu Alta. O godz. 04.50 okręty stanęły na kotwicach w różnych miejscach fiordu Kaa.

10–11 marca — *Lützow* w osłonie niszczycieli *Z 31* i *Theodor Riedel* przeszedł do Zatoki Bogen.

12 marca — Powrót do fiordu Kaa.

18–21 marca — *Lützow* oraz pancerniki *Tirpitz* i *Scharnhorst* odbywały ćwiczenia zespołowe.

22 marca — O godz. 22.30 krążownik wraz z pancernikami *Tirpitz* i *Scharnhorst* oraz niszczycielami *Z 28*, *Z 31*, *Paul Jacobi*, *Karl Galster*, *Erich Steinbrinck* i *Theodor Riedel* wypłynął z Zatoki Bogen do fiordu Alta.

24 marca — Okręty zakotwiczyły w fiordzie Alta.

30 kwietnia — W fiordzie odbywały się ćwiczenia zespołowe okrętów.

17 maja — Kolejne ćwiczenia zespołowe.

23 czerwca — Na *Lützowie* zaokrętował się głównodowodzący grupy Nord i dowódca floty generał-ad-

Ciężki krążownik *Lützow* latem 1942 roku na wodach norweskich w nowym charakterystycznym kamuflażu.

miral Schniewind oraz dowódca całej grupy admirał Kummetz.

5–6 lipca — Krążownik i pancerniki *Tirpitz* i *Scharnhorst* oraz 10 niszczycieli odbywały ćwiczenia na południe od wyspy Niedzwiedziej.

7 lipca — Okręty kotwiczyły w fiordach Alta i Lang.

14 lipca — Awaria jednego z silników wysokoprężnych w elektrowni okrętowej.

23 września — Wieczorem wyjście okrętu z Norwegii do Niemiec w eskorcie niszczycieli *Erich Steinbrinck*, *Friedrich Ihn*, *Paul Jacobi* i *Z 27*.

Operacja *Hermelin*

24 września — Okręty zacumowały w Skjömørford.

26 września — Zespół niemieckich okrętów minął koło połame.

Brytyjski oficer dowodzący 18. Grupą Dowództwa Wybrzeża koordynował wszystkie operacje skierowane przeciwko ciężkiemu krążownikowi. Dywizyjony bombowce *Avengerów* na pokładzie lotniskowca *Ranger* zostały poinformowane o wypłynięciu *Lützowa* z Norwegii i próbie przedarcia się na Morze Bałtyckie. Brak dokładnej pozycji jednostki uniemożliwił przeprowadzenie ataku przez lotnictwo pokładowe *Rangera*. Zadanie to otrzymały eskadry z *Victoriusa* bazujące na Orkadach.

27 września — Rozpoznanie lotnicze zauważyło *Lützowa* i admirał Fraser zaproponował przeprowadzenie nalotu powietrznego na ciężki krążownik bez eskorty myśliwskiej. Niska podstawa chmur nad przyszłym celem spowodowała zwłokę w podjęciu decyzji o nalocie. Brak natychmiastowej akcji ze

Inne ujęcie ciężkiego krążownika *Lützow* na wodach norweskich.

strony Brytyjczyków oraz pogorszenie pogody uniemożliwiło *Lützowowi* bezpieczne przejście w stronę Cieśnin Duńskich.

28 września — Krótki postój w Kristiansand, gdzie pozostawały niszczyciele *Friedrich Ihn* i *Z 27*. Wieczorem okręty znajdowały się już na wodach Skagerraku, płynąc w szyku torowym za łamaczami blokady.

29 września — O godz. 11.30 *Lützow* wraz z niszczycielami *Erich Steinbrinck*, *Paul Jacobi* i *Z 38* zacumowały w Kiel.

1 października — Krążownik opuścił Kiel i udał się do Gotenhafen.

październik–grudzień — Remont okrętu początkowo w Gotenhafen (Gdynia), a później w Libau (Libawie).

1944

styczeń — Remont okrętu — zwiększenie ilości dział kalibru 2 cm do 26 sztuk i zamontowanie 6 dział kalibru 4 cm Boforsa. Poza tym zdemontowano radar FuMB 4 i drugą antenę radaru FuMO 22.

27 lutego — Okręt przechodził próby stoczniowe.

5 marca — Próby sprawności mechanizmów na re-dzie Libau.

11 marca — Stan załogi na krążowniku wynosił 1156 marynarzy i oficerów.

15 marca — Krążownik brał udział w manewrach zespołowych floty wraz z ciężkimi krążownikami *Admiral Scheer*, *Prinz Eugen*, lekkimi krążownikami *Emden* i *Nürnberg*, torpedowcami, ścigaczami i okrętami podwodnymi.

Kolejne ujęcie ciężkiego krążownika *Lützow* na wodach norweskich w 1944 roku. Na zdjęciu widoczny jest kamuflaż nie pokrywający się z innymi z tego okresu.

Ciężki krążownik *Lützow* w bazie Gotenhafen (Gdynia) w 1942 roku. W głębi lodolamacz *Castor* i pancernik *Schlesien*.

16 czerwca — *Lützow* brał udział w tajnych przygotowaniach do operacji *Tanne West*, której celem miało być zajęcie Wysp Alandzkich w wypadku wycofania się Finlandii z wojny. Wraz z ciężkim krążownikiem *Prinz Eugen*, niszczycielami *Z 25*, *Z 35*, *Z 36*, *Z 28* oraz torpedowcami *T 3*, *T 4* i *T 12* kotwiczył w szkiecach w pobliżu Uto.

7 lipca — Powrót do Gotenhafen.

8 lipca — *Lützow* brał udział w paradzie floty na reddie Gotenhafen z okazji wizyty dowódcy floty generała-admirała Schniewinda, który odbierał parade na krążowniku *Nürnberg*.

28 lipca — Przydzielenie okrętu do tzw. Kampfgruppe 2 wraz z ciężkim krążownikiem *Prinz Eugen* i 6. Flotyllą niszczycieli. Zadaniem grupy było wspieranie swoją artylerią wojsk Wehrmachtu, broniących się w Estonii i Prusach Wschodnich, dowóz zaopatrzenia i amunicji, osłanianie ewakuacji żołnierzy i ludności cywilnej.

31 lipca—7 sierpnia — Krążownik działał pomiędzy Gotenhafen a Rigaer Busen (Zatoką Ryską).

9 sierpnia — W stoczni Deutschen Werke w Gotenhafen krążownik otrzymał wzmocnienie artylerii przeciwlotniczej. Zamontowano dwa działa 3,7 cm

na podwójnej lawecie, sześć dział kalibru 2 cm na pojedynczych lawetach i sześć dział na podwójnych lawetach oraz osiem pojedynczych dział typu Bofors kalibru 4 cm.

22 września — Okręt wypłynął z Gotenhafen w składzie Kampfgruppe 2 wraz z ciężkim krążownikiem *Prinz Eugen* oraz niszczycielami *Z 35* i *Z 36*.

24 września — W rejonie wysp Alandzkich zespół brał udział w osłonie ostatnich czterech transportowców z wojskiem, płynących z Finlandii.

25 września — Transportowce i okręty zacumowały w Gotenhafen.

Powyżej: *Deutschland* wpływający do stoczni w Libau (Libawie), październik 1943 roku.

Poniżej: *Deutschland* ze srebrno-szarą kapą komina, charakterystyczną dla tego okrętu w okresie 1943/44.

Ciężki krążownik *Lützow* na Morzu Bałtyckim pod koniec 1944 roku.

10 października — *Lützow* ostrzeliwał pozycje wojsk sowieckich koło Memel. W ciągu jednego tylko dnia zużyto następujące ilości pocisków: 304 x 28 cm, 292 x 15 cm, 282 x 10,5 cm, 121 x 4 cm, 56 x 3,7 cm i 1501 x 2 cm.

11 października — Ostrzeliwanie wojsk sowieckich w rejonie Memel i Libawy.

12 października — Kampfgruppe 2, w skład której wchodzi *Lützow*, wpłynęła do Gotenhafen w celu uzupełnienia amunicji i paliwa.

13 października — Powrót na pozycję ogniową w rejonie Memel.

14 października — O świcie ostrzał wysuniętych oddziałów sowieckich w rejonie miejscowości Karlebeck. Okręty odpierały silne ataki sowieckiego lotnictwa.

15 października — *Lützow* cumował w Gotenhafen.

22 października — W godzinach popołudniowych na *Lützowie* zaokrętował się dowódca niszczycieli. Wieczorem krążownik, niszczyciele *Z 28*, *Z 35* oraz torpedowce *T 13*, *T 19* i *T 21* wyszły w morze udając się w rejon Memel i półwyspu Sworbe.

23 października — Od rana okręty ostrzeliwały pozycje wojsk sowieckich w rejonie Memel.

24 października — *Lützow*, niszczyciele i torpedowce ostrzeliwały kolumny wojsk i czołgów sowieckich na Sworbe powstrzymując ich natarcie. Wieczorem zespół odpierał ataki sowieckiego lotnictwa — zestrzelono trzy bombowce. W wyniku nalotu uszkodzeń doznał niszczyciel *Z 28*.

25 października — Okręty cumowały w Gotenhafen.

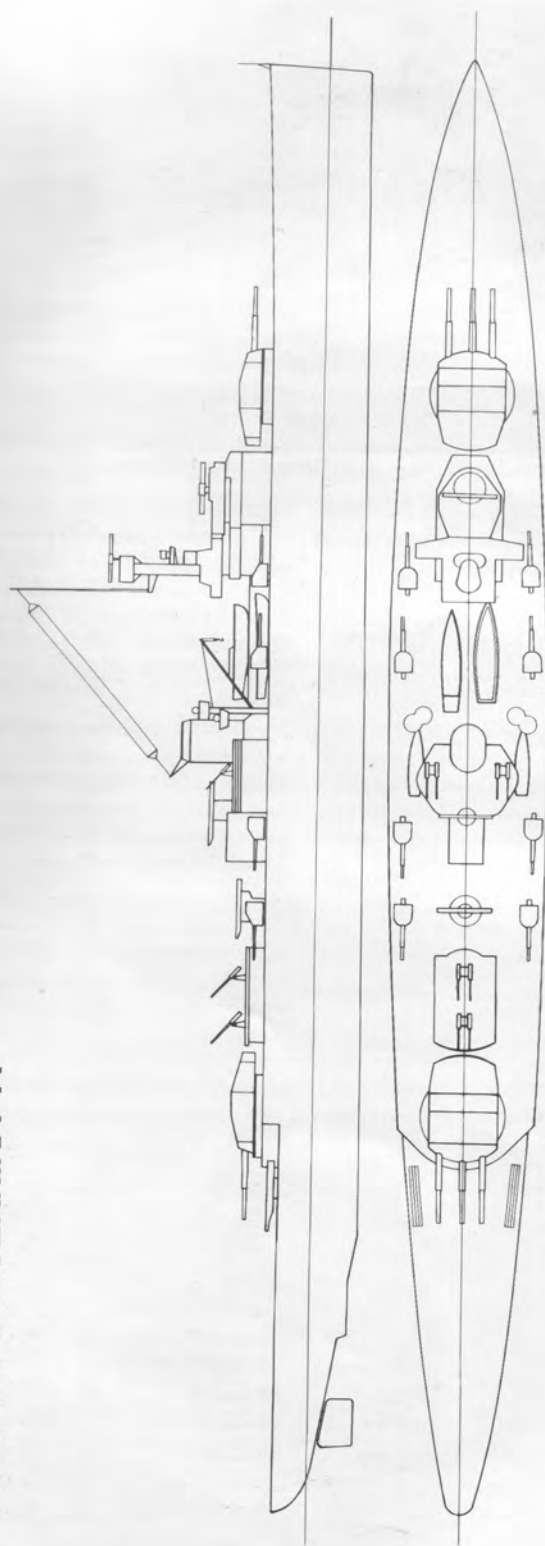
28 października — *Lützow* oraz krążowniki *Admiral Scheer*, *Admiral Hipper* i *Nürnberg* w asyście 6. Flotylli Niszczycieli i torpedowców *T 34* i *T 35* uczestniczył w ćwiczeniach zespołowych na Bałtyku. Przebieg ćwiczeń został mocno zakłócony przez sztorm. W godzinach wieczornych zespół powrócił do Gotenhafen.

30 października — *Lützow* wyszedł w morze w celu zapewnienia osłony ciężko uszkodzonemu przez lotnictwo sowieckie transportowcowi *Bremerhaven*. Krążownik dociera na miejsce o godz. 20.35, ale ponieważ *Bremerhaven* jest już tylko płonącym wrakiem, okręt powraca do Gotenhafen.

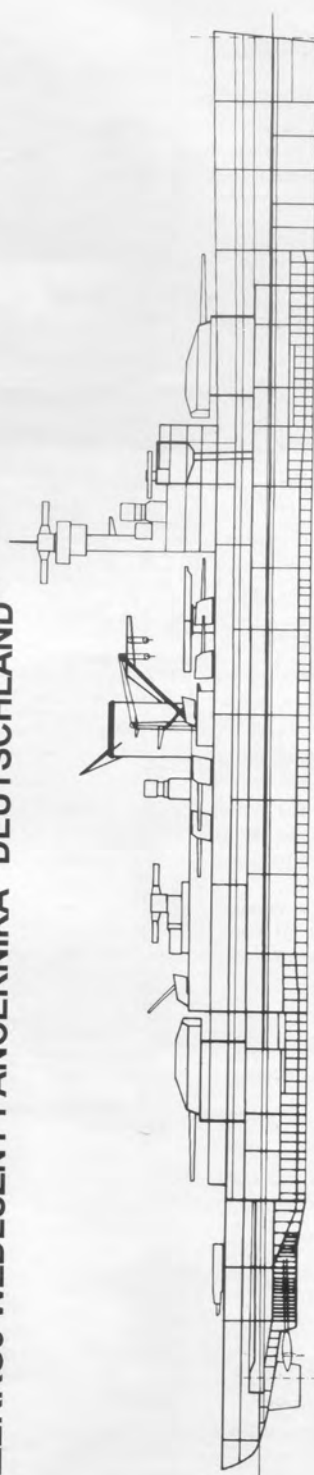
Wysadzony ładunkami wybuchowymi wrak ciężkiego krążownika *Lützow*.

PROJEKT PANCERNIKA "A"

PRZEKRÓJ WZDŁUŻNY PANCERNIKA "DEUTSCHLAND"

OPIS TECHNICZNY KADŁUB

Projektując okręt tego typu konstruktorzy niemieccy stanęli przed poważnym zadaniem, jakim była niewątpliwie konieczność „zaoszczędzenia” na jego ciężarze, limitowanym ograniczeniami traktatowymi. Do budowy okrętu zastosowano w przeważającej większości stal okrętową ST 52 oraz stal ST 45, a także aluminium. Blachy kadłuba były w 90% spawane elektrycznie, co było metodą nowatorską, pozwalającą zaoszczędzić na ciężarze kadłuba nawet do 20% w stosunku do kadłubów łączonych nitami. Układ wiązań był poprzeczno-wzdłużny, a sam kadłub podzielony był przez 15 grodzi na 16 przedziałów wodoszczelnych, oznaczonych rzymskimi cyframi od I do XVI. Górną krawędź grodzi zamykał pokład pancerny. Kadłub gładkopokładowy posiadał na rufie uskok z krótkim pokładem rufowym. Dziobnica prosta z gruszką dziobową, rufa krążownicza. Ponieważ stewa dziobowa nie zdawała egzaminu na wzburzonych wodach Atlantyku, powodując zalewanie części dziobowej wraz z wieżą „A”, w 1940 r. dokonano przebudowy stewy na tzw. Atlantikstewen oraz dodatkowo umieszczono falochron. Długość całkowita okrętu zwiększyła się o 1,9 m.

Podwójne dno rozciągało się na 92% długości jednostki. Do opancerzenia okrętu użyto stali pancerniej Kruppa nazywanej KC-Panzer (Krupp cemented). Była to stal hartowana powierzchniowo, dająca się spawać, o następującym składzie:

Zawartość	KCn	KCa
Węgiel	0,34%	0,37%
Nikiel	3,87%	4,10%
Mangan	0,31%	0,30%
Chrom	2,06%	1,89%

oraz stal niklowa, wotan miękki i twardy.

KCn — *Krupp cemented nowy*,

KCa — *Krupp cemented stary*.

Cechą charakterystyczną okrętu był skośny burtowy pas pancerny — po raz pierwszy rozwiązanie takie zastosowano na lekkim krążowniku *Leipzig*. Pancerny burtowy był odchylony o 12° na zewnątrz (przez co zwiększały się jego właściwości ochronne). Dolna jego część była przykryta zaoblonym po-

Rufa pancernika *Deutschland* podczas wodowania. Widoczny jest prawoburtowy wał śrubowy ze wspornikiem oraz zrównoważony ster typu wiszącego. Podczas wodowania okręt nie miał jeszcze zamontowanych śrub napędowych.

szyciem burt. Uzupełnieniem ochrony kadłuba były 20 mm grubości grodzie przeciwdławkowe (wzdłużne) pomiędzy pokładem pancernym, a pokładem górnym. Osłone przed torpedami i wybuchami min zapewniała ukośna gródź przeciwtorpedowa.

Pokład pancerny na dwóch pierwszych jednostkach nie rozciągał się na całą szerokość okrętu — dopiero na pancerniku *Admiral Graf Spee* zastosowano takie rozwiązanie, w którym rozciągał się on od burty do burty.

Okręt posiadał jeden ster o powierzchni 49 m² w osi symetrii, który poruszany był mechanicznie za pomocą maszyny sterowej. Sterowanie odbywało się z pomostu nawigacyjnego, a w trakcie walki ze stanowiska dowodzenia, natomiast sterowanie awaryjne

z centrali dowodzenia lub z pomieszczenia maszyny sterowej. W ostateczności pozostawało jeszcze sterowanie ręczne z pomieszczenia sterowania ręcznego, mieszczącego się na rufie okrętu, pomiędzy 22 a 26 wręga. Stępka przeciwpzechyłowa miała długość około 45 metrów.

Do roku 1940 *Deutschland* posiadał na obu burtach w części dziobowej herb okrętu (symbolizujący godło państwowe Niemiec), który zdemontowano podczas przebudowy stewy dziobowej.

Na rufie znajdowało się do 1939 r. godło hitlerowskich Niemiec (orzeł trzymający w szponach swastykę), które również zostało usunięte po rozpoczęciu działań wojennych w celu utrudnienia identyfikacji okrętu.

Tabela 1

Grubość pancerza na pancerniku *Deutschland* [mm]

Opancerzenie pionowe

Pancerz na burtach:

na górze	80
na dole	50
rufa	50–30
dziób	10
Grodzie:	
gródź pancerna	60
gródź torpedowa	45
grodzie przeciwdławkowe	10

Opancerzenie poziome

Pokłady:

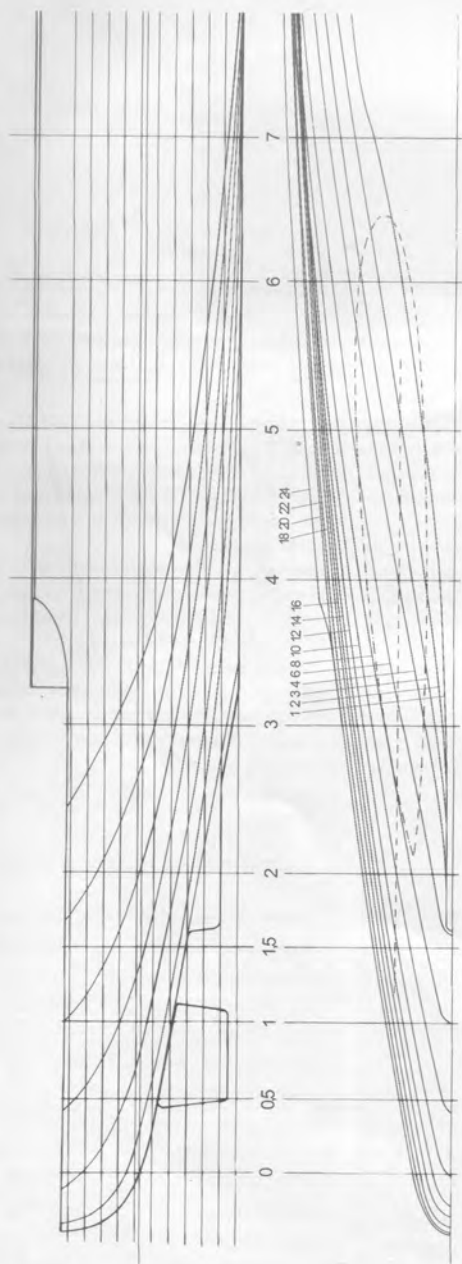
pokład górny	18
pokład pancerny	30–45
Stanowisko dowodzenia:	
przednie	50–150
rufowe	60
wieża artylerii głównej:	
przód	140
boki	75–80
góra	50–105
tył	170
barbety artylerii średniej	125
artyleria średnia	10

Tabela 2

Charakterystyka techniczna okrętu

wyporność oficjalna	10.000 ton
wyporność faktyczna	10.600 ton
wyporność standardowa	12.630 ton
wyporność bojowa	14.290 ton
pojemność brutto	9.402 RT*
długość po KLW	181,7 m
długość całkowita:	
przed przebudową	186,0 m
po przebudowie	187,9 m
szerokość	20,69 m
zanurzenie	5,78 m
konstrukcyjne	
zanurzenie max.	7,25 m
wysokość boczna	12,4 m

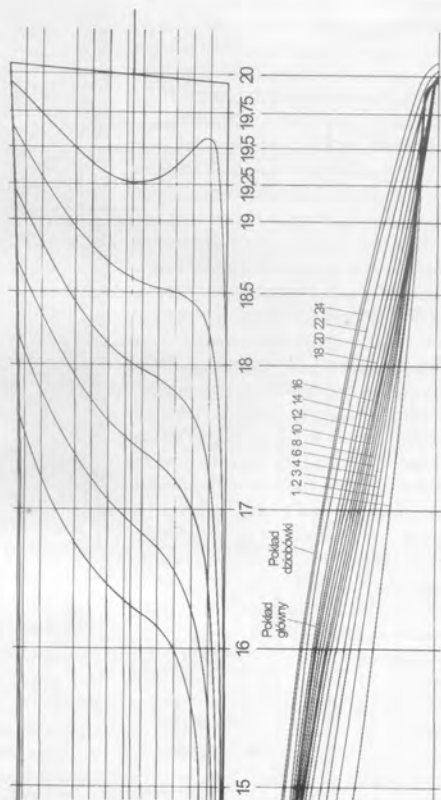
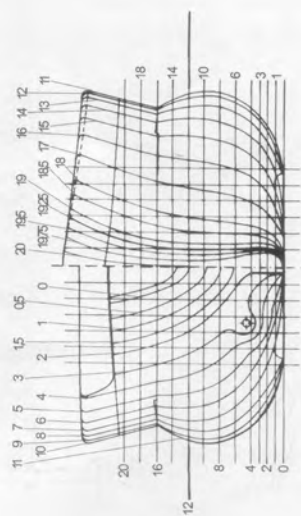
* już jako *Lützow*

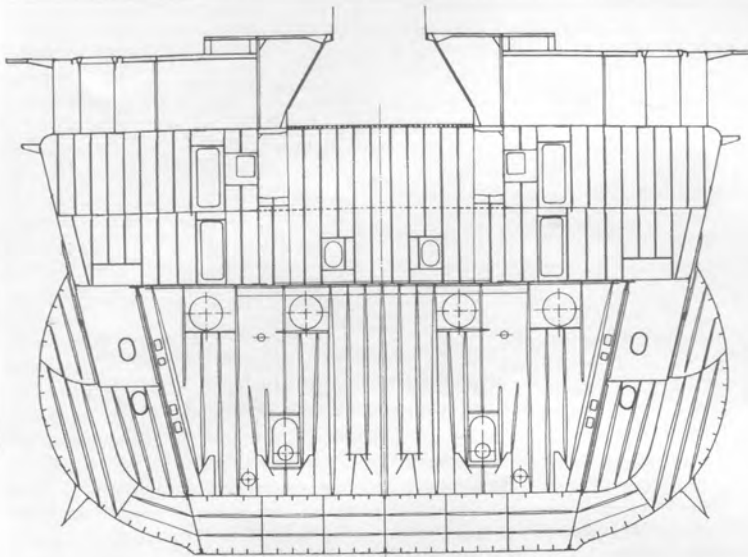

Skala 1 : 400
ARKUSZ 1

LINIE TEORETYCZNE PANCERNIKA

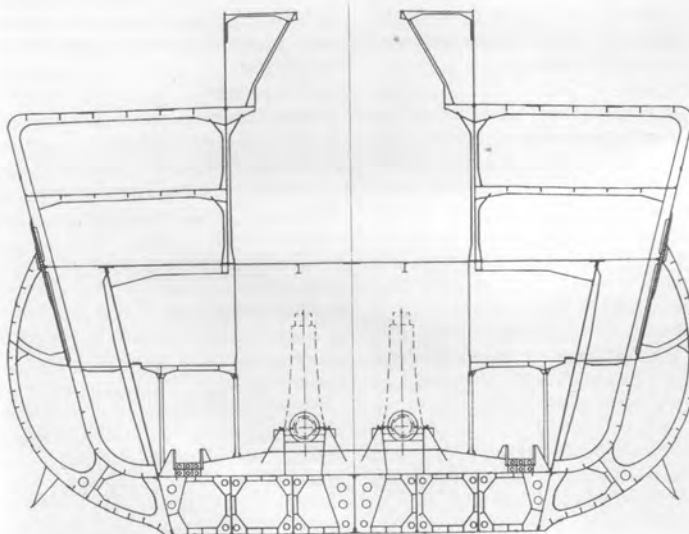
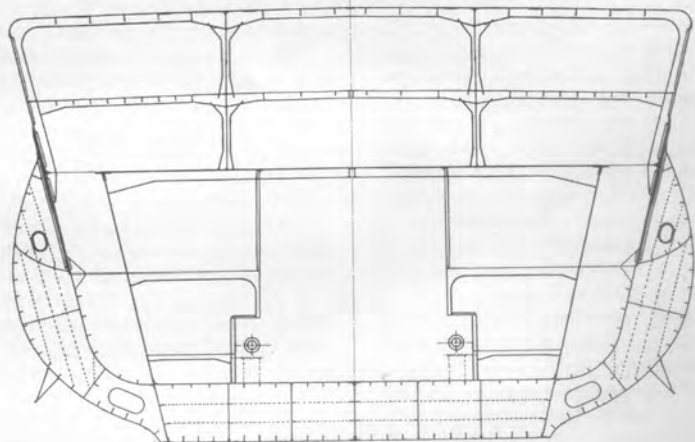
১৬১৩৬৫৩১১৩

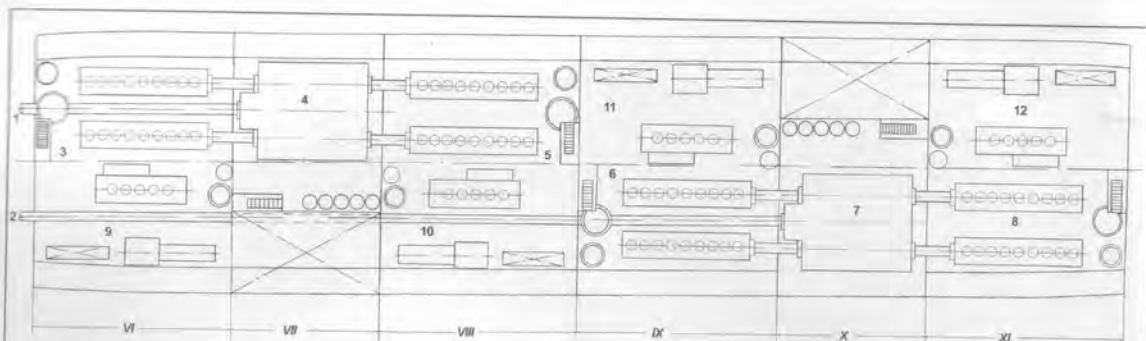

ARKUSZ 2

PRZEKRÓJ NA WRĘGU 77,5

PRZEKRÓJ NA WRĘGU 91

1. Lewoburtowy wał śrubowy
2. Prawoburtowy wał śrubowy
3. Maszynownia I (lewoburtowa), przedział VI
4. Pomieszczenie przekładni I (lewoburtowe), przedział VII
5. Siłownia II (lewoburtowa), przedział VIII
6. Siłownia III (prawoburtowa), przedział IX

7. Pomieszczenie przekładni II (prawoburtowe), przedział X
8. Siłownia IV (prawoburtowa), przedział XI
9. Elektrownia I (prawoburtowa), przedział VI
10. Elektrownia II (prawoburtowa), przedział VIII
11. Elektrownia III (lewoburtowa), przedział X
12. Elektrownia IV (lewoburtowa), przedział XI

SIŁOWNIA

Silniki główne i pomocnicze

Deutschland posiadał cztery zespoły silników wysokoprężnych, po dwa silniki w jednym zespole typu M9 Zu 42/58, wyprodukowanych przez firmę Motorenfabrik Augsburg-Nürnberg (MAN). Były to rzędowe silniki średniobrotowe, dwusuwowe, 9-cylindrowe. Każdy z silników miał moc nominalną 6655 KM i mógł przez krótki okres czasu osiągnąć moc maksymalną 7100 KM. Silniki te zainstalowane były w czterech osobnych pomieszczeniach, znajdujących się w przedziale VI i VIII (siłownia I i II) dla napędu lewej śruby oraz w przedziale IX i XI (siłownia III i IV) dla napędu prawej śruby. Zespoły silników przekazywały moc poprzez przekładnie zbiorcze i sprzęgła na wał śrubowy.

Pancernik posiadał dwie zbiorcze przekładnie redukcyjne firmy Vulcan, zainstalowane w dwóch osobnych pomieszczeniach: w przedziale VII — napęd lewoburtowy, oraz w przedziale X — napęd prawoburtowy. Pomieszczenia siłowni miały łączną długość 61,5 m (stanowiło to 34% długości okrętu).

Dwa wały śrubowe obracały dwie trójpiętrowe śruby napędowe o średnicy 3,97 m. Maksymalna prędkość obrotowa wałów wynosiła 250 obr./min. Planowana moc silników głównych na okręcie wynosiła 54.000 KM, co miało gwarantować prędkość 26 węzłów. Podczas prób *Deutschland* osiągnął prędkość 28 węzłów przy mocy jedynie 48.930 KM. Maksymalny zapas paliwa, jaki mógł zatankować okręt, wynosił 2780 ton, co przy prędkości ekonomicznej 13 węzłów zapewniało zasięg 17.400 Mm.

Zasięg okrętu:

prędkość	zasięg
23,7 w	4.750 Mm
22 w	7.900 Mm
20 w	10.000 Mm
19 w	11.600 Mm
13 w	17.400 Mm

Ponadto pancernik posiadał cztery silniki pomocnicze, zamontowane przy każdym zespole silników głównych. Były to również dwusuwowe, pięciocylindrowe silniki wysokoprężne typu M5 Z 42/48 także produkcji firmy Motorenfabrik Augsburg-Nürnberg. Moc nominalna każdego silnika wynosiła 3500 KM, a krótkotrwała moc maksymalna — 3800 KM przy 425 obr./min. Służyły one do napędu pomp, sprzężarek, urządzeń poż. itp.

Elektrownie

Do wytwarzania energii elektrycznej zainstalowano na okręcie osiem jednakowych prądnic o łącznej mocy 2160 kW produkcji firmy Allgemeine Elektrizitäts Gesellschaft z Berlina (AEG). Do ich napędu użyto sześciocylindrowych silników Diesla o mocy 375–400 KM. Były to czterosuwowe, chłodzone wodą zaburtową silniki produkcji firmy Linke Hoffmann z Wrocławia. Okręt posiadał w sumie cztery elektrownie (E-Werk) oznaczone od I do IV, mieszczące się w pomieszczeniach silników głównych i pomocniczych po obu burtach. Wytwarzały one prąd stały o napięciu 220 V. Tablice rozdzielcze energii elektrycznej dostarczała firma Siemens.

Kotły

Deutschland posiadał dwa kotły parowe służące do wytwarzania pary na potrzeby kuchni i urządzeń przeciwpożarowych. Zamontowane były one nad pokładem pancernym. Ich wydajność wynosiła 10 t pary na godzinę, a ciśnienie robocze — 25 atm.

UZBROJENIE

Klasyfikacja dział.

Pod koniec pierwszej wojny światowej wszystkie działa morskie określano jako Schiffskanone (działa morskie) i zapisywano w skrócie SK; w późniejszym okresie zmieniono je na Schnelladekanone (szybkostrzelnice), oznaczone w skrócie SKL. Oznaczenie podawało długość całkowitą dział w przeliczeniu na kalibry, np. 28 cm SKL/50. Oznaczało ono działo szybkostrzelne o kalibrze 280 mm i długości całkowitej 50 kalibrów (50 x 280 mm = 14000 mm). Od 1939 roku podawanie długości dział w nowych typach zostało zmienione i ostatnie liczby określały rok wprowadzenia dział do służby np: 28 cm SKL/34 oznaczało informację o wprowadzeniu dział na uzbrojenie w 1934 roku. W połowie 1940 roku nowe typy dział przyjęły nazewnictwo Kanone Marine (działa marynarskie) i oznaczenie skrócone KM (były też określane jako Flak M). W armii trzymano się oryginalnego oznaczenia i tylko czasami działa eksperymentalne oznaczano jako wyposażenie (Gerät) wraz z numerem identyfikacyjnym.

Wieże działowe okrętu nosiły skrócone oznaczenie Drhl (Dreh scheiben-Lafette), określające platformę obrotową wieży, oraz oznaczenie MPL (Mittelpivotlafette).

Konstrukcja dział

Wszystkie niemieckie działa morskie od kalibru 203 mm włącznie były konstruowane i produkowane przez zakłady zbrojeniowe Kruppa, zaś produkcję mniejszych kalibrów zlecano innym zakładom zbrojeniowym, jak Rheinmetall lub Mauser.

Ładunek miotający

W niemieckich działach morskich stosowano ładunki miotające, które zestawiano indywidualnie dla poszczególnych dział oraz dla poszczególnych średnic wewnętrznych łuf (mogących się różnić od kalibru nominalnego).

Artyleria ciężka

Deutschland uzbrojony został w sześć dział szybkostrzelnych typu 28 cm SKC 28 na obrotowej lawecie C 28. Działa umieszczone były w dwóch wieżach po trzy w każdej, umiejscowionych na dziobie i rufie okrętu. Do obsługi jednej wieży potrzebnych było około 50 marynarzy. Kąt ostrzału wynosił 290° (od punktu 0° — osi wzdłużnej okrętu, po 145°

Tabela 3

Dane techniczne silników głównych

typ silnika	M9 Zu 42/58
ilość	8 sztuk
producent	Motorenfabrik Augsburg-Nürnberg
moc	6655 KM (krótkotrwała 7100 KM)
moc łączna	48.390/54.000 KM
ilość obrotów	450 obr./min
ilość cylindrów	9
średnica cylindra	420 mm
skok tłoka	580 mm

na obie burty). Rozstaw luf wynosił 2,75 m. Każde z dział mogło strzelać niezależnie od innych. Dane techniczno-taktyczne dział artylerii ciężkiej były następujące:

A. Dane dział:

kaliber nominalny	280 mm
kaliber rzeczywisty	283 mm
masa luf (komplet)	48.200 kg
długość całkowita	14.815 mm
długość lufy	13.905 mm
długość zamka	2333 mm
pojemność zamka	160 dm ³
długość bruzd w lufie	11.411 mm
ilość bruzd	80
głębokość i szerokość bruzd	3,25 x 6,72 mm
masa pocisku	300 kg
ładunek miotający	107 kg RPC/38
prędkość wylotowa pocisku	910 m/s
ciśnienie robocze w lufie	
podczas wystrzału	3200 kg/cm ²
żywność lufy efektywna	340 strzałów
maksymalny zasięg	
przy kącie podniesienia +40°	36.475 m
kąt podnoszenia luf	-10° do +40°
wg. <i>Hornringa</i> waga dział wynosiła 46 850 kg	

B. Zasięg oraz kąt podniesienia dział:

zasięg	kąt pod- niesienia (°)	opadanie (°)	uderzenie
5.000 m	1,9	2,4	752 m/s
10.000 m	4,5	6,0	611 m/s
15.000 m	8,0	11,8	493 m/s
20.000 m	12,5	21,4	407 m/s
25.000 m	18,6	34,2	360 m/s
30.000 m	26,3	46,4	353 m/s
35.000 m	36,4	56,0	380 m/s

C. Laweta:

wieża trzydziałowa typu Drh LC/28	
masa lawety obrotowej	750 ton
wieniec obrotowy	
— średnica wewnętrzna	9000 mm
średnica zewnętrzna barbety	10.200 mm
odległość pomiędzy działami	2750 mm
odrzut dział	1200 mm
prędkość podnoszenia	8°/s
pozioma prędkość obrotu	7,2°/s
cykl oddania strzału	co 17 s
osłona wieży od przodu	360 mm
boki wieży	200 mm
pochylony dach wieży	150 mm
ilość pocisków na wieżę	315—360 sztuk

Do dział typu 28 cm SKC 28 używano następującej amunicji:

- A. pocisk przeciwpancerny o zapalniku dennym L/3,7, masa 300 kg, długość 1,047 m, ładunek wybuchowy 7,84 kg;
- B. pocisk burzący o zapalniku dennym L/4,2, masa 300 kg, długość 1,188 m, ładunek wybuchowy 16,94 kg;
- C. pocisk burzący o zapalniku głowicowym L/4,2, masa 300 kg, długość 1,188 m, ładunek wybuchowy 23,33 kg.

Jako ładunków miotających używano kartuszy:

- A. o ładunku wstępnym (RPC 38) w woreczku i masie 36 kg.
- B. kartuszy głównych o masie 189,5 kg w miedzianej fusce, o masie 71 kg.
- Zestaw amunicji był zmieniany w zależności od potrzeb i wykonywanych zadań.

Wieża artylerii ciężkiej pancernika *Deutschland* miała swoje nazwy — wieża „A” nosiła nazwę *Hitler* i posiadała po bokach zamontowane godło partii NSDAP oraz tabliczki z nazwą.

W innych źródłach, pochodzących z okresu przedwojennego do 1939 roku, spotyka się nazwę *Anna* dla tej wieży działowej.

Wieża „B” nazywała się *Hindenburg* i oprócz tabliczki z nazwą miała zamontowany po bokach herb Hindenburgów.

Po przebudowie okrętu zdemontowano wszystkie widoczne znaki na wieżach, mogące ułatwić identyfikację jednostki.

Artyleria średnia

Artyleria średnia okrętu składała się z ośmiu dział szybkostrzelnych typu 15 cm SKC 28. Działa zostały rozmieszczone w pojedynczych lawetach typu MPL C 28 na pokładzie głównym w okolicach śródokręcia. Cztery działa zostały zainstalowane po prawej burcie i cztery po lewej. Nosiły one następujące oznaczenia: na prawej burcie — „prawoburtowe I” do „prawoburtowe IV” — licząc od dziobu w kierunku rufy i analogicznie na lewej burcie — od „lewoburtowe I” do „lewoburtowe IV”. Działa nosiły indywidualne nazwy: prawoburtowe — *Batterie Tirpitz*, a lewoburtowe — *Batterie Köster*.

A. Dane dział:

kaliber	149,1 mm
masa luf (komplet)	9026/9080 kg
długość całkowita	8200 mm
długość lufy	7816 mm
długość zamka	1152 mm

pojemność zamka	21,7 dm ³
długość bruzd w lufie	6588 mm
ilość bruzd	44
głębokość i szerokość bruzd	1,75 x 6,14 mm
prędkość wylotowa pocisku	875 m/s
ciśnienie robocze w lufie	
podczas wystrzału	3000 kg/cm ²
żywność lufy efektywna	1100 strzałów
maksymalny zasięg:	
przy kącie podniesienia +35°	22.000 m
przy kącie podniesienia +40°	23.000 m

B. Wieża działowa:

osłona wieży	60—20 mm
kąt podnoszenia luf	-10° do +35°
szybkostrzelność	10 strzałów/min.
prędkość podnoszenia luf:	
przy obsłudze ręcznej	1,04°/s
przy obsłudze mechanicznej	8°/s
prędkość obrotu wież:	
ręcznie	1,09°/s
mechanicznie	9°/s
kąt ostrzału:	
dla dwóch dział środkowych	185°
dla dwóch dział krańcowych	175°

Jako amunicji używano pocisków burzących o zapalniku czołowym i przeciwpancernym o zapalniku dennym. Masa pocisku wynosiła 45,3 kg, a ładunku wybuchowego od 3,0 do 3,8 kg. Długość pocisków — 655 mm i 678,9 mm. Ładunek miotający stanowiły kartusze o masie 23,5 kg i długości 865 mm. Materiał wybuchowy — RPC 32. Zapas pocisków wynosił od 100 do 150 sztuk na wieżę.

Działa miały lekko opancerzone maski, od tyłu były otwarte. Amunicję donoszono z magazynków, znajdujących się na pokładzie przy nadbudówkach. Później opancerzenie wież zwiększono i masa całkowita wieży wynosiła 26.710 kg.

Ciężka artyleria plot.

Początkowo *Deutschland* otrzymał 3 pojedyncze działa typu 8,8 cm Flak na lawecie MPLC 13 (Mittelpvotlafette). Działa te pochodziły jeszcze z okresu I wojny światowej i posiadały maski chroniące obsługę przed odłamkami i pociskami małego kalibru. Kąt podnoszenia luf wynosił od -10° do +70°.

Charakterystyka dział kal. 8,8 cm SKC 30:

kaliber	88 mm
masa luf (komplet)	1230 kg
długość całkowita	3960 mm
długość lufy	3706 mm
długość zamka	530 mm

Tabela numer 4

Skład ładunków miotających

Ładunek miotający	NC(%N)	NG	DGN	Akar	Centr	Mn	MgO	Graph	CV	Tok°
RPC/12	64,13(11,9)	29,77	—	—	5,75	—	0,25	0,10	950	2975
RPC/32	66,6(11,5)	25,9	—	—	7,25	—	0,15	0,10	830	2630
RPC/38	69,45(12,2)	—	25,3	—	5,0	—	0,15	0,10	810	2495
RPC/38N	68,72(12,2)	—	25,03	—	1,5	4,5	0,15	0,10	810	2545
RPC/40	67,55(11,45)	—	24,6	—	7,5	—	0,25	0,10	720	2040
RPC/40N	64,87(12,2)	—	23,63	0,5	—	7,0	0,15	0,10	730	2185

NC(%N) — nitroceluloza (% Nitrogen), NG — nitrogliceryna, DGN — glikol dwuetylenowy dwuazotowy, Akar — Akardite, niesymetryczny dwufenyl karbamiidu, prawdopodobnie n-propyl, Centr — Centralite, symetryczny dwufenyl-dwuetyl karbamiidu, Mn — metylowy Centralite, MgO — tlenek magnezu, Graph — grafit, CV — wartość kaloryczna, Tok° — temperatura samozapłonu, w stopniach Kelvina.

Moment instalacji pierwszego działu artylerii głównej kalibru 280 mm w dziobowej wieży latem 1942 roku.

pojemność zamka	3,67 dm ³
długość bruzd w lufie	3109,5 mm
ilość bruzd	32
głębokość i szerokość bruzd	1,05 x 5,4 mm
ładunek miotający	9 kg
prędkość wylotowa pocisku	790 m/s
ciśnienie robocze w lufie	
podczas wystrzału	2750 kg/cm ²
żywołność lufy efektywna	7000 strzałów
maksymalny zasięg przy kącie podn. 43,5°	14.175 m
pułap przy kącie podniesienia 80°	9.700 m

Krótko po wejściu do służby, w 1934 roku dokonano wymiany tych przestarzałych już armat na sześć nowocześniejszych dział typu 8,8 cm SKC 32 na trzech podwójnych stabilizowanych trójosioowo lawetach typu LC 31. Zainstalowano je na pokładzie nadbudówki. Dwie wieże umiejscowiono na śródokręciu po obu stronach komina, a jedną na rufie przed wieżą artylerii głównej „B”. Kąt ostrzału wynosił 190° dla wież burtowych i 360° dla rufowej, szybkość podnoszenia luf na lawecie wynosiła 10°/s mechanicznie i 3,6°/s ręcznie, prędkość obrotu lawety wynosiła 2,5°/s. Ciężar takiej lawety dochodził do 27 300 kg (z lufami). Kąt podniesienia wynosił od +80° do -10°.

Charakterystyka dział 8,8 cm SKC 32:

A. Dane działu:	
kaliber	88 mm
masa luf (komplet)	3640 kg
długość całkowita	6690 mm
długość lufy	6340 mm
długość zamka	530,7 mm
pojemność zamka	3,67 dm ³
długość bruzd w lufie	5745,5 mm
ilość bruzd	28
głębokość i szerokość bruzd	1,2 x 6,4 mm

masa pocisku	9 kg
ładunek miotający	2,93 kg RPC/38
prędkość wylotowa pocisku	950 m/s
ciśnienie robocze w lufie	
podczas wystrzału	3150 kg/cm ²
żywołność lufy efektywna	3200 strzałów
maksymalny zasięg	17.200 m
pułap przy kącie 80°	12.400 m
szybkość obrotu	15 strzałów/min.

B. Laweta

podwójna wieża działowa	LC/31
masa całkowita	27.805 kg
odległość pomiędzy działami	680 mm
maksymalny odrzut dział	410 mm
maks. prędkość obrotu	
mech. w płaszczyźnie pionowej	10°/s
maks. prędkość obrotu ręczna	
w płaszczyźnie pionowej	8°/s
maks. prędkość poprzeczna	5°/s
osłona wieży	10—15 mm

Kompletny pocisk zespolony (wraz z łuską, zawierającą ładunek miotający) miał masę około 15,2 kg, a jego długość wynosiła 932 mm.

Pancernik *Deutschland*/ciężki krążownik *Lützow* posiadał w okresie II wojny światowej wieżę działową typu Doppel LC/31 dla armat kalibru 88 mm, które były wersją zaadaptowaną z wieży działowej 105 mm.

Podczas przebudowy okrętu w 1940 r. *Deutschland* otrzymał bardziej skuteczne działa 10,5 cm typu SKC 33 na lawecie LC 31, pochodzącej ze zdemontowanych dział 8,8 cm. Rozmieszczenie ich było identyczne, jak dotychczasowych dział przeciwlotniczych kalibru 8,8 cm. Kąt podniesienia luf wynosił od -8° do +80°; prędkość zmiany kąta podniesienia luf — ręcznie 1,33°/s, a mechanicznie — 10°/s. Natomiast prędkość zmian kierunku kąta ostrzału (prędkość obrotu wieży) wynosiła 1,5°/s ręcznie, a mechanicznie — 8°/s. Ciężar lawety — 27,35 t.

Charakterystyka dział 10,5 cm SKC 33

A. Dane działu:

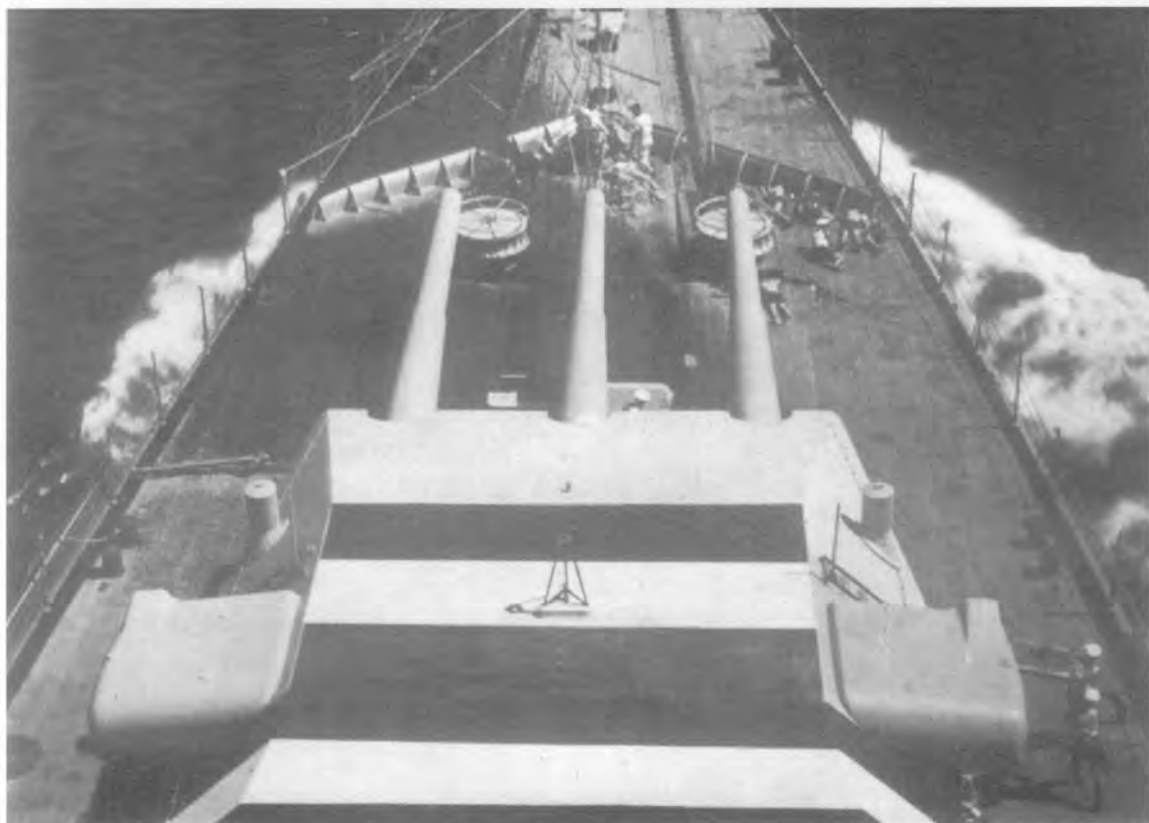
kaliber	105 mm
masa luf (komplet)	4560 kg
długość całkowita	6840 mm
długość lufy	6348 mm
długość zamka	698 mm
pojemność zamka	7,31 dm ³
długość bruzd w lufie	5531 mm
ilość bruzd	36
głębokość i szerokość bruzd	1,3 x 5,5 mm
masa pocisku	15,1 kg
ładunek miotający	6,05 kg RPC/40 N
prędkość wylotowa pocisku	900 m/s
ciśnienie robocze w lufie	
podczas wystrzału	2850 kg/cm ²
żywołność lufy efektywna	2950 strzałów
maksymalny zasięg	17.700 m
pułap przy kącie 80°	12.500 m

B. Laweta:

podwójna wieża działowa Doppel	LC/31
masa całkowita	27.805 kg
odległość pomiędzy działami	680 mm
maksymalny odrzut dział	410 mm
maksymalna prędkość obrotu mechaniczna	
w płaszczyźnie pionowej	10°/s
maksymalna prędkość obrotu ręczna	
w płaszczyźnie pionowej	8°/s
maksymalna prędkość poprzeczna	5°/s
osłona wieży	10—15 mm

Jako amunicji do zwalczania celów powietrznych używano pocisków z zapalnikami czasowymi, a do zwalczania celów morskich i lądowych — z zapalnikami czolowymi. Ponadto używano także pocisków oświetlających. Masa pocisku wynosiła 15,1 kg, a ładunku wybuchowego — 5,2 kg.

Kartusz (łuska) zawierał ładunek miotający Fp02, masa kartusza wynosiła 6,0 kg, długość kompletnego pocisku — 1163 mm, natomiast pocisku smugowego — 1142 mm.

Lekka artyleria plot.

Do zwalczania nisko lecących celów powietrznych okręt otrzymał działka typu 3,7 cm SKC 30 na podwójnych lawetach C 30. Były one stabilizowane trójosioowo. Działka te nie posiadały osłon przeciwpancernych i przeciwdziałkowych. Ich ilość w czasie była zmienna. I tak tuż po oddaniu do służby *Deutschland* posiadał ich osiem (4 x II). Podczas przebudowy w 1940 roku zmniejszono ich ilość do 4 sztuk (2 x II), zaś pod koniec wojny ich ilość wzrosła ponownie do 8 sztuk (4 x II), a według innych źródeł — nawet do 10 sztuk.

Dane techniczne działka 3,7 cm SKC 30:

kaliber	37 mm
masa luf (komplet)	243 kg
długość całkowita	3074 mm
długość lufy	2960 mm
długość zamka	357 mm
pojemność zamka	0,5 dm ³
długość bruzd w lufie	2554 mm
ilość bruzd	16
głębokość i szerokość bruzd	0,55 x 4,76 mm
masa pocisku	0,748 kg
ładunek miotający	0,365 kg
	RPC/38N
prędkość wylotowa pocisku	1000 m/s
ciśnienie robocze w lufie	
podczas wystrzału	2950 kg/cm ²
żywołność lufy efektywna	7500 strzałów
maksymalny zasięg	
przy kącie podniesienia +35,7°	8500 m
zasięg maksymalny	
przeciw celom powietrznym	
przy kącie +85°	6800 m

Widok dziobowej wieży artylerii głównej w malowaniu w pasy identyfikujące okręt podczas działań na wodach hiszpańskich.

zasięg

przy pociskach smugowych	4800 m
szybkostrzelnosć teoretyczna	160 strzałów/min.
szybkostrzelnosć praktyczna	80–100 strzałów
kąt podnoszenia luf	–10° do +85°

Podwójna trójosioowa wieża działowa Doppel LC/30 posiadała osobną kołyskę i mogła być naprowadzana na cel ręcznie. Obrót lawet zarówno w płaszczyźnie pionowej i poziomej odbywał się ręcznie. Prędkość obrotu wynosiła 3°/s w pionie i 4°/s w poziomie. Kąt podniesienia wynosił od –9° do +85°. Laweta miała masę 3670 kg.

Amunicją do dział kalibru 3,7 cm były pociski o masie głowicy 0,742 kg i 0,365 kg ładunku wybuchowego typu Fp 02. Długość pocisku wynosiła 162 mm, masa kartusza 0,97 kg, a długość — 381 mm. Masa kompletnego pocisku — 2,1 kg, długość 516 mm. Zapas pocisków w zależności od potrzeb wynosił od 8000 do 24.000 sztuk.

Ponadto pancernik *Deutschland* posiadał początkowo 8 dział typu 2 cm Flak 30 kalibru 20 mm na pojedynczej nieosłoniętej lawecie C 30. Masa takiego działka wynosiła 420 kg.

Dobrze wyszkolona załoga osiągała zaledwie do 120 strzałów na minutę, choć teoretyczna szybkostrzelność działka wynosiła 280 strzałów. Kąt podniesienia lufy w pionie wynosił od –11° do +85°. Działko było obsługiwane ręcznie.

Donośność w poziomie wynosiła 4900 m oraz 3700 m przy kącie podniesienia lufy +85°. Masa pocisku — 0,134 kg.

Ponadto w okresie II wojny światowej zmodyfikowano uzbrojenie przeciwlotnicze, montując działka o kalibrze 20 mm typu 2 cm Flak 38 na podwójnej lawecie C 38. Działka te mogły oddać teoretycznie 480 strzałów/min., ale w praktyce osiągnęto 220 strzałów/min. Zamontowano też działka również kalibru 20 mm typu 2 cm Flak 38 na lawecie poczwórnej. Masa całkowita takiego kompletnego działka wynosiła 2,25 tony; szybkostrzelność praktyczna zestawu osiągała 880 strzałów na minutę (teoretycznie ponad 1800 strzałów/min.). Zapas amunicji 20 mm wynosił około 24.000 sztuk.

Dane działka 2 cm Flak 38:

kaliber	20 mm
masa działka	57,5–71 kg
masa lufy	18 kg
długość całkowita	2252,5 mm
długość lufy	1300 mm
długość zamka	121,5 mm
pojemność zamka	0,048 dm ³
długość bruzd w lufie	1159,4 mm
ilość bruzd	8
głębokość i szerokość bruzd	0,325 x 5,2 mm
masa pocisku	0,120 kg
ładunek miotający	0,415 kg NzRP
prędkość wylotowa pocisku	875 m/s
ciśnienie robocze w lufie	2800 kg/cm ²
podczas wystrzału	
żywołność lufy efektywna	20.000 strzałów
maksymalny zasięg	4800 m
pułap	3700 m

Widok prawoburtowych dział artylerii 150 mm podczas strzelań artyleryjskich.

Dodatkowo w 1944 r. zamontowano 6 sztuk dział kalibru 40 mm typu 4 cm Flak Bofors 28.

Dane techniczne:

długość lufy	2249 mm
prędkość wylotowa pocisku	854 m/s
żywność lufy	10.000 strzałów
maksymalna donośność	7000 m
masa pocisku	0,955 kg

MODYFIKACJE UZBROJENIA PRZECIW-LOTNICZEGO

Po oddaniu do służby *Deutschland* posiadał trzy pojedyncze działa kal. 88 mm rozmieszczone na pokładzie nadbudówki. Dwa z nich znajdowały się na śródokręciu po obu burtach, zaś jedno na rufie przed wieżą „B” artylerii głównej. Z kolei cztery podwójne działa kal. 37 mm umiejscowione były na pokładzie pomostu dowodzenia i pokładzie nadbudówki rufowej. Ośiem pojedynczych dział 20 mm zamocowano na pokładzie głównym (2 szt. PB i LB) na wysokości kabestanów, po 2 sztuki po obu burtach przy nadbudówce dziobowej i 2 sztuki (PB i LB) przy końcu nadbudówki rufowej. Między kwietniem a czerwcem 1933 r. zainstalowano 3 nowe podwójne wieże dział kal. 88 mm w miejsce pojedynczych dział 88 mm. Podczas przebudowy w 1940 r. zlikwidowano działa kalibru 88 mm, montując na ich miejsce działa kalibru 105 mm. Zdemontowano też dwa działa 37 mm z pokładu pomostu dowodzenia, zwiększono nato-

miał liczbę pojedynczych dział 20 mm do 10 sztuk, montując dwa pojedyncze działa na dziobie i rufie okrętu. W ramach dozbrojenia okrętu w uzbrojenie przeciwlotnicze w 1944 r. zamontowano dodatkowo 6 pojedynczych dział kalibru 40 mm Bofors. Zainstalowano je na pokładzie głównym po obu burtach (2 szt.), zaś pozostałe 4 na górnej platformie masztu. Zwiększono do 26 sztuk ilość dział kal. 20 mm. I tak zamontowano 12 szt. dział kal. 20 mm na poczwórnej lawecie z osłoną (3 x IV), 12 dział kal. 20 mm na podwójnej lawecie z osłoną (6 x II) i 2 działa kalibru 20 mm na lawecie pojedynczej bez osłony. Umiejscowione były one w następujący sposób:

- 1 podwójne działu na dziobie okrętu, na wysokości kluzi kotwicznej w osi symetrii okrętu;
- 2 podwójne działa na dziobie po obu burtach na wysokości kabestanów;
- 1 poczwórne działu na dachu wieży „A”;
- 2 poczwórne działa po obu burtach na wysokości końca nadbudówki rufowej;
- 2 pojedyncze działa (PB i LB) za wieżą „B”;
- 2 podwójne działa na pokładzie rufowym po obu burtach za wyrzutniami torpedowymi;
- 1 działu podwójne na rufie okrętu w osi symetrii.

W 1945 r. zamontowano ponownie na pokładzie pomostu dowodzenia dwa podwójne działa 37 mm i dwa pojedyncze działa kalibru 20 mm na platformie komina.

UZBROJENIE TORPEDOWE

Początkowo na pancerniku zamontowano dwa poczwórne zespoły wyrzutni torpedowych kalibru 550 mm, umieszczone na pokładzie rufowym około pięciu metrów ponad KŁW, co okazało się niefortunne, gdyż przy dużej szybkości i większej fali były one zalewane przez fale, uniemożliwiając ich wykorzystanie bojowe. Wyrzutnie torpedowe zostały umieszczone na obrotowych podstawach w charakterystycznych osłonach. Oprócz torped umieszczonych (załadowanych) w wyrzutniach torpedowych, przewidziano dla tego pancernika jedynie dwie torpedy zapasowe.

W 1934 roku wymieniono dotychczasowe wyrzutnie torpedowe na nowe typu G7a o kal. 533 mm. Ich ilość pozostała bez zmian.

Do wyrzutni stosowano torpedy typu G7a T1.

Dane torpedy:

długość całkowita	7186 mm
masa całkowita	1528 kg
ujemny wypór hydrostatyczny	274 kg
pojemność sprężonego powietrza	676 l
ciśnienie	2000 kg/cm ²
masa (waga) powietrza	161 kg
decalin	
(dziesięciowodoronaftalen)	12,9 kg
woda	57 kg
moc (44 węzły)	320 HP
zużycie paliwa	8,5 kg/na HP
	/na godzinę
masa ładunku wybuchowego	300 kg

zasięg:

przy 44 węzłach	6.000 m
przy 40 węzłach	8.000 m
przy 30 węzłach	14.000 m

Od 1939 roku zasięg torped został odpowiednio zmniejszony do 5.000 m, 7.500 m i 12.500 m.

Silnik oraz komora spalania ważyły 137,5 kg, a przekładnia oraz śruby — 23 kg. Średnica cylindra wynosiła 125 mm, a skok tłoka 110 mm. Pojemność skokowa silnika — 5,4 litra.

SYSTEMY KIEROWANIA OGNIEM

Systemy optyczne

Kierowanie ogniem artylerii ciężkiej i średniej odbywało się z głównego punktu dowodzenia, skąd podawane były dane o celu do centrali obliczeniowej. Uzyskiwane były one za pomocą dalmierzy. Do kierowania ogniem artylerii ciężkiej służyły 4 dalmierze o długości bazy 10,5 m. Umieszczono je w dwóch opancerzonych obrotowych kopułach na szczycie przedniego masztu i rufowym stanowisku dowodzenia. Wieże artylerii głównej mogły prowadzić ogień samodzielnie, biorąc namiary za pomocą dalmierzy zainstalowanych w wieży o długości bazy 10,5 m. Kierowanie ogniem przez artylerię średnią odbywało się przy pomocy dalmierza o długości bazy 7,0 m, umieszczonego na szczycie głównego stanowiska dowodzenia. Ogniem ciężkiej artylerii plot. kierowały 2 samostabilizujące się dalmierze typu SL 2 umieszczone na maszcie bojowym w 1935 r.

Systemy radiolokacyjne

Pancerniki *Deutschland* i *Admiral Graf Spee* były pierwszymi niemieckimi okrętami, na których zainstalowano prototypowe urządzenia radarowe.

Jesienią 1937 r. zamontowano na *Deutschlandzie* prototypowe urządzenie *Seetakt* typu FuMG 39G (GO), służące do prowadzenia nawigacji nocnej, wykorzystywane przez pancernik głównie podczas

Tabela 5

Niemiecki system oznaczeń urządzeń radarowych w 1943 roku

Funkmess (FuM)	radar (ogólne określenie)
Funkmess-Ortung (FuMO)	radar poszukujący kierunku, aktywny zasięg
Funkmess-Erkennung (FuMB)	radar wykrywający pracę innego radaru
Funkmess-Erkennung (FuME)	radar wykrywający, identyfikujący „swój/obcy”
Funkmess-Storsender (FuMS)	radar aktywnie zagluszający
Funkmess-Tauschung (FuMT)	radar aktywnie zakłócający
Funkmess-Zusatz (FuMZ)	radar specjalistyczny, do szerokiego zakresu zastosowań

Widok lewoburtowych dział artylerii 150 mm i 88 mm pancernika *Deutschland*.

przebywania na wodach hiszpańskich. Antenę radaru o wymiarach 0,8 x 1,8 m umieszczono na kopule dalmierza 10,5 m, na szczycie przedniego masztu.

Oznaczenie zainstalowanego radaru tłumaczy się następująco: FuMG (Funkmess-Gerat) 39 — określenie roku wprowadzenia radaru 1939; G (GEMA) — fabryka produkująca urządzenie; G — częstotliwość pracy 335–430 MHz oraz O — oznaczające miejsce instalacji na okręcie na wieży radarowej lub na wieży dalmierza.

Zakłady produkujące urządzenia radarowe

GEMA	G
Telefunken	T
Lorenz	L
Siemens	S
AEG	A

W 1939 r. nastąpiła wymiana na urządzenie FuMO 22. Był to radar aktywny, określający pozycję. Pracował on na częstotliwości 368 MHz i długości fali 81,5 cm. Moc wyjściowa nadajnika wynosiła 8 kW, pasmo częstotliwości 500 kHz. Zasięg 14–18 km w namierzu 70 metrów. Błąd wskazań ~3°. Antena o wymiarach 2 x 6 m została zainstalowana na szczycie dalmierza 10,5 m.

W styczniu 1942 r. zamontowano na tylnej wieży radaru antenę *Timor* urządzenia FuMB 4 *Samos*. Służyło ono do wykrywania pracy nieprzyjacielskich urządzeń. Radar ten pracował na fali 157–333 cm i częstotliwości 87–470 MHz. W marcu 1944 r. radar został zdemontowany.

WYPOSAŻENIE HYDROAKUSTYCZNE

Na pancernikach typu *Deutschland* zainstalowano dwa zespoły urządzeń hydroakustycznych, składające się z 54 mikrofonów podwodnych, służących jako odbiorniki sygnałów podwodnych. Długość jed-

nej grupy 54 mikrofonów wynosiła około 4 m po eliptycznej linii w kierunku do góry. Umieszczone one były po prawej i lewej burcie w części dennej kadłuba. Każda grupa posiadała osobny wzmacniacz do wzmacniania szumu pracujących śrub okrętowych i silników. Każdy zestaw obsługiwany był osobno przez hydroakustyków.

WYPOSAŻENIE LOTNICZE

W 1935 r. na pancerniku zainstalowano katapultę typu FL 22, skonstruowaną przez stocznice Deutschen Werke w Kilonii. Została ona zainstalowana pomiędzy masztem głównym a kominem na wysokości wręgi numer 106 w osi symetrii okrętu. Była to konstrukcja prototypowa, na podstawie której starano się opracować nowy typ katapulty przewidzianej dla ciężkich okrętów niemieckich. Doświadczenia z jej eksploatacji posłużyły między innymi do konstrukcji wersji rozwojowych katapult instalowanych na pancernikach *Bismarck* i *Tirpitz*. Długość katapulty wynosiła 14,6 m, szerokość — 1,3 m. Posiadała ona wózek startowy uruchamiany sprężonym powietrzem, na którym ustawiano wodnosamolot.

Podnoszenie samolotu z wody odbywało się za pomocą nowego dźwigu kratownicowego, zainstalowanego na lewej burcie w miejsce dotychczasowego bomu na pokładzie nadbudówki rufowej po lewej stronie komina. Wykonały go zakłady Demag, a napęd dostarczyła firma AEG. Dźwиг ten używany był również do opuszczania i podnoszenia łodzi komunikacyjnych.

Po zamontowaniu katapulty typu FL 22 pancernik *Deutschland* otrzymał na wyposażenie wodnosamoloty typu Heinkel *He 60*.

Heinkel *He 60* był samolotem rozpoznawczym, jednosilnikowym, dwupłatowym, dwupływakowym o konstrukcji mieszanej — pokrycie było płóciennosklejkowe, a pływalki metalowe. Napęd stanowił 12 cylindrowy silnik rzędowy typu BMW VI 6,0 Zu, produkcji Bayern Motoren Werke w Monachium, o mocy 660 KM. Śmigło dwułopatowe drewniane. Heinkel *He 60* uzbrojony był w jeden ruchomy karabin maszynowy MG 15 kalibru 7,92 mm. Ładunek bomb wynosił 12 x 10 kg. Załoga składała się z dwóch osób. Jeden samolot usytuowany był na wózku katapulty, a drugi rozłożony na części przechowywany był w skrzyniach. Charakterystyka techniczna samolotu została podana w tabeli na str. 50.

Oznaczenia wodnosamolotów bazujących na pancerniku *Deutschland* w okresie 1934/1939:

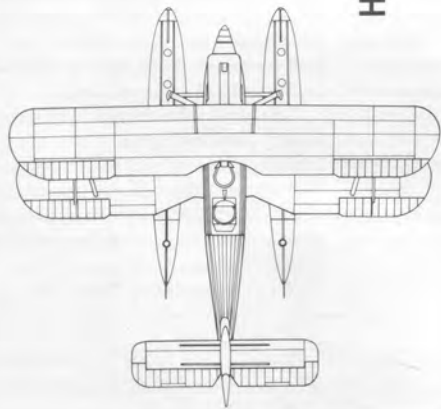
A. podczas prób katapulty: wodnosamolot Heinkel *He 60* o numerach D—IPEN;

B. w warunkach służby bojowej: wodnosamolot Heinkel *He 60* o numerach 60+E 81.

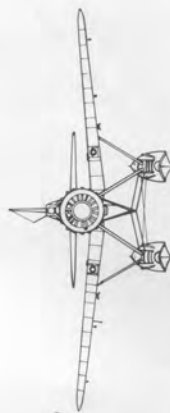
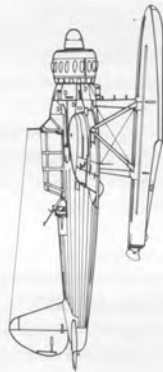
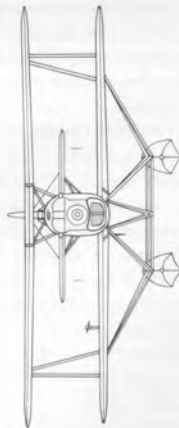
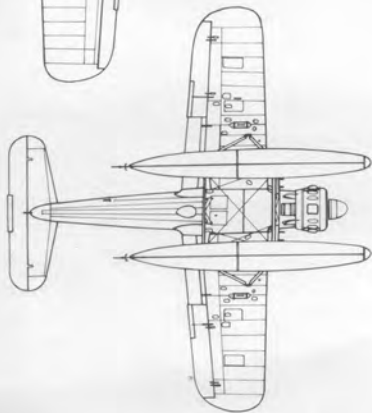
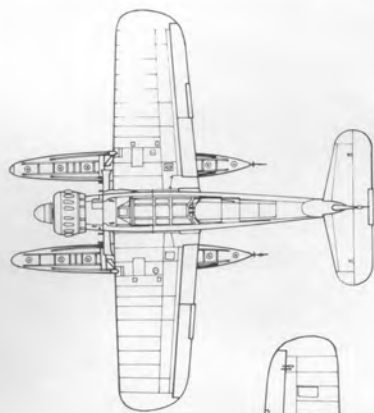
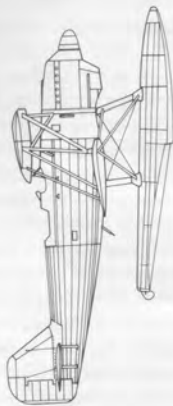
Malowanie wodnosamolotu było następujące: kadłub i górne powierzchnie skrzydeł pomalowane były na kolor szarozielony (Grau RLM 02), dolne na kolor błękitny (Hellblau RLM 65), pływalki na kolor srebrny (Silber RLM 01), natomiast na stateczniku widniała szeroka szarfa koloru czerwonego z czarną swastyką w białym kole.

W 1939 r. *Deutschland* otrzymał nowy typ wodnosamolotu pokładowego — Arado *Ar 196* (dwa egzemplarze).

Wodnosamoloty *Ar 196 A1* były produkowane przez Warnemünder Arado Werke w Warnemünde, a później także w okupowanej Francji i Holandii.

He 60

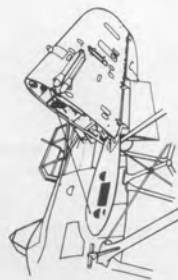
Ar 196

Charakterystyka techniczna samolotu Heinkel He 60

rozpiętość	13,5 m
długość	11,5 m
wysokość	5,3 m
powierzchnia nośna	56,2 m ²
masa własna	2730 kg
masa max.	3425 kg
typ silnika	BMW VI
moc silnika	660 KM
prędkość max.	240 km/h
pułap	5000 m
zasięg	640 km

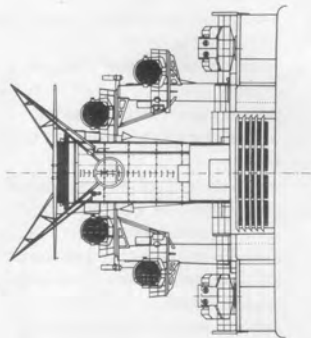
Charakterystyka techniczna samolotu Arado Ar 196

rozpiętość	12,40 m
długość	10,18 m
długość z pływakami	11,00 m
wysokość całkowita	5,00 m
masa samolotu	2214 kg
typ silnika	BMW 132K
moc silnika	983 KM
prędkość	310 km/h
na wysokości 4.000 m	7000 m
pułap	800—1070 km
zasięg	

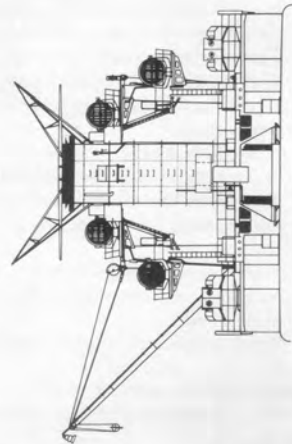

Skala 1:200

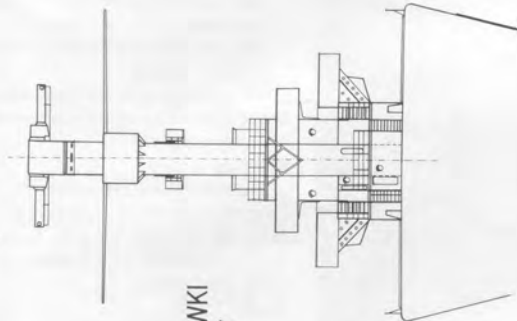
PANCERNIK 6013000000

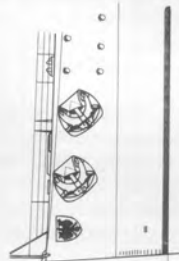
WIDOK KOMINA OD STRONY RUFY

WIDOK KOMINA OD STRONY DZIÖBU

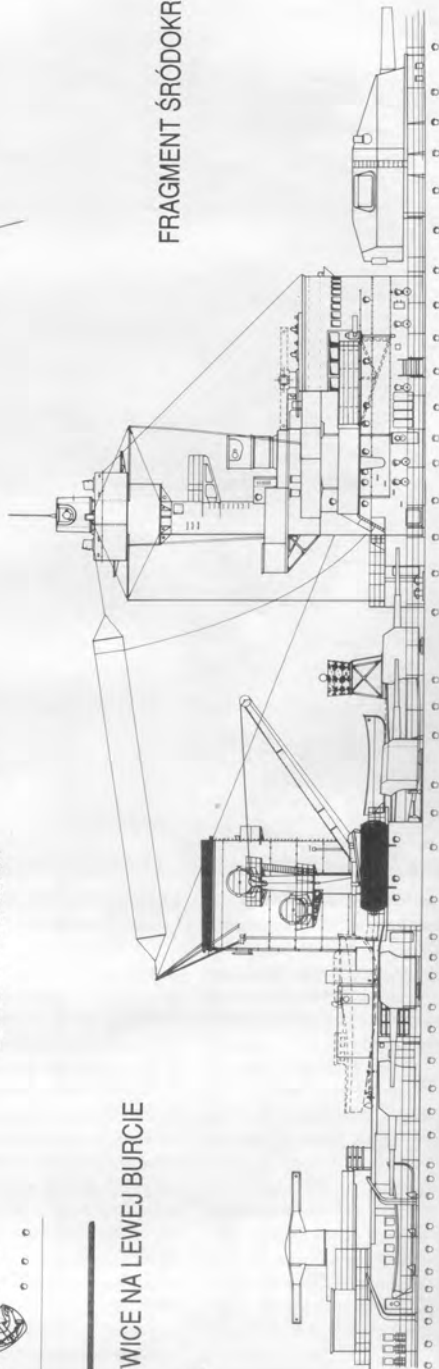
WIDOK NADBUDÖWKI
OD STRONY RUFY

KOTWICE NA LEWEJ BURCIE

ARKUSZ 3

UWAGA:
NA RYSUNKU POMINIĘTO NIEKTÖRE
DETALF WYPOSAŻENIA

FRAGMENT ŚRÖDOKRĘCIA

Skala 1 : 400

Widok dziobowego stanowiska kierowania ogniem.

- jeden na platformie masztu w przedniej części dowodzenia.
 - cztery na platformie kominu po obu stronach (później tylko dwa)
- Służyły one m. in. do oświetlania celów, pełniąc funkcję pomocniczą przy kierowaniu ogniem artylerii w porze nocnej.

Kabestany

Pancernik *Deutschland* posiadał trzy kabestany — dwa na dziobie okrętu i jeden na rufie. Dziobowe służyły do wybierania łańcuchów kotwic dziobowych, a rufowy służył do wybierania liny holowniczej i kotwicy rufowej.

Dźwigi

Po oddaniu do służby w 1933 roku okręt posiadał dwa bomy, służące do opuszczania i podnoszenia łodzi okrętowych. Zostały one zainstalowane na śródokręciu po obu burtach na wysokości kominu (w okolicach armat 88 mm). Instalacja katapulty w 1935 r. pociągnęła za sobą wymianę bomu lewej burty na nowy dźwig kratownicowy produkcji firmy Deschimag (o udźwigu do 12 ton), mogący podnieść przewidziany jako wyposażenie wodnosamolotu Heinkel He 60. Napęd dźwigu wykonała firma AEG.

Łodzie

Początkowo okręt posiadał 7 łodzi o różnym przeznaczeniu. Były to:

- 2 jolle o długości 7,70 m — jedna znajdowała się na barkasie motorowym po prawej burcie, a druga na pokładzie głównym po lewej burcie. Podnoszone były i opuszczane za pomocą dźwigów;
- 1 motorowy barkas o długości 11,25 m — znajdujący się na pokładzie głównym przed kominem po prawej burcie. Opuszczany i podnoszony przy pomocy dźwigu;
- 2 łodzie komunikacyjne o długości 11,42 m każda — były one umieszczone na pokładzie nadbudówki rufowej po obu burtach za kominem. Łodzie opuszczane i podnoszone były za pomocą dźwigów;
- 2 kutry motorowe o długości 8,50 m — umieszczone na żurawikach w części rufowej okrętu po obu burtach.

Później zdemontowano dwie jolle, co zmniejszyło liczbę łodzi do pięciu sztuk.

MODERNIZACJE OKRĘTU

Czerwiec—październik 1935 roku — Wilhelms-haven.

- montaż (pomiędzy kominem, a masztem głównym) katapulty typu FL 22 dla wodnosamolotu Heinkel He 60;
- wymiana bomu lewej burty na nowy dźwig kratownicowy;
- zmodernizowanie systemów kierowania ogniem artylerii;
- budowa górnej platformy masztu;
- wymiana wyrzutni torpedowych z kal. 500 mm na 533 mm;
- zmiana struktury pomostu bojowego (układ dziobowej nadbudówki został nieco zmieniony w stosunku do poprzedniej wersji);
- zainstalowanie dodatkowych składanych pomostów przy prawoburtowej i lewoburtowej wieży działowej 88 mm;
- instalacja nowego wysięgnika anten na kominie.

Arado Ar 196 był to dolnopłatowy samolot rozpoznawczo-patrolowy, który wszedł na wyposażenie Kriegsmarine w 1939 r. (wersja A-1). Samolot był głównie konstrukcji metalowej i tylko tył kadłuba posiadał pokrycie płócienne. Ar 196 był samolotem dwumiejscowym (pilot + strzelec-radiotelegrafista), uzbrojonym w jeden ruchomy karabin maszynowy typu MG 15 kal. 7,92 mm (późniejsze wersje — 2 działka 20 mm i 2 km 7,9 mm). Samolot mógł także zabierać 2 bomby SC 50 o masie 50 kg. Charakterystyka samolotu została podana w tabeli na stronie 50.

Malowanie wodnosamolotu:

Góra i boki kadłuba do płaszczyzny skrzydła, góra i boki płatków oraz górne płaszczyzny skrzydeł i statecznika pionowego — geometryczny kamuflaż w dwóch odcieniach zieleni: ciemnozielony (RLM 72) i zielony (RLM 73). Dolna część kadłuba, skrzydeł i płatków pomalowane były na kolor błękitny (RLM 65).

Zasady oznakowania kodami jednostek były następujące:

literowo-cyfrowe symbole	czarne;
litery indywidualne	czerwone i czarne.

URZĄDZENIA POKŁADOWE

Urządzenia kotwiczne

Tuż po wybudowaniu na okręcie zainstalowano cztery kotwice typu Halla o wadze 6 ton. Zamocowane były one w kluzach na dziobie z tym, że dwie znajdowały się po lewej burcie i jedna po prawej burcie. Natomiast na rufie kotwica umiejscowiona była po lewej burcie. Po przebudowie stewy dziobowej zlikwidowano jedną kotwicę tak, że ostatecznie na dziobie znajdowały się dwie kotwice (po jednej na obu burtach). Do zrzućcia i wybierania kotwic służyły dwa elektryczne kabestany kotwiczne. Kotwica rufowa była umocowana w kluzie i nie posiadała łańcucha kotwicznego, a utrzymywana była za pomocą liny stalowej. Ponadto okręt posiadał jedną kotwicę 800 kg przymocowaną na pokładzie stoperami, służącą do kotwiczenia podczas wizyt zagranicznych.

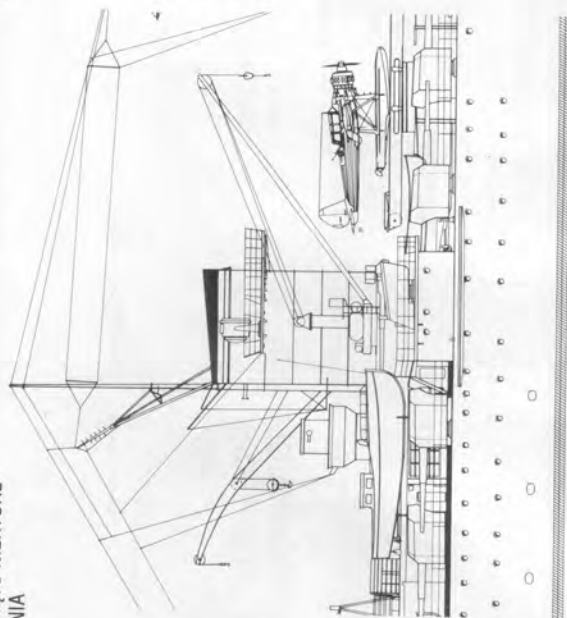
Reflektory

Pancernik *Deutschland* został wyposażony w dwa rodzaje (typy) reflektorów — o średnicy lustra 110 mm i o średnicy lustra 150 mm.

Reflektory o średnicy lustra 150 mm dawały silne światło o zasięgu 12.000 m, (przy kącie podniesienia 90° — 15.000 m). Umieszczone były następująco:

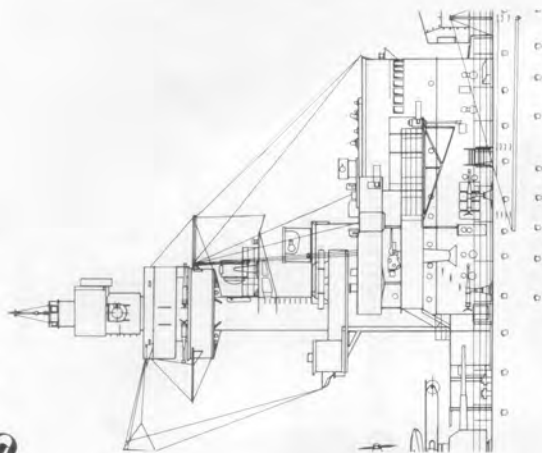
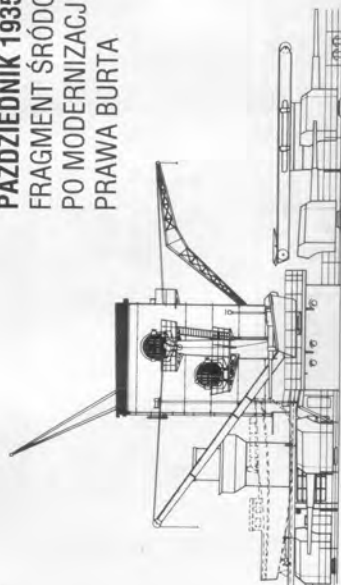
UWAGA:
NA RYSUNKU POMINIĘTO NIEKTÓRE
DETALE WYPOSAŻENIA

MODERNIZACJE I PRZEBUDOWY PANCERNIKA Dziobowy

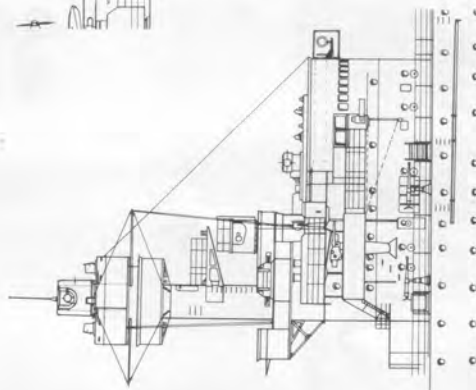

LUTY 1938
FRAGMENT ŚRÓDKRĘCIA,
PO MODERNIZACJI
PRAWA BURTA

PAŹDZIEDNIK 1935
FRAGMENT ŚRÓDKRĘCIA,
PO MODERNIZACJI
PRAWA BURTA

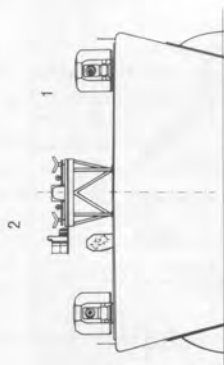
GRUDZIEŃ 1944
STRUKTURA DZIOBOWEJ
NADBUDÓWKI PO MODERNIZACJI
PRAWA BURTA

PAŹDZIERNIK 1935
STRUKTURA DZIOBOWEJ
NADBUDÓWKI

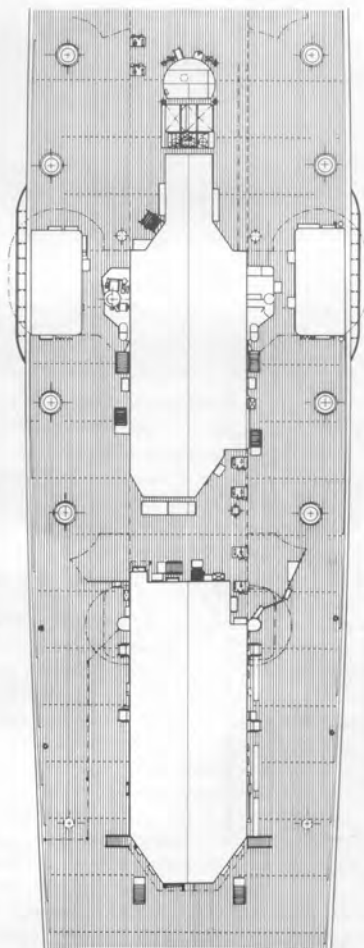
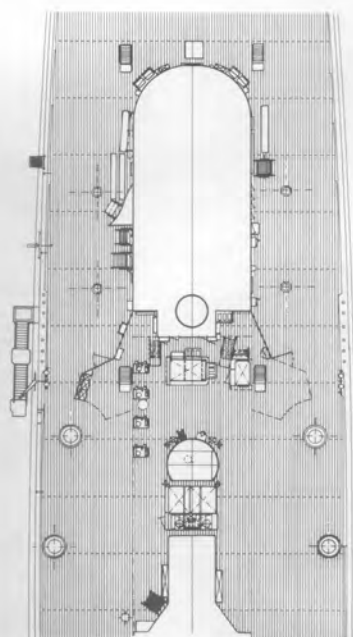
Skala 1 : 400

CIĘŻKI KRAŻOWNIK *gręszowy*

PRZĘKRÓJ NA WRĘDZE 1061/2

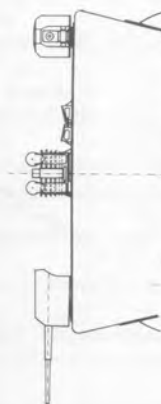
WIDOK NA KATAPULTĘ OD STRONY RUFY
1. działo artyleri 15 cm
2. katapulta

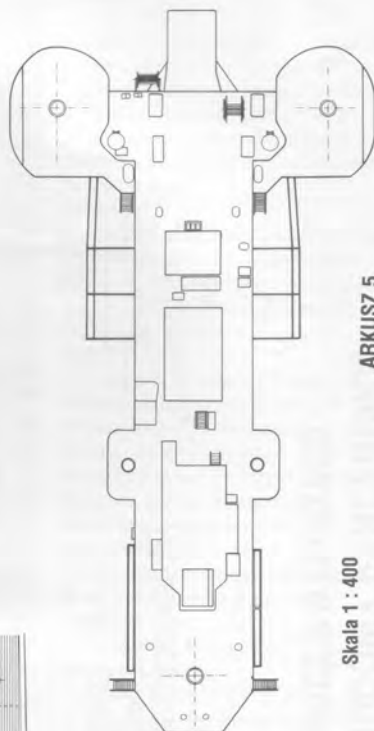
NADBUDÓWKA GŁÓWNA
CZĘŚĆ DZIOBOWA

POKŁAD NADBUDÓWKI RUFOWEJ

NADBUDÓWKA GŁÓWNA
CZĘŚĆ RUFOWA

PRZĘKRÓJ NA WRĘDZE 1001/2

Skala 1 : 400

ARKUSZ 5

UWAGA:
NA RYSUNKU POMINIĘTO NIEKTÓRE
DETALE WYPOSAŻENIA

PRZEKRÓJ PRZEZ WRĘGĘ 94

WIDOK OD STRONY RUFY

1. reflektor
2. dźwиг pokładowy
3. wieża działowa 10,5cm

PRZEKRÓJ PRZEZ WRĘGĘ 120 1/2

WIDOK OD STRONY RUFY

1. działka artyleri 2 cm
2. nadbudówka dziobowa
3. działka 3,7 cm
4. skrzydła pomostu

PRZEKRÓJ PRZEZ WRĘGĘ 88

WIDOK OD STRONY RUFY

1. komin
2. reflektor
3. wieża działowa 10,5cm
4. dźwиг pokładowy
5. wysięgnik anten
6. nadbudówka rufova

PRZEKRÓJ PRZEZ WRĘGĘ 116

WIDOK OD STRONY RUFY

1. działka 2 cm artyleri plot.
2. maszt
3. dalmierz SL-2
4. pomost reflektora
5. stanowisko obserwacyjne
6. pomieszczenie urządzeń radiowych
7. przedni mars z pomieszczeniem głównego stanowiska artyleri i centralą daniych
8. nadbudówka dziobowa

ARKUSZ 6

Skala 1 : 400

CIĘŻKI KRAŻOWNIK

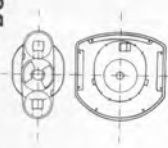

POMOST SYGNAŁOWY

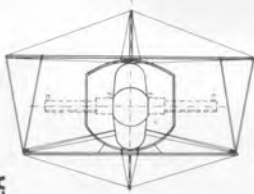

POMOST REFLEKTORA

DZIOBOWE STANOWISKO DOWODZENIA ARTYLERIA

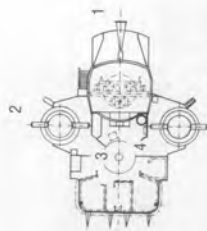

BOCIANIE GNIAZDO

STANOWISKO DALMIERZA

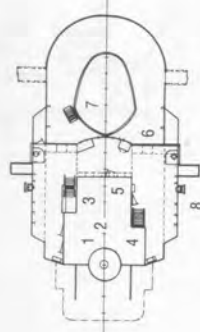
POKŁAD POMOSTU SYGNAŁOWEGO

1. tyfon
2. dalmierz SL-2 artylerii plot.
3. maszt
4. pomost reflektora

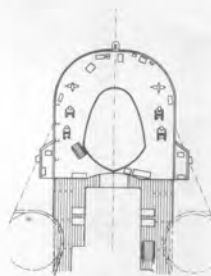
Skala 1 : 400

ARKUSZ 7

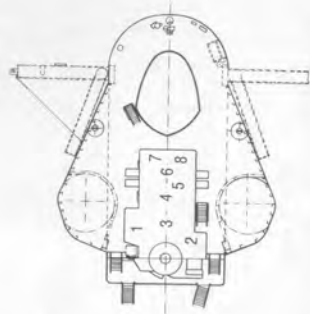

POMOST ADMIRALSKI

1. maszt
2. pomieszczenie radiostacji UKF
3. pomieszczenie obsługi
4. pomieszczenie map
5. stanowisko kierowania ogniem artylerii plot.
6. stanowisko nocne
7. stanowisko kierowania ogniem artylerii
8. stanowiska kierowania reflektorami

PLATFORMA REFLEKTORÓW

POMOST DOWODZENIA

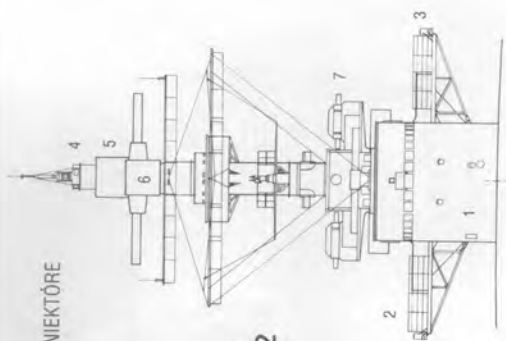
1. pokój dowódcy
2. pokój admirałski
3. pokój III mechanika
4. pomieszczenie radiostacji
5. korytarze
6. pokój map
7. stół nawigacyjny
8. pokój map

UWAGA:
NA RYSUNKU POMINIĘTO NIEKTÓRE
DETALE WYPOSAŻENIA

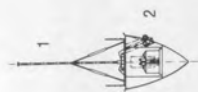
PRZESZKÓJ PRZESZKÓJ PRZESZKÓJ

WIDOK OD STRONY DZIOBU

1. nadbudówka dziobowa
2. pomost manewrowy
3. światła pozycyjne
4. stanowisko obserwacyjne
5. pomieszczenie urządzeń radiowych
6. ożobowe stanowisko dowodzenia
7. centrala kierowania ogniem

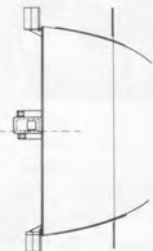
CIĘŻKI KRAŻOWNIK 213303

PRZEKRÓJ PRZEZ WRĘGĘ 11/2

WIDOK OD STRONY DZIÖBU

1. flagstok
2. kotwica rurowa

PRZEKRÓJ PRZEZ WRĘGĘ 31

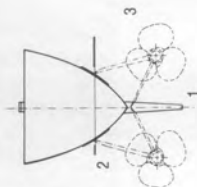
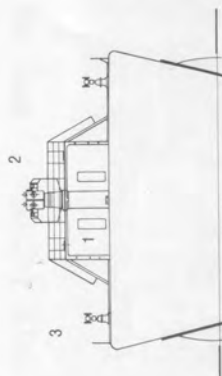
WIDOK OD STRONY DZIÖBU

1. reflektor
2. dźwąg pokładowy
3. wieża działowa 10,5cm

PRZEKRÓJ PRZEZ WRĘGĘ 60

WIDOK OD STRONY DZIÖBU

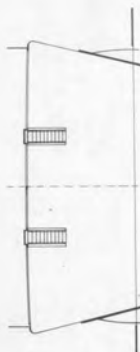
1. nadbudówka rurowa
2. wieża artyleri 10,5 cm
3. dzięk 2 cm

PRZEKRÓJ PRZEZ WRĘGĘ 8

WIDOK OD STRONY DZIÖBU

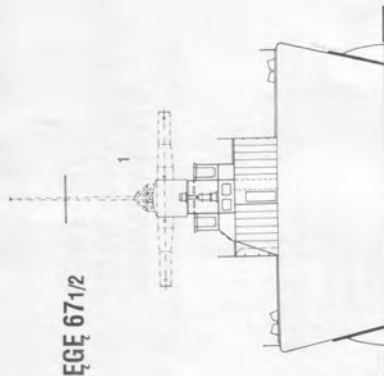
1. ster
2. wsporniki wałów
3. śruby

PRZEKRÓJ PRZEZ WRĘGĘ 67 1/2

WIDOK OD STRONY DZIÖBU

1. dalmierz rurowy

PRZEKRÓJ PRZEZ WRĘGĘ 54 1/4

WIDOK OD STRONY DZIÖBU

1. schodnie na pokład rurowy

UWAGA:
NA RYSUNKU POMINIĘTO NIEKTÓRE
DETALY WYPOSĄŻENIA

PRZEKRÓJ PRZEZ WRĘGĘ 46 1/2

WIDOK OD STRONY DZIÖBU

PRZEKRÓJ PRZEZ WRĘGĘ 77 1/2

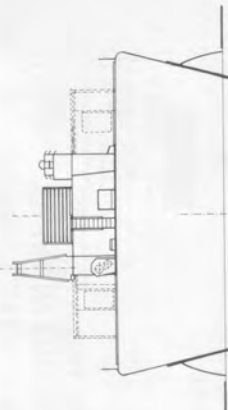
WIDOK OD STRONY DZIÖBU

PRZEKRÓJ PRZEZ WRĘGĘ 26 3/4

WIDOK OD STRONY DZIÖBU

1. kabestan rurowy

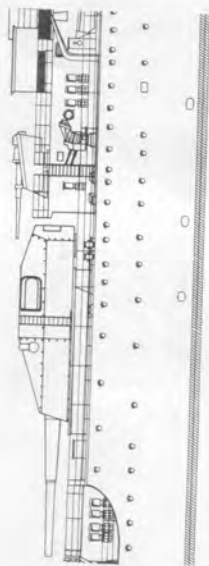
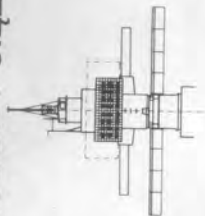
Skala 1 : 400

ARKUSZ 8

MODERNIZACJE I PRZEBUDOWY CIĘŻKIEGO KRAŻOWNIKA *główny*

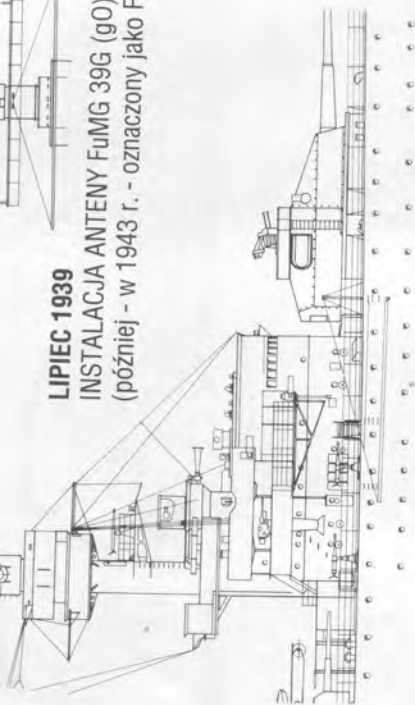
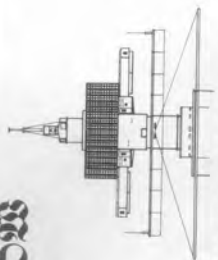
STYCZEŃ 1942

ANTENA TIMOR RADARU FuMB 4 SAMOS
ZAINSTALOWANA NA TYLNEJ WIEŻY

LIPIEC 1939

INSTALACJA ANTENY FuMG 39G (gO)
(później - w 1943 r. - oznaczony jako FuMO 22)

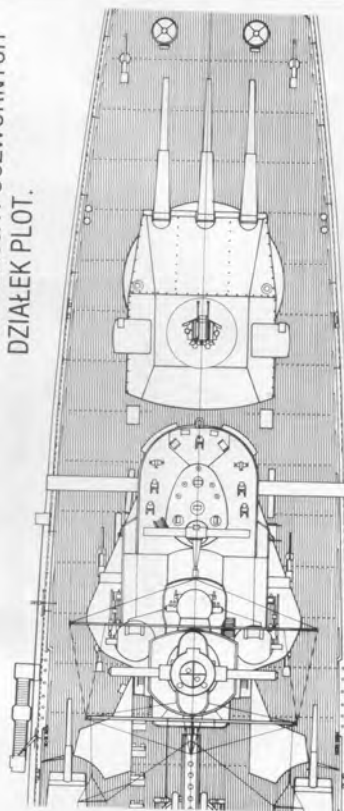
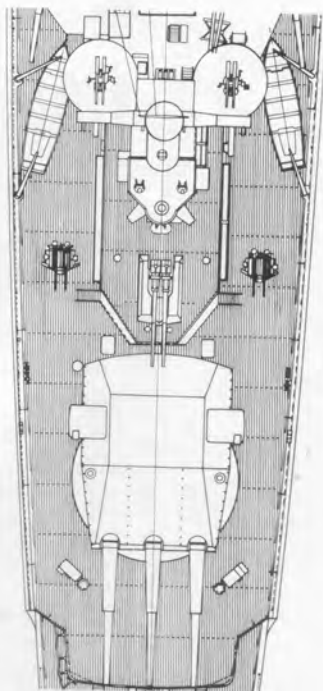

NORWEGIA 1942 R.
INSTALACJA POCZWÓRNYCH
DZIAŁEK PLOT.

UWAGA:
NA RYSUNKU POMINIĘTO NIEKTÓRE
DETALE WYPOSĄŻENIA

ARKUSZ 9

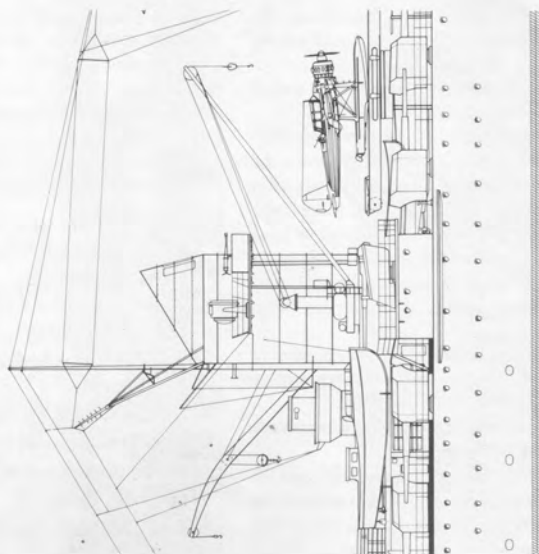
NORWEGIA 1942 R.
INSTALACJA POCZWÓRNYCH
DZIAŁEK PLOT.

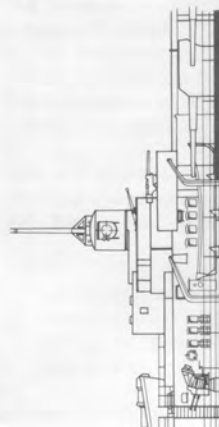
Skala 1 : 400

MODERNIZACJE I PRZEBUDOWY CIĘŻKIEGO KRAŻOWNIKA ŁÓDZKIEGO

KWIECIEŃ 1942
FRAGMENT ŚRÓDKRĘCIA,
PO MODERNIZACJI
PRAWA BURTA

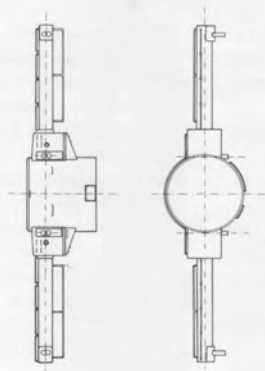

GRUDZIEŃ 1944
NADBUDÓWKA RUFOWA
PO MODERNIZACJI
PRAWA BURTA

Skala 1 : 400

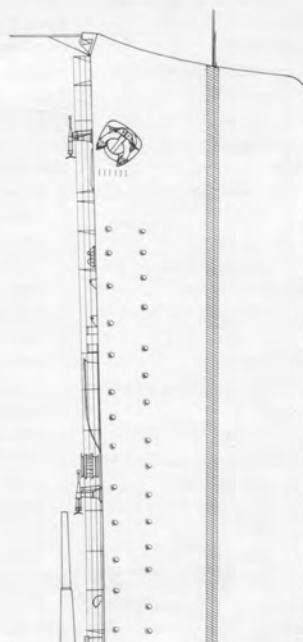
UWAGA:
NA RYSUNKU POMINIĘTO NIEKTÓRE
DETALY WYPOSAŻENIA

Skala 1 : 200

DALMIERZ 10 m

ARKUSZ 10

KWIECIEŃ 1940
ZMIANA STEWY DZIOWOWEJ

Marzec—kwiecień 1937 r. — Wilhelmshaven.

- w budowanie tłumika na kominie;
- zamontowanie po obu stronach komina nowych platform dla reflektorów;

Jesień 1937 r. — Wilhelmshaven.

- montaż prototypowego urządzenia radiolokacyjnego *Seetakt* wraz z anteną.

Luty 1938 r. — Wilhelmshaven.

- na kominie zamontowano ukośny okap.

Lipiec 1939 r. — Kilonia.

- na dalmierzu 10,5 m zamontowano antenę radaru FuMO 22;
- zdjęto dwa jolle;
- okręt otrzymał 2 wodnosamoloty Arado Ar 196.

Marzec—kwiecień 1940 r. — Kilonia.

- przebudowa stewy dziobowej na tzw. stewę atlantycką;
- zdemontowanie herbu okrętu;
- zdemontowanie jednej kotwicy Halla i zlikwidowanie kluzi kotwicznej;
- zamontowanie tzw. urządzenia MES, służącego do dezorientacji zapalników magnetycznych torped i min;
- wymiana dział kalibru 8,8 cm na działa kalibru 10,5 cm (3 x II).

2—21 kwietnia 1942 r. — Gdańsk.

- instalacja urządzenia radiolokacyjnego FuMB4 *Samoz* z anteną typu *Timor* z tyłu górnego stanowiska masztu;
- zamontowano drugą antenę radaru FuMO 22;
- zamontowano na kominie nowy, znacznie wyższy okap;
- zdjęto dwa reflektory z platformy komina.

Fiord norweskie — 1942 rok.

- zwiększenie liczby artylerii przeciwlotniczej poprzez zainstalowanie m. in. poczwórnych zestawów działek 2 cm, tzw. Vierlingslafette.

Listopad—grudzień 1943 r. — Libawa i Gdynia.

- zdemontowano anteny radaru FuMB 4;
- zdemontowano antenę radaru FuMO 22 (pozostała jedna).

ZALOGA OKRĘTU

W latach 1933—1934 załoga okrętu liczyła etatowo 33 oficerów oraz 586 podoficerów i marynarzy, zaś od roku 1935 — 30 oficerów i od 921 do 1040 podoficerów i marynarzy. Będący okrętem flagowym *Deutschland* okrętował dodatkowo 17 oficerów i 85 marynarzy. Poza tym — jako okręt flagowy dowódcy zespołu pancerników — zabierał dodatkowo do etatowego składu 13 oficerów i 59 marynarzy. Podczas wojny załoga uległa wzmocnieniu, głównie po zainstalowaniu dodatkowej artylerii plot. Załoga okrętu po oddaniu go do służby w większości pochodziła z lekkiego krążownika *Emden* i podzielona była na dziesięć dywizjonów.

Jako ciekawostkę należy odnotować, że w skład załogi wchodził jako maskotka okrętowa niedźwiedź brunatny o imieniu Hokko, który przeszedł wraz z załogą z *Emdena*.

Dowódcy okrętu:

KptZS Hermann Fischel	04.1933—09.1935
KptZS Paul Fanger	09.1935—09.1937
KptZS Paul Wencker	10.1937—11.1939
KptZS August Thiele	11.1939—04.1940
FKpt Fritz Krauss	
pełnił obowiązki d-dcy	04.1940—06.1940
KpHt Heller	
pełnił obowiązki d-dcy	08.1940—03.1941

KptZS Leo Kreisch 03.1941—07.1941

KptZS Rudolf Stange 07.1941—11.1943

FKpt Biesterfeld 11.1943—12.1943

KptZS Knoke 01.1944—04.1945

FKpt Ernst Lange

pełnił obowiązki d-dcy 04.1945—06.1945

KptZS — *Kapitan zur See* = komandor;

FKpt — *Fregattenkapitan* = komandor porucznik

KpHt — *Kapitanleutnant* = kapitan

MALOWANIE OKRĘTU

A. Po wejściu pancernika do służby w 1933 roku:

- kadłub okrętu od linii wodnej do krawędzi pokładu — kolor średnioszary (*mittelgrau* — odpowiednik — wg Autorów — farby modelarskiej Humbrol 165);
- kadłub poniżej linii wodnej — kolor czerwony (*rot* — Humbrol 100);
- pas oddzielający część podwodną od części nadwodnej — kolor czarny;
- pokład w kolorze naturalnego poszycia, czyli żółty (*gelb* — Humbrol 71);
- nadbudówki i wieże działowe — kolor ciemnoszary (Humbrol 164);
- łańcuchy kotwiczne, polery i góra krawędzi komina — kolor czarny.

Szalupy i łodzie okrętowe pancernika posiadały wymalowany herb okrętu.

Od 1934 r. dachy wież artylerii głównej pancernika zostały pomalowane na kolor ciemnoszary, ponadto wieża „A” artylerii głównej posiadała na części górnej wymalowane białe koło (środek koła był ciemnoszary).

B. Działalność operacyjna pancernika na wodach hiszpańskich:

Podstawa kolorystyka pancernika nie uległa zmianie, została jednak uzupełniona o pewne charakterystyczne elementy malowania związanego z akwenami działalności operacyjnej. Podczas przebywania okrętu na wodach hiszpańskich w latach 1936—1937 wieże artylerii głównej otrzymały ciągnące się przez ściany boczne i czoło wieży pasy, składające się z trzech kolorów: czerwonego, białego i czarnego, patrząc od dziobu i rufy.

Ponadto kapa komina od podstawy pomostu reflektorowego do samego szczytu została pomalowana na kolor czarny.

C. Działalność operacyjna ciężkiego krążownika *Lützow* zimą 1941 roku:

W styczniu 1941 roku wprowadzono nowe belkowe malowanie maskujące. Ciężki krążownik *Lützow* otrzymał kamuflaż składający się z trzech równoległych pasów w kolorach czarnym i białym. Pierwsza para biegną od linii wodnej na wysokości nadbudówki dziobowej i załamywała się na środku burtowego pasa pancernego w kierunku rufy. Pas biały kończył się na górnej krawędzi nadbudówki dziobowej, natomiast czarny przebiegał do podstawy dalmierza 10,5 m na maszcie nadbudówki. Druga para znajdowała się na śródokręciu i biegną również od linii wodnej i załamywała się na środkowej części burtowego pasa pancernego w kierunku dziobu okrętu. Pas biały kończył się na górnej części komina tuż pod pomostem reflektorów, czarny natomiast obejmował wieżę artylerii średniej (środkową) i dolną część komina. Trzecia para biegną od linii wodnej na wysokości wieży „B”, załamywała się na wysokości pokładu i przebiegała przez wieżę w części czołowej i górnej na jej środku. Dziób okrętu i rufa pomalowa-

ne były na kolor ciemnoszary — *dunkelgrau* (Humbrol 164), a pozostała część kadłuba — kolorem średnioszarym. Nadbudówki i wieża „A” — w kolorze jasnoszarym — *hellgrau* (Humbrol 175). Pokład pozostawał w kolorze naturalnym drewna z tym, że w części dziobowej do otworów łańcuchowych pomalowany był na kolor ciemnoszary. Między łańcuchami na pokładzie znajdowała się czarna swastyka na białym tle.

D. Działalność operacyjna krążownika w fiordach norweskich:

Podczas pobytu w Norwegii w 1942 r. *Lützow* otrzymał nowe malowanie maskujące, składające się z nieregularnych plam w kolorze białym i czarnym. Uzupełnieniem tej kolorystyki były wieże artylerii głównej pomalowane na żółto w ich części górnej (bez skosów).

Istnieją zdjęcia *Lützowa*, przedstawiające go w innym malowaniu podczas bazowania w norweskich fiordach. Na filmach archiwalnych jest zarejestrowana sekwencja, potwierdzająca tę informację, lecz jest ona zbyt krótka i sfilmowana ze zbyt dużej odległości, aby dało się to malowanie odtworzyć w całości. Dlatego na planszach barwnych ograniczono się do pokazania tylko jednego schematu kamuflażu z tego okresu.

E. Działalność operacyjna na Bałtyku 1943/1944:

Po powrocie ciężkiego krążownika na Morze Bałtyckie okręt pomalowano w całości na kolor ciemnoszary. Jedynym odstępstwem była kapa komina pomalowana dwoma kolorami — srebrnym i ciemnoszarym — granica kolorów przebiegała przez oś symetrii okrętu. Kapa została dwukrotnie przemalowana w końcowym okresie służby *Lützowa* na Morzu Bałtyckim.

Podstawowe źródła bibliograficzne:

1. Cajus Bekker — „Flucht über Meer Ostsee Deutsche Schicksal 1945” — Oldenburg 1945
2. Gerhard Koop, Klaus Peter Schmolke — „Die Panzerschiffe der Deutschland-Klasse” — Bernard & Graefe Verlag, Bonn 1993
3. Gerhard Koop, Klaus Peter Schmolke — „Vom Original zum Modell: Panzerschiffe der Deutschland-Klasse” Bernard & Graefe Verlag, Bonn
4. Jochen Brenecke — „Eismeer Atlantik Ostsee” — 1973
5. Siegfried Breyer, Gerhard Koop — „Von der Emden zur Tirpitz” — Bernard & Graefe Verlag, Bonn 1991
6. Siegfried Breyer — „Panzerschiff Deutschland” — Marine Arsenal 6 — Podzun-Pallas-Verlag 1988
7. Siegfried Breyer, Gerhard Koop — „Schlachtschiff Bismarck” — Podzun-Pallas-Verlag 1997.

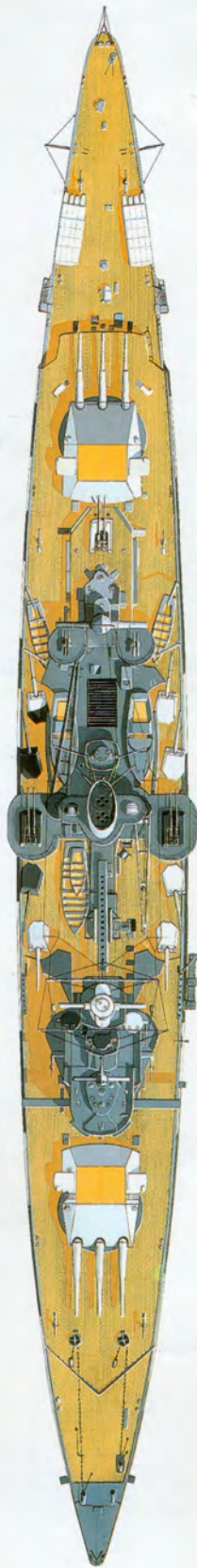
Filmy archiwalne:

1. RAF. Film numer 278 z ataku 617. dywizjonu *Lancasterów* na Świnoujście.
2. Filmy z Bundesarchiv w Koblenz.

Lützow w kamuflażu belkowym,
Norwegia, lato 1942 roku

16
LUTZOW

Mal.: Zbigniew Kolacha

Bandera Reichsmarine

Bandera Kriegsmarine

Herb pancernika Deutschland

*Mal. Arkadiusz Wróbel (samolot)
Zbigniew Kolacha (godła i bandery)*

Wodnosamolot Heinkel He 60 D
z pancernika Deutschland

A. Wróbel 97r.

Herb ciężkiego krążownika Lützow

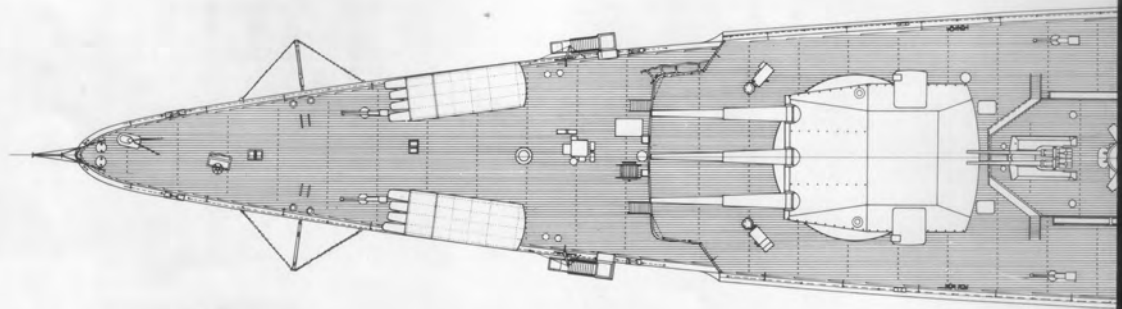
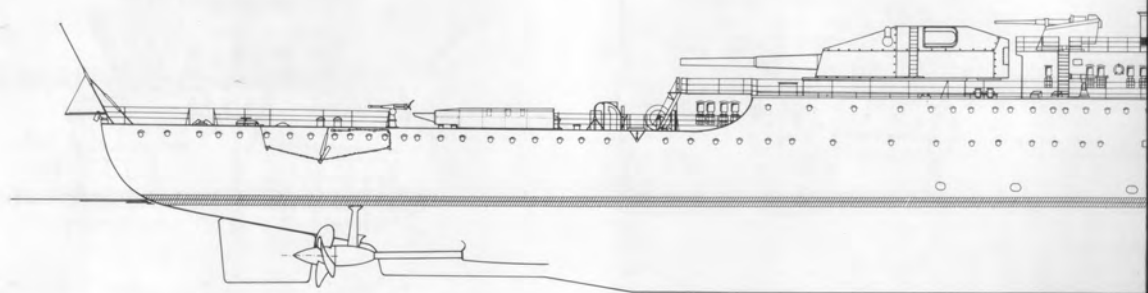
ISBN 83-86208-74-0

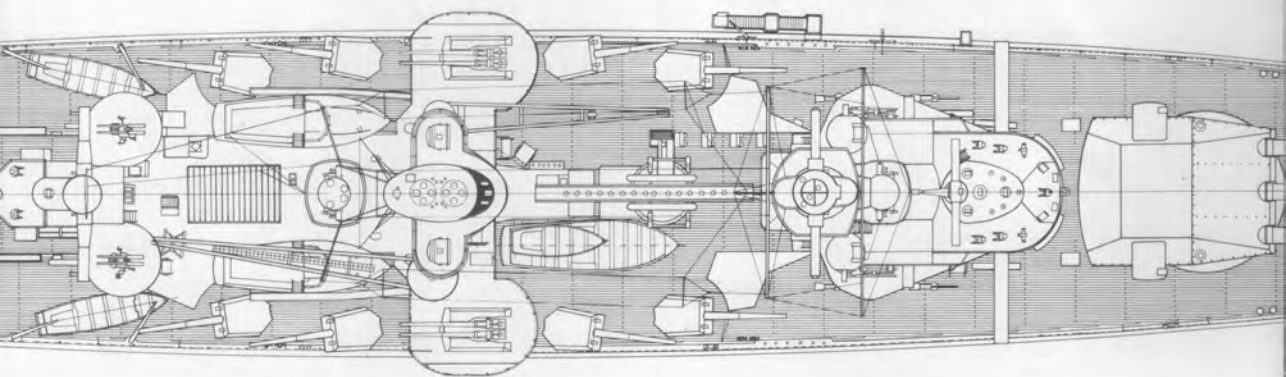
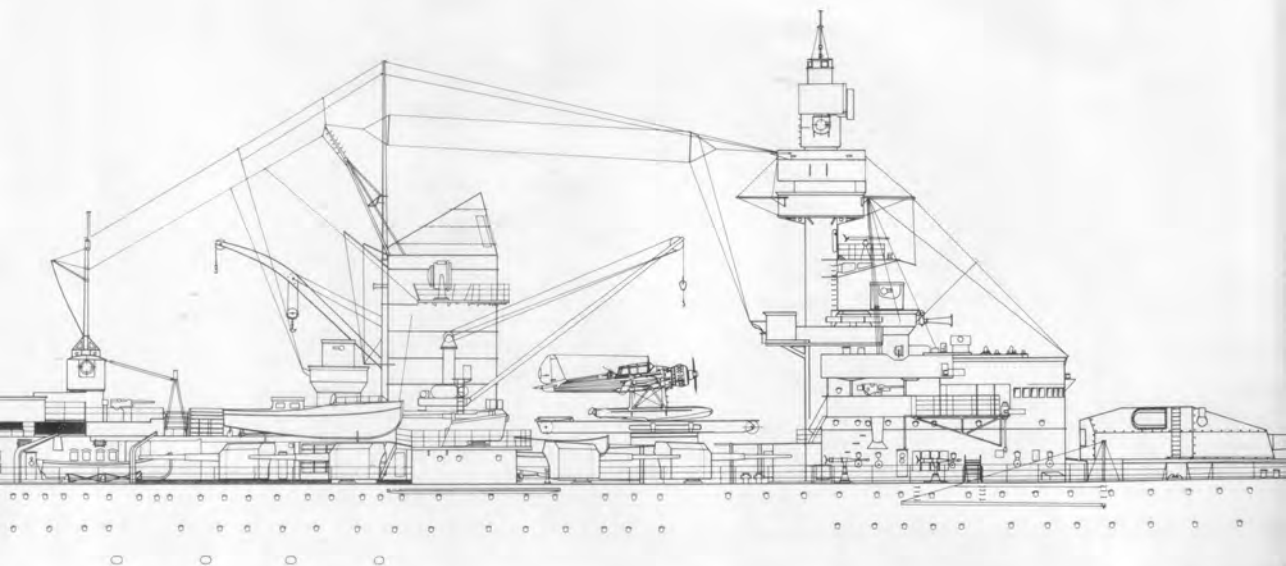

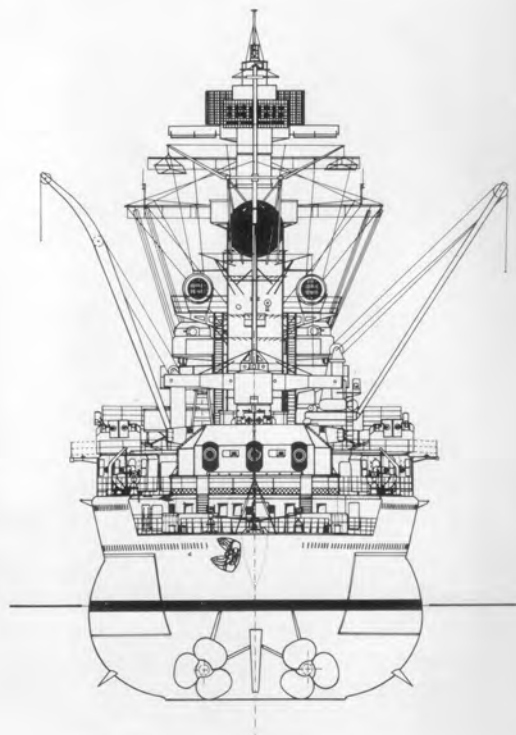
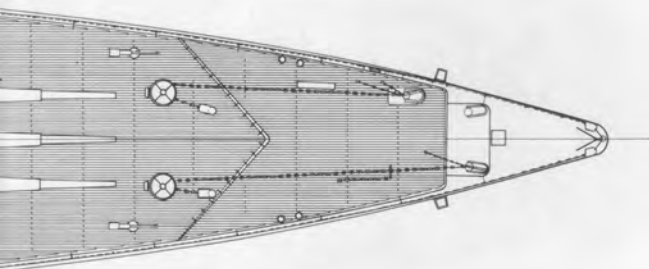
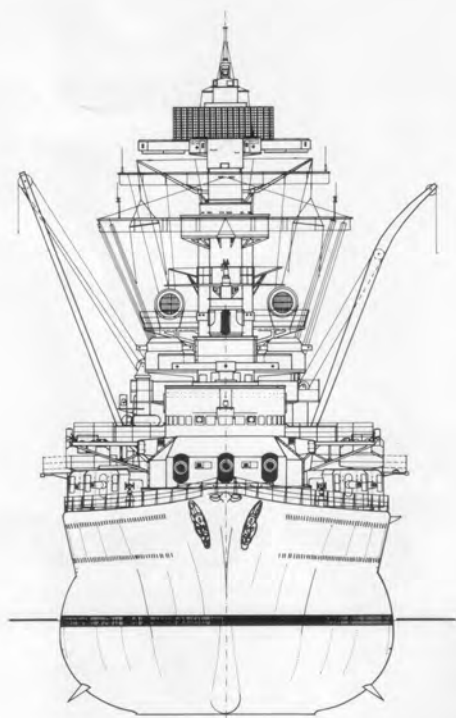
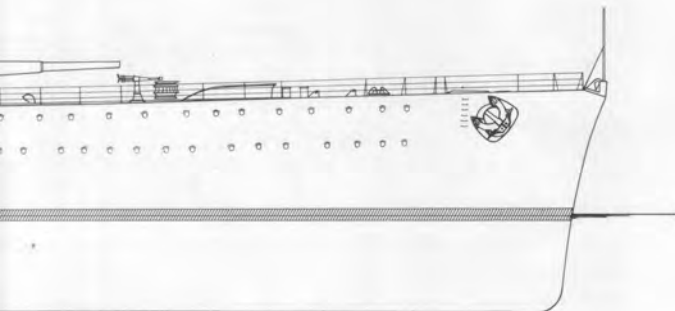
9 788386 208748 >

LÜTZOW

10—12 MAJA 1942 R.

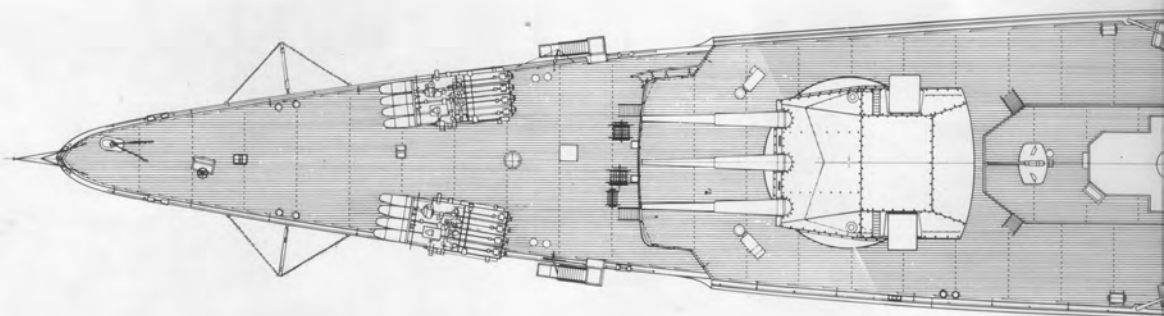
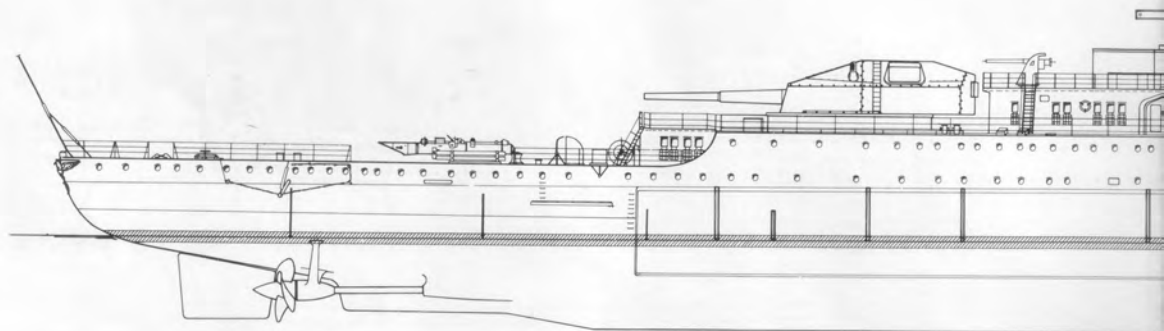

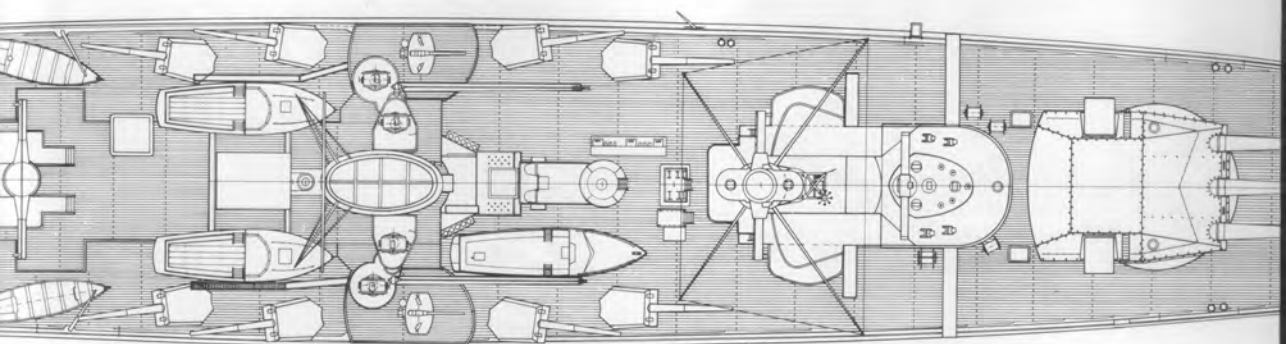
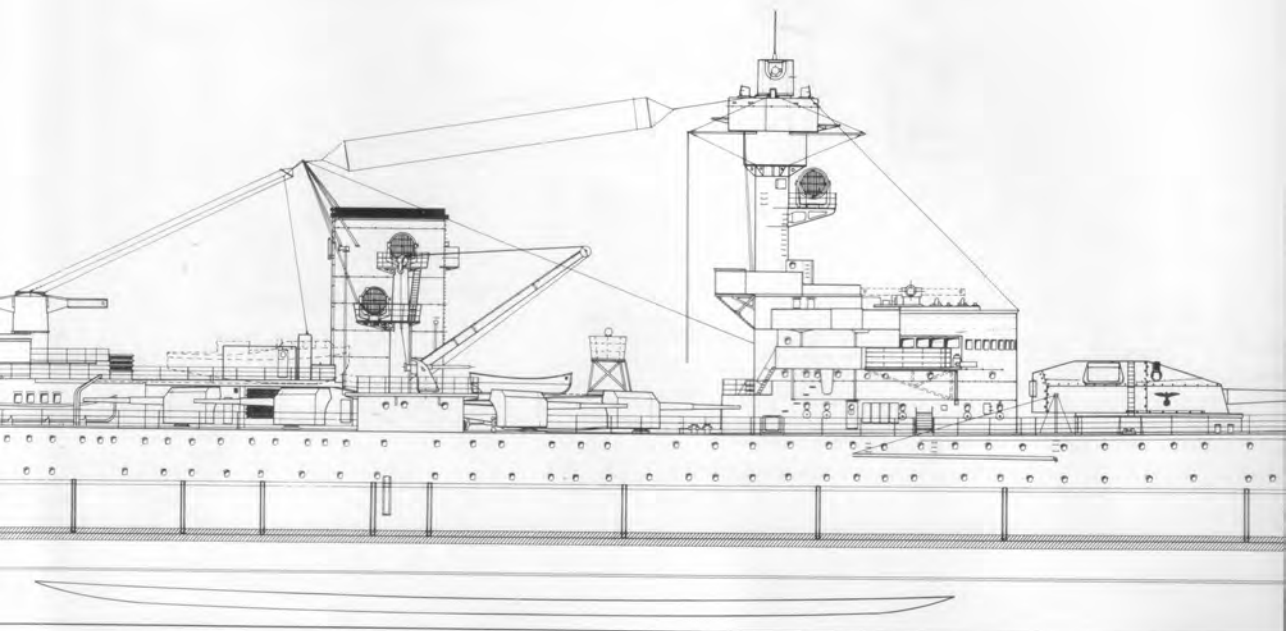

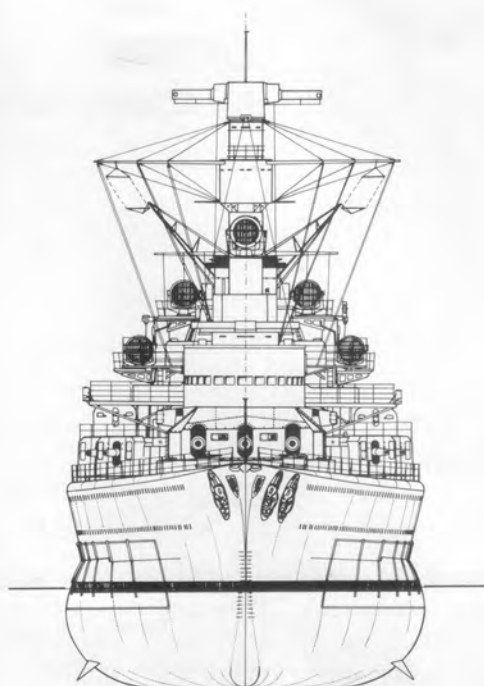
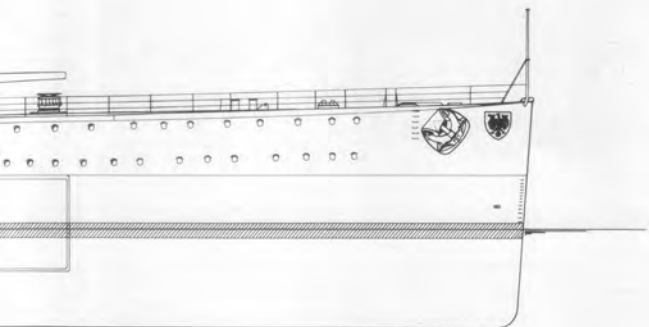
UWAGA:
 NA RYSUNKU POMINIĘTO NIEKTÓRE
 DETALE WYPOSAŻENIA

DEUTSCHLAND

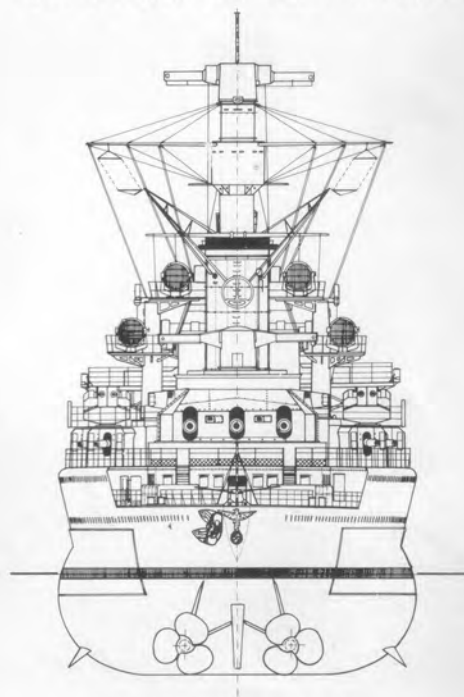
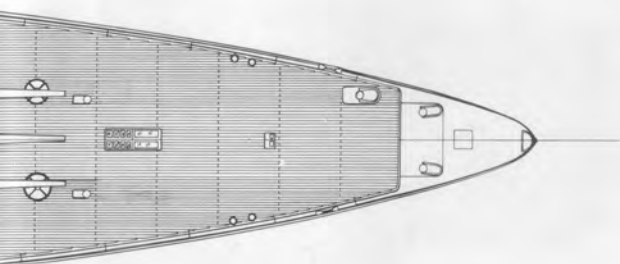
KWIECIEŃ 1933 R.

WIDOK OD DZIOBU
TUŻ PO WEJŚCIU DO SŁŻBY W 1933 R.

WIDOK OD RUFY
PO ZMIANIE UZBROJENIA PLOT.